

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ATPAZARÎ OSMAN FAZLÎ'NİN
CÂMİ-İ KAŞAŞ ADLI MESNEVÎSİ
(İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilal GÜRÜF

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ

MAYIS-2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ATPAZARÎ OSMAN FAZLÎ'NİN
CÂMİ-İ KAŞAŞ ADLI MESNEVÎSİ
(İNCELEME-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilal GÜRÜF

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı

Bu tez 05 /05/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy çokluğu/birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. B.Ali KAYA

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç.Dr. Hüseyin YORULMAZ

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç.Dr. Sezai KÜÇÜK

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Bilal GÜRÜF

15.04.2010

ÖNSÖZ

17. yüzyıl başlarında, Osmanlı coğrafyasının bilhassa Anadolu toprakları üzerinde genel bir talihsizliğin hüküm sürdüğü görülür. Bir yandan iç isyanların sarsıntısı, diğer taraftan dışarda yapılan savaşların kaybedilmesi ve arkasından gelen ekonomik buhranlar, devleti ister istemez duraklama dönemine sokmuştur. Bununla birlikte sosyal, idari ve siyasi alanda yaşanan durgunluğun edebiyat sahasında neredeyse hiç görülmediği araştırmacıların dikkatini çeken bir durumdur.

Bir diğer ifadeyle 17. yy. her ne kadar tehlike sinyalleri verse de ilim ve edebiyat hayatı önceki yüzyıllardaki hızlı gelişimine aynen devam etmektedir. Dolayısıyla bu asırda da alanında üstat kabul edilen isimler yetişmiştir.

Bu yüzyıl aynı zamanda tekke mensupları ile medreselilerin birbirini suçlayarak hararetli münakaşalara giriştikleri bir dönemdir. Çalışma konumuz olan eserin yazarı Osman Fazlî Efendi, zaman zaman çatışmaların yaşandığı bir dönemde yaşamış ve devlet erkânıyla gereğinden fazla içli dışlı olmuş bir tasavvuf erbabıdır.

Tasavvufî kişiliğinin ağır basması nedeniyle eserlerini büyük oranda bu sahalarda oluşturan ama edebiyat âleminde de önemli sayılabilecek eserlerin altına imza atan Osman Fazlî Efendi'nin edebî yönüne değinilmemesi ve bu eserlerinden bahsedilmemesi bizi bu çalışmaya sevk etti. Diğer taraftan şairin Divan'ının da bulunması ve bu eser üzerine yapılan çalışma bizde Osman Fazlî hakkında, inceleme sahasına alınabilecek bir şair intibahının oluşmasını sağlamıştır.

Cami-i Kasas'ın tespit edebildiğimiz tek nüshası Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazma Eserler bölümünde 173/1 numarada kayıtlıdır. Başka nüsha bulamadığımız için tek nüsha üzerinde çalışmak zorunda kaldık. Bazı yerleri eksik de olsa genellikle harekeli nesih hattıyla yazılmış olması eseri daha rahat okumamızı sağladı.

İnceleme-Metin adı altında yaptığımız çalışma genel hatlarıyla üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Osman Fazlî'nin hayatı, edebi kişiliği ve tarikatına dair

ana hatlarıyla bilgi verdik. İkinci bölümde oluşturduğumuz şablon çerçevesinde Cāmi-i Kasas'ın büyük oranda dinî-tasavvufî unsurlarından oluşan inceleme-metnine yer verdik. Son bölümde ise eserin transkripsiyonlu metnine yer verdik.

Bu çalışmanın hazırlanmasında maddi manevi yardımlarını bir an olsun üzerimden esirgemeyen başta ailem olmak üzere tüm dostlarıma ve sabır ve hoşgörü ile tecrübelerini benimle paylaşan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilal GÜRÜF

20.04.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ATPAZARÎ OSMAN FAZLÎ EFENDİ’NİN HAYATI, ESERLERİ, KİŞİLİĞİ	5
1.1. Hayatı	5
1.2. Eserleri	12
1.3. Kişiliği	14
1.3.1. İlmî-Tasavvufî Kişiliği.....	14
1.3.2. Edebî Kişiliği, Şiir Anlayışı	15
BÖLÜM 2: CÂMÎ’-İ KAŞAŞ’IN İNCELENMESİ	17
2.1. Şekil Özellikleri	17
2.1.1. Nazım Şekli, Mesnevi	17
2.1.2. Vezin	22
2.1.3. Dil Özellikleri	23
2.2. Tür Bilgisi	25
2.2.1. Siyer/Sîretü’ n-Nebi	25
2.1.2. Eser Münderecatı	27
2.3. Muhteva Unsurları	33
2.3.1. Dini ve Tasavvufî Unsurlar	33
2.3.1.1. Allah	33
2.3.1.2. Melekler	34
2.3.1.3. Kitaplar	37
2.3.1.4. Peygamberler	38
2.3.1.5. Dini,Tarihi, Efsanevi Şahsiyetler	42
2.3.1.5.1. Dinî Şahsiyetler	42

2.3.1.5.1.1.Hz. Ebubekir	42
2.3.1.5.1.2. Hz Ömer	42
2.3.1.5.1.3. Hz Osman	43
2.3.1.5.1.4. Hz Ali	43
2.3.1.5.1.5. Ehl-i Beyt (Hz Peygamberin Ailesi)	44
2.3.1.5.1.6. Sahabeler	47
2.3.1.5.1.7. Diğer Dini Şahsiyetler	47
2.3.1.5.1.8. Peygamberimizin Mübarek Nesebleri	47
2.3.1.5.2. Tarihi Şahsiyetler	48
2.3.1.5.3. Efsanevî Şahsiyetler	49
2.3.1.6. İbadet İle İlgili Mefhumlar	49
2.3.1.7. Sure, Ayet, Hadis ve Hadis-i Kutsi	50
2.3.1.8. Ahiret ile İlgili Mefhumlar	52
2.3.1.9. Diğer Dini Mefhumlar	54
2.3.1.10. Tarihi, Coğrafi Mekanlar	56
2.3.2. Hz Muhammed(sav)'in Savaşları	59
BÖLÜM 3 : METİN	
4.1. Nüsha Tavsifi	60
4.2. Metnin Transkripsiyonunda ve İmlâsında İzlenen Yol	62
4.3. Traskripsiyon İşaretleri	64
4.4. Cami'-i Kasas Transkripsiyonlu Metin	65
SONUÇ	203
KAYNAKLAR	205
ÖZGEÇMİŞ	207

KISALTMALAR

AKM Atatürk Kültür Merkezi

Tezin Başlığı: Cami-i Kasas: İnceleme-Metin

AÜDTCF	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
a.s.v.	Aleyhissalatü vesselâm
a.s.	Aleyhisselam
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
çev.	Çeviren
d.	Doğum
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
H.	Hicri
M.	Miladi
Nr.	Numara
ö.	Ölüm tarihi
s.	Sayfa
Şamil İA	Şamil İslam Ansiklopedisi
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
TÜYATOK	Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu
t.y.	Türkçe Yazmalar
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
vr.	Varak
Yay.	Yayınevi, yayınları

SAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Yazarı: Bilal Gürf	Danışman: Yard. Doç. Dr. Hüseyin Yorulmaz
Kabul Tarihi: 05 Mayıs 2010	Sayfa Sayısı: V (ön kısım) + 207 (Tez)
Title Of Thesis: Cami-i Kasas: Examine-Text	
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: Eski Türk Edebiyatı
<p>Bu çalışmamız, 17.yy.'da yaşamış Celvetî şeyhi Kutup Osman Fazlî'nin hayatı, eserleri, Cami-i Kasas adlı manzum siyerini kapsamaktadır. Çalışmamız metin inceleme olduğu için daha çok Cami-i Kasas adlı eser üzerine yoğunlaştık.</p> <p>Çalışmamızda Cami-i Kasas üzerine metin incelemesi yapmaya karar verdik. Bu arada Cami-i Kasas ile ilgili bir dil çalışması yapıldığını tespit ettik. Ancak bu çalışmanın transkripsiyonlu çevirisinde bazı hatalı okumalar tespit ettiğimiz için metnin tekrar transkripsiyonunu yaptık.</p> <p>Çalışmamız şu hususları kapsamaktadır: Birinci bölümde Osman Fazlî'nin hayatı kapsamlı olarak araştırılmıştır. İlmî, edebî ve tasavvufî kişiliği ortaya konularak kısaca tarikatı olan Celvetilik'ten bahsedilmiştir. İkinci bölümde eserin nazım şekli olan mesnevî hakkında bilgi verilmiş, eserin dil hususiyetlerinden bahsedilmiş ve fişleme metodu ile tespit edilen başlıklar altında metin incelemesi yapılmıştır. Son bölümde ise metnin transkripsiyonlu aktarımı yapılmıştır.</p> <p>Sonuç olarak Cami-i Kasas'ın manzum siyer yazma geleneği içinde, Ahmediyeler, Muhammediyeler kadar geniş kapsamlı olmasa da önemli bir konuma sahip olduğu kanaati hasıl olmuştur.</p>	
Anahtar kelimeler: Osman Fazlî, Celvetîlik, Siyer, Cami-i Kasas, Traskripsiyon	

Author: Bilal GÜRÜF **Supervisor:** Assoc. Prof.Hüseyin YORULMAZ

Date: 05 May 2010 **Page numbers:** V(first part) + 207 (main thesis)

Department: Turkish L and Literature **Subfield:** Old Turkish L. and Literature

Our study covers the life, works and the biography (called Cami-i Kasas) of Celveti Seyhi Kutup Osman who lived in the 17th century. Because our principle subject is the “Cami-I Kasas” work we will concentrate on this topic.

We decided to examine the text of “Cami-i Kasas” in our study. Meanwhile we determined a language study regarding the “Cami-i Kasas”. But, because we found some mistakes in the transcription, we did the transcription again.

Our study covers the following points: In the first chapter the life of Osman Fazli was researched comprehensively. After his academic, literary and sufistic personality was introduced, information about his so called Celvetilik tariqa (sect) was given. In the second chapter information about Mesnevi the poetic form of his work was introduced. After that using the indexing method the titles were determined and examination of the texts under these titles was carried out. In the last chapter the transfer of the transcription text was done.

As a conclusion, it is believed that although the biography of Cami-i Kasas is no as comprehensive as Ahmedis and Muhammedis, it has an important position

Key words: Osman Fazlî, Celvetîlik , Biography , Cami-i Kasas, Transcription

GİRİŞ

17. asır Osmanlı İmparatorluğu'nun geçen asırlardaki büyük hamle ve hakimiyet temposunu kaybetmeye başladığı asırdır. Gerçi İmparatorluk bu asırda hadiselere dışarıdan bakanlar için hala muhteşem görünmektedir. Fakat bu zahiri bir azamettir ve geçen asırlarda atılan çok kuvvetli temellere, askerî ve medenî büyük zaferlere dayanmaktan doğan bir mazî kuvveti içindedir. İmparatorluğun bu asır içinde heybetinden pek fazla bir şey kaybetmediğini hatta 16. asır ihtişamını hala gösterdiğini söyleyenler vardır. Ancak gerçek şudur ki bu dönem, Osmanlı Devleti'nin, kaybettiği savaşlar ve topraklar yüzünden dışarıda, iç isyanlar ve istikrarsızlıklar yüzünden de içeride itibar kaybettiği bir dönemdir.

“17.yüzyılda Osmanlı Devleti siyasî ve sosyal yönlerden duraklama dönemine girmiş, devlet teşkilatı, askerî yapı ve iktisadî durum yönünden ise büyük sarsıntılar geçirmiştir. Osmanlı'nın ilk üç asrında 13 sultan tahta çıkarken, sadece bu asırda 9 sultan tahta geçmiştir. Bunların tahta kalma süreleri ise ortalama 9 yıldır. Hatta bu sultanların ekseriyeti geçen asırlarda olduğu gibi sancaklara gönderilip hem padişahlık için gerekli olan eğitimden geçirilmemiş, hem de devlet yönetimi tecrübesi kazandırılmamışlardır. Hatta şehzadelik dönemlerinde ölüm korkusu içerisinde dört duvar arasında yaşamaktan aklını kaybetme noktasına gelenler dahi olmuştur. Bu dönemde görülen istikrarsızlığın bir diğer göstergesi de, toplam 62 sadrazamın yönetime gelmesidir. Tahta çıkan padişahların bir kısmının çocuk denecek yaşta olmaları, yönetime valide sultanların müdahalelerine ve bununla beraber birçok entrikanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu dönemde devlet otoritesinin bozulması neticesinde İstanbul, Anadolu ve bazı eyaletlerde isyanlar çıkmıştır. İstanbul'daki isyanlar çoğu zaman maaşlarının yetersizliğini veya zamanında ödenmemesini bahane eden yeniçeri ve sipahiler tarafından çıkarılmıştır. Bazen de yeniçeriler kimi devlet adamları tarafından şahsî çıkarları için kışkırtılarak ayaklandırılmışlardır.” (Şentürk ve Kartal, 2005:355).

Askerin bazı güçsüz padişahlar karşısında her fırsatta kazan kaldırması, rüşvet olaylarının yaygınlık kazanması, Celalî isyanları adı altında devlete karşı çeşitli ayaklanmaların düzenlenmesi gibi belli başlı olaylar, yüzyılın portresini meydana getirir.

Devletin bütün müesseselerinde görülen bozulma ve çözülme ulemayı da etkilemiştir. Kadızâde Mehmed Efendi'nin kötü gidişin önlenmesi için, her türlü bid'attan arınarak Asr-ı Saadet hâline dönmek gerektiği şeklindeki düşüncesi, tarihe "Kadızâdeliler-Sivâsîler mücadelesi" şeklinde geçecek bir münakaşanın da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Müspet ilimlerin tahsîli, ezan, na't ve mevlidin makamla okunması, devran ve sema'nın meşruiyeti vb. birçok husus tartışma konusu olmuştur. Kadızâdeliler-Sivâsîler meselesi XVII. yüzyılda İstanbul'da başlamış olmasına rağmen Anadolu'da da kendisini hissettirmiştir. Etkilerini azil, tayin, sürgün hatta idamlara kadar vardirmiştir.

Netice itibariyle 17.yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün müesseselerinde görülen bu çözülme önce duraklamayı arkasından da gerileme ve nihayet çöküşü beraberinde getirecektir. Ancak bu olumsuz şartlara rağmen edebî hayat gelişimini bütün hızıyla sürdürmektedir. "17. asır Anadolu sahası kültür ve medeniyeti, 15. asra nisbetle sönük olarak vasıflandırılmakta ise de bu ancak umumi bir mukayese içinde doğru sayılabilir. Bu asırda çok kıymetli kültür ve medeniyet abideleri vücuda gelmiş, sahasında kıymetli olan şahsiyetleri yetiştirmiştir"(Pekolcay, 1996: 305).

"17. asırda içtimaî ve idarî hayat için için gerilediği halde, Osmanlı İmparatorluğu sahasında kültür, sanat ve edebiyat hayatı, alıştığı yükselişe devam etmiştir"(Banarlı, 2001: 649).

Çalışmanın Konusu: 17. yüzyılın yukarıda saydığımız özellikleri içinde yaşayıp yüzyılın dinî-siyasî hayatında çeşitli roller üstlenerek etkili olmuş bir şahsiyet olan Atpazarî Osman Fazlî Efendi'nin hayatı, tarikatı, eserleri hakkında bilgi verilmesi ve Câmi-i Kasas adlı manzum şiyerinin incelenmesidir.

Çalışmamızda, Atpazarî Osman Fazlî Efendi'nin hayatını ele aldık. Döneminin siyasî efradı ile olan münasebetleri, mücadeleleri, olaylara müdahaleleri ve hayatının sonuna doğru sürgün edilmesini araştırdık. Mensup olduğu Celvetî tarikatından ve talebelerinden kısaca bahsettik. Eserlerini kısaca tanıttık.

Cāmi-i Kasas'ı tam transkripsiyonlu olarak latin alfabesine çevirdik ve üzerine bir inceleme yaptık. İnceleme kısmında öncelikle eserin nazım şeklinden bahis açtık. Normal bir mesnevîde bulunması gerekenler ile Cāmi-i Kasas'ta olanları karşılaştırdık. Bir siyer olarak tür özelliklerine değindik. Son olarak da muhteva özelliklerini bazı başlıklar altında incelemeye çalıştık. Özellikle muhteva özellikleri incelenirken metin defalarca gözden geçirilmiş, oluşturulan başlıklarla ilgili beyitler fişleme yöntemiyle kayıt altına alınmıştır. İlgili kısımlarda bu beyitlere bazen atıfta bulunulmuş bazen de beyitin kendisi kullanılmıştır.

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmayla Atpazarî Osman Fazlî Efendi'nin Cāmi-i Kasas adlı mesnevîsi ilim alemine tanıtılmaya çalışılmıştır. Osman Fazlî ile ilgili bilgi veren kaynakların hiç birisi onun ne bir divan tertip ettiğinden ne de Cāmi-i Kasas adlı eserinden bilgi vermemektedir. Osman Fazlî Efendi daha çok dinî-tasavvufî-itikadî konularda eserler veren birisi olarak bilinmektedir. Dîvan¹'ı yüksek lisans tezi olarak çalışılan Osman Fazlî Efendi edebiyat sahasında da varlığından söz ettirmiştir. Edebiyatın bir alt birimi olarak mesnevî geleneği içerisinde Cāmi-i Kasas'ın ileride önemli bir yer tutacağı kanaatindeyiz.

Prof. Abdurrahman Güzel'in tabiriyle manzum Siretü'n-Nebi'ler ekseriyetle Mevlid olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmayla manzum bir siyer olan Cāmi-i Kasas'ın bu türde önemli yeri olduğuna dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Nitekim Cami-i Kasas'ın, en meşhur mevlid manzumelerinden olan Süleyman Çelebi'in Vesiletü'n-Necat'ına benzer yönleri bulunmaktadır. Bu benzerlikler ayrıntılı bir şekilde inceleme kısmında ele alınacaktır.

Çalışmanın Önemi: 17. yüzyılda Fazlî tarafından kaleme alınan bu manzum siyer yazması, taşıdığı ses, şekil ve imlâ özellikleri ile bazen Eski Anadolu Türkçesi bazen de Osmanlı Türkçesi dönemi dil özelliklerini yansıtan bir eserdir. Celvetilik içerisinde

¹ Kadri Erdem, Seyyid Kutup Osman Fazli Divanı İnceleme-Metin, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya, 2008

önemli yeri olan Osman Fazlî Efendi, hayatından öğrendiğimiz kadarıyla devlet ricâli üzerinde etkili bir isimdir. Ayrıca İsmail Hakkı Bursevî gibi bir talebe Osman Fazlî Efendi'nin elinde yetişmiştir. Bu açılarından değerlendirildiğinde Osman Fazlî Efendi sadece tasavvuf erbabı bir şeyh değil, aynı zamanda dönemin dil özelliklerine de mâlik bir edebiyatçıdır. 17. yüzyıldaki edebî hareketliliğin devam ettiği için göstergesi olarak da eser kayda değer bir önem arz etmektedir.

BÖLÜM 1: ATPAZARÎ OSMAN FAZLÎ EFENDİ'NİN HAYATI ESERLERİ, KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Atpazarî Osman Fazlî Efendi, Şumnu² da 19 Zilhicce 1041/ 7 Temmuz 1632 tarihinde doğmuştur.³ Babası Fethullah Ziyade, seyyid ve Osmanlı ordusunda görevli bir subaydır. Osman Fazlî Efendi, “Fazlî-i İlahî”, “Atpazarî”, “Emir Osman Efendi” gibi isimlerle anılmıştır.⁴

Salim tezkiresinde “Ol seyyid-i sahihü'n-neseb olan şeyh-i zî-şânın nam-ı âlileri Osman'dır.” (İnce, 2005:561) diyerek seyyidliğini teyit etmektedir. Babası, Osman Fazlî Efendi on yedi yaşındayken vefat etmiştir. Hüseyin Vassaf, babasının Osman Fazlî Efendi'nin doğumunda vefat ettiğini belirterek validesinin terbiyesinde büyüdüğünü belirtmektedir. (Akkuş-Yılmaz, 2006:cilt III s. 61) Ancak diğer kaynaklarda böyle bir bilgi verilmemektedir.

Osman Fazlî Efendi, on yedi yaşında iken annesinden ilim tahsili için izin ister. Annesinin izninin ardından Edirne'ye giderek⁵ Aziz Mahmud Hüdayî'nin halifelerinden Saçlı İbrahim Efendi'ye intisap eder. Osman Fazlî Efendi'nin gayreti, kabiliyeti şeyhinin dikkatini çeker. Şeyhi ona özel ilgi gösterir. Osman Fazlî Efendi, şeyhinin kızını kendisiyle evlendirmek istediğini anlayınca feyiz alamayacağı düşüncesiyle Edirne'den ayrılarak İstanbul'a gider. İsmail Hakkı Bursevî bu durumu Saçlı İbrahim Efendi'nin Osman Fazlî Efendi'yi irşat etmekten aciz olmasına bağlar. (Yılmaz, 2001:365).

² Şumnu, Bulgaristan sınırlarında Balkan sıradağlarının batısında sancak merkezi bir kasaba olup Dobruca Havzası'nda Edirne'den Rusçuk'a giden demiryolu hattının üzerinde bulunmaktadır. Ahali'nin dörtte üçü müslüman geri kalanı Bulgar imiş. Bu gün “Şumen” adıyla anılmaktadır. (Meydan Larousse, İst., 1973 “Şumnu” maddesi)

³ İsmail Hakkı, Kitabu'l-Hitab, Selimağa Ktp., Hüdâî Efendi, nr.458, vr. 150a;a.mlf., Tamamü'l-Feyz, Selimağa Ktp., Hüdâî Efendi, nr. 455, vr.46a.

⁴ Bk. Atpazarî, Kitâb el-Lahikatü'l-Berkiyyât, haz.: Bedreddin Çetiner, basılmamış çalışma giriş kısmı, s. 24. Kıbrıs Türkleri'nce Kutup Osman Efendi olarak tanındığına dair bk. Metin Akar, “Kutup Osman Efendi ve Kıbrıs'ta Bıraktığı İzler”, 1. Uluslar arası Türk Dünyası Eren ve Evliyaları Kongresi Bildirileri, s. 29.

⁵ İsmail Hakkı, Tamâmü'l-Feyz, vr. 47b; Aynî, Türk Azizleri I İsmail Hakkı, İstanbul, 1944, s. 23.

Osman Fazlî Efendi, İstanbul'da Celvetî tarikatının Üsküdar'daki Hüdâyî Dergâhı'na gider. Aziz Mahmut Hüdâyî'nin kızıdan torunu Şeyh Mesud Efendi'ye intisap etmek ister. Ancak Aziz Mahmut Hüdâyî'nin hizmetinde bulunmuş yaşlı bir derviş Şeyh Mesud'un meczup olduğunu söyleyerek onu Zâkirzâde Abdullah Efendi'ye yönlendirir. Osman Fazlî Efendi, Zâkirzâde Abdullah Efendi'ye⁶ intisap ederek Zeyrek Camii'ne bitişik Zeyrek Tekkesi⁷'nde ikâmet etmeye başlar. Burada sekiz yıl kadar kalır (DİA c.IV, s. 84).

Osman Fazlî Efendi'nin tarikattaki silsilesi Zâkirzâde Abdullah Efendi ve Şeyh Dizdarzâde Ahmed Efendi kanalıyla Celvetiyye Tarikatı'nın piri Aziz Mahmud Hüdâyî'ye ulaşır. Celvetiyye tarikatı Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından teşekkül ettirilmiştir. Bir Celvetî şeyhi olan İsmail Hakkı Bursevî Celvetiyye'nin ilk defa İbrahim Zahid Geylanî'den zuhur ettiğini söyler (DİA, c.VII, s. 273).

“Sâlikin belli bir süre için toplumu terk ederek inzivaya çekilmesi, bu süre içinde kötü huylarını bırakıp iyi huylar edinmeye çalışması halvet, bu işi başardıktan sonra toplum hayatına dönmesi celvettir. Tasavvufta ilk dönemlerde bir makam adı olarak kullanılan halvet ve celvet daha sonra birer tarikat adı olarak kullanılmıştır” (DİA, c.VII, s. 273).

“Celvet, yerini yurdunu terk etmek manasına gelir. Tasavvufta ise, kulun Hakk'ın sıfatlarıyla muttasıf olarak halvetten çıkışına ve O'nun varlığında yok oluşuna (fena

⁶ Abdullah Efendi, Hüdâyî Dergâhı'nda yetişmiş, Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin halîfesi Muk'ad Ahmed Efendi (d.1045/ 1636)'den seyr u sülûkunu tamamladıktan sonra bir müddet Manisa'da irşada memur olmuş, bilahare İstanbul'a gelmiştir. Burada önce Zeyrek Zaviyesi şeyhliğine daha sonra Atik Ali Paşa Camii'ndeki Kâsım Çelebi zaviyesi şeyhliğine getirilmiştir. Buradan Tophane Kılıç Ali Paşa Camii ve Fatih Câmii vâizliğine tayin edilmiştir. Abdullah Efendi'nin Bî-çâre mahlasıyla yazdığı ilâhileri bulunmaktadır. 1068 (1657)'de vefat eden şeyhin kabri Üsküdar Miskinler Tekkesi'ndedir. Osman Fazlî şeyhi Zâkirzâde'nin vaaz ve nasihatta takrîr ve tefsir bakımından Üftâde ve Hüdâyî'den üstün olduğu kanaatindedir. Ancak Zâkirzâde'nin yazamadığını da vurgulamıştır. (H. Kâmil Yılmaz, Aziz Mahmûd Hüdâyî-Hayatı Eserleri Tarikati, s. 245; Mehmet Nermi Haskan, Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, c.I, s. 317-322; Evliyalar Ansiklopedisi, c.X, s. 217.)

⁷ Zeyrek Tekkesi, kliseden çevrilme Zeyrek Camii'nin yanında bulunmaktaydı. Farih Sultan Mehmet tarafından vakfedilmiştir. Görevlilerin ücretleri Ayasofya Camii vakfından verilmekte idi. Tekke'nin ilk müderrisinin Zeyrek Molla Mehmet Efendi olması nedeniyle onun adıyla meşhur olmuştur. Mezkur şahsın vefatından sonra Abdullah İlahi için tekkeye çevrilmiş ve ona tahsis edilmiştir. (bk. Ayvansarayî, Hadîka, c. I, s. 118; Aynî, a.g.e., s.26)

fillah) denir. Celvet, gerçek manasıyla halk arasında, Hak ile beraber olmaktır. Bâ heme ve bî heme=Herkesle beraber, buna rağmen yalnız” (Eraydın, 2001:426).

Osman Fazlî Efendi, celvetîlik esasları üzerine sülûkunu devam ettirir. Şeyhinin zahirî ilimlerde ders vermemesi sebebiyle çeşitli hocaların derslerine devam ederek zahirî ilimlerle de ilgilenerek bilgilerini arttırmıştır. Bu arada şeyhinin her salı günü Fatih Camii’nde icra ettiği Celveti zikrine de devam etmiştir. Bu yıllarda içine doğan duyguları kaleme almaya başlamıştır. Bunları Zakirzâde’ye gösterdiğinde şeyhi ona sözlerinde “Şeyh-i Ekber zevki” bulunduğunu söylemiştir(DİA c.IV, s. 84).

Bir müddet sonra şeyhi, Osman Fazlî Efendi’yi Edirne’ye bağlı Aydos Kasabası’na halife olarak göndermiştir. Bu kasaba, aynı zamanda İsmail Hakkı Bursevî’nin doğduğu yerdir. Burada vaaz ve irşatla meşgul olan Osman Fazlî Efendi, şeyhinin ölümü üzerine halifelikten müstakil bir şeyhliğe çıkar ve Filibe beldesine gider (1068/1657) (DİA c.IV, s. 84).

Osman Fazlî Efendi, Filibe beldesinde on beş yıldan fazla bir zaman kalır. Ancak talebelerinin günden güne artması bazı insanları rahatsız eder. Gördüğü bir rüya üzerine Filibe’den ayrılarak 1672 yılında İstanbul’da Atpazarı olarak bilinen semtteki Kul Camii’nde ikamete başlar. İkametinin ilk yıllarında maddî sıkıntılar çeken ve geçimini yazdığı Kur’an cüzlerini satarak temin eden Osman Fazlî Efendi daha sonraki dönemlerde refaha kavuşur (Yılmaz, 2001:367). Zamanın Nakîbüleşrafı Kudsîzâde, Atpazarı semtinde sahip olduğu bir arsaya kendisine hediye etmiştir. Osman Fazlî Efendi de bu arsaya bir ev inşa ettirmiştir.⁸

“Daha sonra Atpazarî Tekkesi olarak anılacak olan müştemilat kanaatimizce Osman Fazlî Efendi’nin yaptırdığı bu evinin, Manisalı Mehmed Paşa’nın Kul Camii diye anılan camisi ile birleştirilmesinden meydana gelmiştir” (Yılmaz, 2001:367).

Osman Fazlî Efendi, hem Atpazarî Tekkesi’nde hem de Zeyrek Tekkesi’nde irşat faaliyetlerinde bulunur. Aynı zamanda muhtelif camilerde de vaazlarda bulunur.

⁸ İsmail Hakkı, Tamâmü’l-Feyz, vr. 54a-b; Aynî, Türk Azizleri I İsmail Hakkı, İstanbul, 1944, s. 27.

1095/1684 yılında da Sultan Selim Camii Cuma vaizliğine getirilmiştir. Bu dönemde iki sefer hacca gitmiştir. İlk haccını ne zaman gerçekleştirdiğine ilişkin herhangi bir bilgi kaynaklarda yoktur. İkinci haccını 1091/1680 yılında gerçekleştirmiştir. (Yılmaz, 2001:367).

“Osman Fazlî Efendi sohbet, vaaz ve zikir meclislerinde Füsusu'l-Hikem'i müzakere ederken getirdiği bir takım yorumlar, hem sufiyyeye karşı olan, hem de onu çekemeyen bir kesimin şimşeklerini üzerine çekmiş, kendisini zaman zaman Şeyhülislam Minkârîzâde Yahya Efendi'ye şikâyet etmişlerdir.” (Yılmaz, 2001:366). Kadızade Şeyh Mehmed Efendi ile Abdülmecid Sivasî'nin vahdet-i vücud üzerine tartışmalarının olduğu bir dönemde sürekli olarak Füsusu'l-Hikem'i okuyan, okutan ve açıklayan Osman Fazlî'nin hayatındaki sürgün ve sıkıntıların temelinde bu vahdet-i vücudcu meşrebini aramak gerekir (DİA c.IV, s. 84).

Dönemin sadrazamı Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa'nın kendisiyle görüşmesi ve devamlı olarak yanına gidip gelerek sohbet etmesini istemesi şöhretini arttırmıştır.⁹

Osman Fazlî Efendi, Osmanlı'nın içte ve dışta büyük sıkıntılar çektiği bir dönemde yaşamıştır. İstanbul'a geldiğinde tahtta Sultan IV. Mehmed oturmaktadır. IV. Mehmed babası Sultan İbrahim'in 1648 yılında yeniçeriler tarafından çıkarılan isyanda öldürülmesi üzerine yedi yaşında iken tahta oturmuştur. Menfaatçi kişiler bu durumu fırsat bilerek haksız yere çeşitli makamlar elde etmişlerdir. Padişahın çocuk yaşta olması valide sultanların birbirleri ile rekabete düşmesine sebep olmuştur. Bu rekabet Kösem Sultan'ın boğdurulması ile son bulmuştur. (Yılmaz, 2001:368)

Osman Fazlî Efendi, dönemin devlet ricâli ve saray ehli ile genel olarak iyi ilişkiler içerisinde olmuştur. Ancak 1094/1683 Avusturya seferinden sonra devlet yönetimi ile arası açılmaya başlamıştır. (DİA c.IV, s. 84)

Ona göre bu sefer Osmanlıların hayrına değildir. Avusturya ile imzalanan barış devam ettirilmelidir. Bu amaçla Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya bir mektup yazarak savaş

⁹ İsmail Hakkı, Tamâmü'l-Feyz, vr. 52b; Aynî, Türk Azizleri I İsmail Hakkı, İstanbul, 1944, s. 26-27.

yapılmamasını ister. Ancak sadrazam Osman Fazlî Efendi'yi ve onun gibi düşünenleri dinlemez. Savaş yapılır ve kaybedilir. (DİA c.IV, s. 84)

Padişah IV. Mehmed savaş dönüşünde Osman Fazlî Efendi'yi vaaz ve nasihat için İstanbul'dan Edirne'ye davet eder. Osman Fazlî Efendi de sultanın huzurunda vezirler ve diğer devlet erkânının hazır olduğu bir mecliste ağır ifadelerle yaşanan hezimetin sorumlusu olarak onları gösterir. Padişahın durumu kabul ederek hata ettiklerini itiraf etmesine rağmen, bu durum bazı devlet adamlarının kendisine kin beslemesine sebep olur.¹⁰

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın ardından sadrazam olan Kara Kethüda İbrahim Paşa'nın sadareti döneminde mallarına el konularak memleketi olan Şumnu'ya sürgün edilir¹¹. Osmanzâde Hüseyin Vassaf Sefine-i Evliya'da:

“Tarih-i Raşid'de okumuş idim: “Bir gün huzur-ı Hümayunda ders takrir ederken ihtilal-i alemi tasvir eylemesi padişaha keder verdiğiinden Hz. Şeyh'in düşmanları bunu fırsat adderek ilkaat-ı mahsusalarının neticesi Şumnu kasabasında ikâmete memur olmuşlardır.”

Hâfız Hüseyin-i Ayvansarâyî, “Hz. Şeyh'in cifir ilmiyle işigali hasebiyle, bundan istihrâc-ı ahvâl ederek gâibden haber vermeğe kalkışması da bâis-i nefyi olmuştu. Fakat 1099/(1688) senesinde cülûs-ı pâdişâhide mazhar-ı afv olarak, Sultan Süleyman-ı sâni tarafından da'vet olunmuş ve geldiğinde pek ziyâde hürmet ve riayet edip istifâde ve istifaza eylemiştir.”¹² demektedir.

Osman Fazlî Efendi üç ay sürgünde kalır. Kara Kethüda İbrahim Paşa'dan sonra sadarete geçen Bosnalı Süleyman Paşa tarafından İstanbul'a davet edilen Osman Fazlî Efendi'ye itibarı iade edilir. Hatta padişah bile kendisinden özür diler. Bu sürgünden sonra padişah IV. Mehmed kendisine daha fazla hürmet ederek Pazartesi ve Cuma geceleri saraya davet ederek vaaz etmesini istemiştir. (Yılmaz, 2001:368)

¹⁰ Uşşakîzade, Zeyl, s. 561; Şeyhî, Vakayiu'l-Fudala, c.I, s. 575.

¹¹ Aynî, Türk Azizleri I İsmail Hakkı, İstanbul, 1944, s. 35.

¹² Osmanzade Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, C. III, s.59, İst. 2006. (Yayına hazırlayanlar, Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Prof.Dr. Ali Yılmaz).

Avusturya hezimetinden sonra Budin'in de elden çıkması, art arda gelen başarısızlıklar, Sadrazam Bosnalı Süleyman Paşa'nın Mohaç Savaşı'nda savaş meydanından kaçması Osman Fazlî Efendi'nin padişahı ve devlet erkânını şiddetle eleştirmesine sebep olmuştur. Bu sebeple 1687 yılında IV. Mehmed'in tahttan indirilmesi fetvasına ilk imzayı atan o olmuştur. (Yılmaz, 2001:368)

IV. Mehmed'in yerine kardeşi II. Süleyman tahta çıkar. Ancak bu padişah değişikliği de başarısızlıkları ve yaşanan istikrarsızlığı giderememiştir. IV. Mehmed'in son sadrazamı Sivayuş Paşa tekrar sadarete getirilir. İstanbul'a gelen Sivayuş Paşa'nın ordusundaki zorbalara halka zulmederler. Halk ayaklanır ve saraya yönelir. Zorbalara karşı ayaklanan halkla saray arasında Osman Fazlî Efendi köprü görevi yapmıştır¹³.(Yılmaz, 2001:369) Bu dönemde ortaya çıkan ayaklanmaların bastırılmasında ve devlet işlerinin düzeltilmesinde Sadreddîn-i Konevî hazretlerinden sonra en çok şöhret sahibi Osman Fazlî Efendi olmuştur.¹⁴

Sadrazam Tekirdağlı Bekrî Mustafa Paşa Belgrad Kalesi'ne yardım için düzenlenecek seferde kullanılmak üzere halktan yardım toplanmasını istiyordu. Bunu ilan etmek ve halkı orduya yardım etmeye teşvik etmek için vaizlerden, özellikle de Osman Fazlî Efendi'den bu durumu ilan etmesi istenmişti. Ancak Osman Fazlî Efendi halktan sık sık vergi toplanmasına karşıydı. Bu durumu vaizlik yaptığı Sultan Selim Camii'nde halka anlatarak onları kendi istekleri ile savaşa katılmaya davet etmiştir. Kendisi de savaş hazırlıkları yapmış ve ilerlemiş yaşın rağmen ordu ile beraber Sofya'ya kadar gitmiştir. Ancak Sadrazam Tekirdağlı Bekrî Mustafa Paşa Sofya'dan Belgrad'a gitmesine izin vermemiştir. Ordu yenilgiye uğrayıp dönünceye kadar Sofya'da onları beklemiş, daha sonra İstanbul'a dönmüştür. (DİA c.IV, s. 84)

Osman Fazlî Efendi, bu olaydan sonra padişahla ve diğer devlet ricâli ile ilişkisini kesme kararı alarak kendi kabuğuna çekilmiştir.¹⁵ (Yılmaz, 2001:369)

¹³ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, Zübde-i Vekaiyat, s. 277-78.

¹⁴ Evliyalar Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi yay. C.III, s.271, İst. 1992.

¹⁵ Aynî, Türk Azizleri I İsmail Hakkı, İstanbul, 1944, s. 46.

Sadrazam Tekirdağlı Bekrî Mustafa Paşa'dan sonra sadaret makamına getirilen Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa büyük bir toparlanma hareketi başlatır. Rumeli'deki ve Balkanlardaki isyanlara el atar ve başarılar kazanır. Bu tedbirleri alırken İstanbul'dan ayrılışının herhangi bir karışıklığa meydan vermemesi için II. Süleyman, tahttan indirilmiş padişah IV. Mehmed ve şehzâdeleri yanına alır. Ayrıca İstanbul'dan gelen haberler üzerine bazı hocaları sürgüne gönderir. Bu kişiler arasında Osman Fazlî Efendi de vardır. Eşkiyalara yardım ettiği gerekçesi ile Kıbrıs'ın Magosa şehrine sürgün edilmesi için bir "menşur" gönderilir. (Yılmaz, 2001:370)

Osman Fazlî Efendi bu emir üzerine Konya, Lârende, Silifke, Lefkoşa yoluyla Magosa'ya gider. Burada da irşat ve vaazlarına devam eder. Bu durum Kıbrıs valisinin tepkisine neden olmuş, Magosa'da bulunan Miralay Mahmud Ağa'ya bir emir göndererek vaaz ve tadrîsten men edilmesini istemiş, o da bu hizmetten men edilmiştir. Osman Fazlî Efendi sürgün edilişinden bir süre sonra müridi, talebesi ve halifesi İsmail Hakkı Bursevî'ye mektup yazarak kendisini ziyaret etmesini istemiştir. İsmail Hakkı Bursevî de şeyhinin çocukları Mustafa, Osman Dede, Yakup Dede ve Yahya Dede ile birlikte Osman Fazlî Efendi'yi ziyaret etmiştir. (Yılmaz, 2001:370)

Bu ziyaret sırasında Osman Fazlî Efendi kendi yerine İsmail Hakkı Bursevî'yi şeyh tayin etmiştir. Bu ziyaretten üç ay sonra 17 Zilhicce 1102 tarihinde (Eylül 1691) vefat etmiştir. Magosa'da defnedilmiştir. (DİA c.IV, s. 84)

İsmail Hakkı Bursevî, şeyhinin ölümüne;

Bülbül-i hoş lehçe-i gül-zâr-ı ma'nadır bu şeyh
Bulmadı âhir bu fânide bekâdan râyihâ

"Kudsiyan-ı pâk-dil Hakkı el açıp dediler
Rûh-ı pâkiçün azizin okuyalım fatiha" (sene: 1102/1691)

beytini tarih düşürmüştür.¹⁶

¹⁶ Osmanzade Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, C. III, s.60, İst. 2006. (Yayına hazırlayanlar, Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Prof.Dr. Ali Yılmaz).

Kaybolmaya yüz tutan kabri üzerine tahsildar Seyyid Mehmed Ağa tarafından 1152/1739 yılında türbe ve yanına bir tekke inşa ettirilmiştir. (Yılmaz, 2001:371)

Fazlî Divanı¹⁷'ndaki şu beyitler kendisi hakkında birtakım bilgiler vermektedir:

Şa'iriz nükte-şinasız 'Arabîyyü'l-aslız
Fazlîya sanma ki Etrak-i diyar-ı Rumız (106/B5)

Şer'-i Habib-i Ekreme vardur ita'atim
Sünniyim ehl-i sünnetem ehl-i cema'atim

Sıdkım kavidürür Hanefi mezhebim müdam
Kavl-i kitaba ram u mutî'-i şeri'atim (230/B2-3)

Osman Fazlî Efendi kaynaklara göre, Rumeli, Anadolu ve Hicaz bölgelerine 150'ye yakın halife göndermiştir. Bunların içinden en tanınanı Rûhu'l-Beyân tefsiri müellifi, Celvetiyye'nin Hakkîyye kolunun kurucusu İsmail Hakkı Bursevî'dir. Halifelerinden bazıları şunlardır: Ulu Cami vaizi Abdurrahman Çâkerî, Sunullah Amasyevî, Mehmed Karinâbâdî, Ali Debrevî... (DİA c.IV, s. 84)

1.2. Eserleri

Osman Fazlî Efendi, dinî ilimler, tasavvuf ve Arap edebiyatı ile ilgili 15 civarında eser yazmıştır. Yazdığı bu eserler genel olarak kendisinden önce yazılmış eserlere haşiye ve şerh şeklindedir. Eserleri şunlardır:

1. Misbâhu'l-Kalb Şerhu Miftâhi'l-Gayb: Osman Fazlî Atpazarî'nin, Sadreddin Konevî (Ö.637/1274)'nin Miftâhu'l-Gayb adlı eserine yazdığı şerhidir.

2. Mir'âtu Esrâri'l-İrfân : Bu eser Sadreddin Konevî'nin Fâtiha Tefsîri'nin hâşiyesidir.

3. El-Lâihâtü'l-Berkiyyât fî Keşfi'l-Hucûb ve'l-Estâr an Vücûhi Esrâri Ba'zi'l Ehadis ve'l- Âyât: Bazı ayet ve hadislerin tasavvufî yorumunu yaptığı bu eserinde gönlüne doğan bilgileri vahdet-i vücûd çizgisindeki bir tasavvuf anlayışıyla kaleme almıştır. Çeşitli sûrelerden altmış altı âyetin tefsiri ve birkaç hadîsi ihtîva eden eser, müridi İsmâil Hakkı Bursevî'nin meşhur tefsîri Rûhu'l-Beyân'ın kaynaklarından biridir.

¹⁷ Kadri Erdem, Seyyid Kutup Osman Fazlî Divanı İnceleme-Metin, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya, 2008

4. **Tecelliyât-ı Berkıyye:** Bu eser Muhyiddin-i Arabî'nin Aşkîyye kasidesinin şerhidir.
5. **Fethu'l Bâb:** Münazara ilmîne dair Adudu'd din Ahmed b. Rükneddin Ahmed el-İci (Ö. 1355)'nin Risâletü'l- Adûdiyye adlı eserinin şerhidir.
6. **Risâle-i Rahmâniyye fî Beyân-i Kelimeti'l-İrfâniyye:** Esmâ-i ilâhiyye ile ilgili bir eserdir.
7. **Mektûbât-ı Osman Celvetî li-Tilmîzihî Şeyh İsmail Hakkı:** Bu eser Osman Fazlî Efendi'nin İsmâil Hakkı Bursevî'ye yazdığı mektuplardan oluşmaktadır.
8. **Şerhu Fusûsi'l-Hikem**
9. **Hâşiye alâ Muhtasari'l-Maânî:** Bu eser Sa'uddin Taftâzânî'nin Muhtasaru'l-Maânî isimli eserine yazılmış bir hâşiyedir.
10. **Hediyyetü'l –Mütehâyirîn:** Hikmet ve kimya ilmi ile ilgilidir.
11. **Mutavvel Hâşiyesi:** Beyan ilmi ile ilgilidir.
12. **Hâşiye alâ Muhtasar-i Şerhi't-Telhîs:** Arap Edebiyatına dairdir.
13. **Hâşiye alâ Muhtasarî's-Sa'd:** Muhtasarü'l-Meanî'nin bir hâşiyesi olan Hâşiye-i Mağribiyye ile birlikte basılmıştır.
14. **Şerh-i Tenkih:** Bu eser fıkıh usulüne dairdir.
14. **Gâyetü'l-Müntehâb:** İksir ilmi ile alakalıdır.
15. **Hâşiyetu Muhtasar ala şerhi Telhicü'l-Miftah:** Arap Edebiyatına dair bir eserdir.

Saydığımız bu eserlerinin dışında, Necdet YILMAZ'ın “Osmanlı Toplumunda Tasavvuf” isimli eserinde kaynak gösterilmeden Umdetü'l-Fevâid, Şerh-i Hanfiyye, Levâzih, Tulûu's-Şems ve'l-İşrak, İlâhiyyat gibi eserler de Osman Fazlî'ye atfedilmektedir. Osman Fazlî'nin hayatı ve eserleri ile ilgili bilgi veren diğer kaynaklar bu eserlerle ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.¹⁸

Bu eserlerinin dışında Osman Fazlî'ye ait olduğunu tespit ettiğimiz ve tezimizi oluşturan H. Zilkade 1067 (M. Eylül 1657) tarihinde telif ettiği “Câmi-i Kasas” adlı

¹⁸ bkz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Osman-zâde Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, Kitabevi, İst., 2006, c.III, s. 61; Muhammed Bedirhan, Osman Fazlî Atpazarî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İst., 2006 s.66; Sâkıp Yıldız “Atpazarî Osman Fazlî” DİA c.IV, s. 84; Pervin Çapan, Mustafa Safayî Efendi Tezkire-i Safayî, AKM Başkanlığı Yayınları, Ank., 2005, s.464; Adnan İnce, Tezkiretü's-Şuara Salim Efendi, AKM Başkanlığı Yayınları, Ank., 2005, s.561-562

eseri mesnevî nazım şekliyle yazılmış, manzum bir siyerdur. Eser Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi No:173'te kayıtlıdır. Bu eseri divanı ile beraber ciltlenmiştir. Eserin ilk üç sayfasında Arapça şiirler ve bazı notlar bulunmaktadır. Hayatı hakkında bilgi veren kaynaklarda Divan'ından ve Cāmi-i Kasas'tan bahsedilmemesi kanaatimizce Osman Fazlî'nin ilmî ve tasavvufî kişiliği ile ilgilidir. Eserlerine dikkat edilirse genellikle şerh ve hâşiye mahiyetinde ya da Arapça ilmî eserler olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanında fıkıh, beyân, kimya dallarına ait eserlerin de varlığı göze çarpmaktadır. Dîvan'ında ve Cāmi-i Kasas'ta da tasavvufî kişiliği ağır basmasına rağmen bu eserlerin Osman Fazlî'nin gerçek kimliğini gösterememesi (vahdet-i vücud ehli olması yönünden) ve bu eserlerin değişik nüshalarının bulunamaması kaynaklarda yer almasını engellemiştir.

1.3. Kişiliği

1.3.1. İlmî-Tasavvufî Kişiliği

Osman Fazlî Efendi, şairliğinden ziyade tasavvufî kimliği ile tanınan bir kişidir. Dönemin önde gelen âlim ve mutasavvıflardandır. Mutasavvıf kimliği ağır basmakla beraber yalnızca tasavvufla iştigal etmemiş, talebelik döneminde şeyhi Zâkirzâde Abdullah'ın zahirî ilimleri ders vermemesi üzerine başka hocalardan zahirî ilimler de talim etmiştir. (Yılmaz, 2001:365)

İlmî şahsiyetinin şekillenmesinde mensubu olduğu Celvetiyye Tarikatı'nın kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin "ilm-i halini bilmeyen kimselerin tarikat feyzinden faydalanamayacağını, âlim olmayan kimselerin rehberliğinin de cehâlet olacağını önemle belirtmesi" (Eraydın 2001:428-429) etkili olmuştur. Nitekim yazdığı eserlerin bir kısmı zahirî ilimlerle ilgilidir ve kendisi de talebelerine bu ilimleri ders vermiştir. Dervişleri ile beraber medrese talebelerinin de derslerine devam etmesine izin vermiştir. Osman Fazlî Efendi, tasavvufî yolda İbnü'l-Arabî ve Sadreddin Konevî çizgisini takip etmiştir. Yazdığı tasavvufî eserler bu iki zatın eserlerine şerh ve haşiye şeklindedir. Bu iki mutasavvıf dışında fikirlerinin oluşumunda selefleri Zâkirzâde, Hüdâyî, Üftâde gibi Celvetî Tarikatı'nın büyükleri de geniş ölçüde etkili olmuştur. (Yılmaz, 2001:365)

Osman Fazlî sohbetlerinde "vahdet-i vücud" çizgisini takip ettiğinden ulemânın tepkisini çekmiştir. "Eserleri vahdet-i vücud açısından bir orijinallik taşımamakla

birlikte müellifin kendi ilham ve varidatının mahsulü olmaları sebebiyle önemlidir.” (DİA c.IV, s. 84).

Osman Efendi'nin, vaaz, sohbet ve zikir meclislerinde, Fusûsu'l-Hikem'i müzakere ederken getirdiği birtakım yorumlar, hem sufiyyeye karşı olan hem de onu çekemeyen bir kesimin şimşeklerini üzerine çekmiş, kendisini zamanın Şeyhülislamı Minkârîzâde Yahyâ Efendi'ye şikayet etmişlerdir. (Yılmaz, 2001:366)

Kadızzade Şeyh Mehmed Efendi(Ö.1045/1635-36) ile Abdulmecid Sivâsî'nin vahdet-i vücud üzerine tartışmalarının olduğu bir dönemde sürekli olarak Fusûsu'l-Hikem'i okuyan, okutan ve açıklayan Osman Fazlî'nin sıkıntılarının ve nefiylerinin arka planında bu şerhler ve vahdet-i vücûd meşrebinin de etkili olduğu unutulmamalıdır. İsmail Hakkı Bursevî Kitâbu'l-Hitab'da Atpazarî'nin bu durumu kısmen örtmek için etrafındakilere zahiri ilimleri de okutmaya başladığını kaydeder. Zaten onun iki önemli eserinin Sadreddin Konevî tarafından kaleme alınan eserlerin şerh ve haşiyesi olması da vahdet-i vücud görüşüne bağlılığını gösterir.(DİA c.IV s.84)

Osman Fazlî Efendi, sülûkunu Celvetî esasları üzerine yapmıştır. İsmail Hakkı hazretleri, “Kitâbu'z-Zikr ve'ş-Şeref”inde, “Şeyhim seyyidü'l-aktâb her halinde tesettürü ihtiyar ederdi. Hatta ahıbbasından biri me'kûlâta müteallık bir şey ikrâm etse, eğer duha vaktinden mukaddem ise getiren kimsenin yanında bir lokma alırdı ve sâim olduğunu işrâb etmezdi. Sâir umûr-ı âdiyede dahi hali böyle idi; meğer sünnete muhalif ola, onu işlemezdi. Üç nesne ile merzûk idi: Birincisi, her salât-ı mefrûza için tecdîd-i vuzû' ederdi. İkincisi, cemâatle kılarıdı. Üçüncüsü, her ibâdet ve muâmelede kitap ve sünnetle amel ederlerdi.” demektedir¹⁹. (Akkuş vd. 2006:61)

1.3.2. Edebî Kişiliği, Şiir Anlayışı

Mutasavvıf kimliği ağır basan Osman Fazlî Efendi'nin edebî şahsiyeti ile ilgili kaynaklarda fazla bir bilgi yoktur. Sâlim tezkiresinde:

“Mevlânâ-yı Rûm'dan ehl-i haysiyyet ve sahib-fazilet olup asar-ı celilerinden Telvih ve Tavzih'a ve Muhtasar ve Mutavvel'e ve Sadrû'd-dîn-i Konevî'nin sûre-i Fatiha ve

¹⁹ Evliyalar Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi Yay. C.III, s.271, İst. 1992.

Şerh-i Füsûs'a müstakil havasisi olduğundan maada meydan-ı şî'rde farisü'l-hayl-i makal ve hayiz-i kasabü's-sebak-ı kemal olup bî-nazir olan ilahiyyat u eş'arı ve nice asar-ı celilü'l-mikdarı vardır" (İnce, 2005:562) şeklinde bilgi verilmektedir.

Safayî Tezkiresi'nde ise Osman Fazlî Efendi'nin şiirleri hakkında "eş'arı tasavvufâne ve güftârî âşıkânedir" (Çapan, 2005:464). şeklinde kısa bir bilgi vardır.

Osman Fazlî Efendi'nin şair ve şiirle alakalı düşüncelerini Cāmi-i Kasas adlı eserin son varaklarında bulmaktayız. Buradaki düşünceler kısaca şu şekilde özetlenebilir: "Şiir ve şairden peygamber (a.s) da hoşlanmaktadır. Peygamber efendimizin meclislerinde Ka'b ve Hassan namında şairler bulunmaktadır. Bir gün Ka'b'ın sunduğu bir kaside hoşuna gitmiş ve Ka'b'a hırkasını hediye etmiştir.(Cāmi-i Kasas, 65b-66a)

Şair hakkında ise şu manadaki beyitler dikkat çekmektedir: "Şiir şaire Hakk'tan bir lütuftur. Bazı akılsızların şiiri zemmetmektedir; halbuki şiir marifet ve saadettir. Fazlî, Mevlânâ'nın "Büyük evliyaların kerametlerinden güzel şiir önce gelir." manasında

"Ez-kerāmât-ı bülend-i evliyā
Evvelā şî'r-i şet-i āḫir kimyā"

beytini de örnek vermektedir.(Cami Kasas, 66b/6).

Daha sonraki beyitlerde bütün şairler için de dua eden Fazlî, kendisinin de bu sahada at koşturduğunu, bütün İslam büyükleri hakkında şiirler yazdığını söyleyerek Cenāb-ı Hakk'tan mağfiret dilemektedir.

Osman Fazlî Efendi'nin nazarında gerçek şiir Allah'ın birliğini konu edinen tevhitlere ve Resul-i Ekrem'in ve dört halifenin hayatından bahseden na'tlara denir. Mısralar peygamberlerin kıssalarını anlatıyorsa şiir ismine layıktır. Dünyevi güzellerin meddahı bulunanlar ancak cāhil şair ismiyle tesmiye edilebilir.(65b)

BÖLÜM 2: CAMİ'-İ KAŞAŞ'IN İNCELENMESİ

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Nazım Şekli, Mesnevî

17. yüzyılda yazılmış Câmî'-i Kasas peygamberimiz Hz. Muhammed'in (a.s.v) hayatını anlatır ve mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Sözlük anlamı ikişer ikişer anlamında, iki mısralık nazım birimidir. Mesnevî, aslı Arapça olmasına rağmen Arapçada kullanılmayan bir kelimedir(Kılıç, 2005:224).

Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı'nda "mesnevî" ile ilgili su bilgiler verilmektedir: "Arapça "ş n y" üçlü kökünden türemiş "mesnevî" sözü bu dilde kendi arasında kafiyeli mısralardan oluşmuş nazım şekli anlamında kullanılmamıştır. "Mesnevî" edebiyat terimi olarak ilk defa İran edebiyatında kullanılmış olmakla birlikte, bu nazım şeklinin ilk örnekleri Arap edebiyatında görülmektedir. Araplar, kendi arasında kafiyeli beyitlerden oluşan bu nazım şekline "müzdevice", aruzun "recez" bahri ile yazıldığı için "recez" ya da çoğul olarak "urcûze" demişlerdir (Ünver, 1986;430).

Mesnevî, kendi arasında kafiyeli beyitlerden oluşmuş bir nazım seklidir (aa/bb/cc...). Beyit sayısı bakımından hiçbir kısıtlayıcı kurala bağlı değildir. İki ile on binlerce beyit arasında değişen bir genişliktedir. 68 varaktan oluşan Câmî-i Kasas'a yaklaşık 1600 beyitten meydana gelmektedir.

Belli bir konuyu işleyen, bağımsız bir kitap olarak yazılmış mesnevîlerin plânında üç bölüm vardır (Ünver, 1986; 432):

- a. Giriş bölümü
- b. Konunun işlendiği bölüm

c. Bitiş bölümü.

A. Giriş

Giriş bölümünde en çok “tevhîd (= Allah’ın birliğini konu edinmiş şiir)”, “münâcât (=Allah’a yakarış)”, “na’t (=Hz. Muhammed’e övgü)”, padişaha övgü ve “sebeb-i te’lif ya da sebeb-i terceme (=eserin yazılma ya da çevrilme sebebi)” konularında yazılmış parçalar görülür(Ünver, 1986; 432). Câmî’-i Kaşâş’ta 5b/8-7a/1 varaklar arasının tevhîd bölümü olduğu görülmektedir. Burada Allah’ın(cc) isimleri anlamlarına uygun olarak değişik beyitlerin içerisinde yaklaşık üç varak boyunca sıralanmıştır.

Birçok mesnevî “besmele” ile başlar. “Besmele” başlı başına bir şiir de olabilir. Şair “besmele”den sonra “hamd”e geçebileceği gibi, eserine “hamd”i konu edinen bir parçayla da başlayabilir. Bu parçaya “tahmîd” denir. Bir kısım mesnevîde “na’t”dan sonra “mi’rac (=Hz. Muhammed’in Allah katına yükselmesi)”, “mu’cizât (=Peygamber’in gösterdiği olağanüstü durumlar)” ve “Medh-i Çehâr-yâr (=dört halifeye övgü)” başlıkları da vardır(Ünver, 1986; 434). Camî’-i Kasas’ta da durum bu şekildedir. Hz. Peygamberin hayatının anlatıldığı kısımdan sonra 28/a numaralı varak “Der Beyan-ı Mi’râc” başlığı ile başlamaktadır. Eserde bulunan tek başlık da budur.

İsmail Ünver’in belirttiği planda bulunan “Medh-i Çehâr-yâr” başlığı altında dört halifeye övgünün olduğu bölüm Câmî-i Kasas’ta bulunmamaktadır. Ancak dört halifenin Hz. peygamberin her zaman yanında olduğu ve çok fazla yararlılık gösterdikleri her fırsatta vurgulanmıştır. Dört halife devri için ise eserin sonlarına doğru ayrı bir kısım ayrılmıştır. Hz. Ebu Bekir’in hilafete geçmesi ve icraatları 61b/12 numaralı beyittten itibaren başlar ve sırasıyla diğer üç halife Hz. Ali’nin şehit edilmesine kadar anlatılır (63a/11).

B. Konunun İşlendiği Bölüm

Mesnevîlerde “âğâz-ı dâstân”, “matla-ı dâstân”, “âğâz-ı kıssa”, “âğâz-ı kitâb”... gibi başlıklarla başlayan “konunun işlendiği bölüm”, mesnevînin ana bölümüdür. Câmi-i Kasas'ta böyle bir başlık görülmemektedir. Eser siyer türünde yazıldığı için “besmele” ve “hamd”in arkasından asıl konu yani Hz. Peygamberin doğumu anlatılmaktadır.

Mesnevîler yazılış amacına göre dört grupta ele alınabilir:

1. Grup

Okuyucuya bilgi vermek amacı güden mesnevîler(ÜNVER, 1986; 438).

- a. Dinî mesnevîler (Câmi-i Kasas bu gruba dahil edilebilir.)
- b. Tasavvufî mesnevîler
- c. Ahlakî mesnevîler
- d. Ansiklopedi niteliği taşıyan ya da belli alanlarda bilgi veren mesnevîler

2. Grup

Okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden, konusunu menkabelerden ya da tarihten alan mesnevîler

- a. Konusunu menkabelerden alanlar
- b. Konusunu tarihten alan mesnevîler

3. Grup

Sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan mesnevîler.

4. Grup

Şairlerin gördükleri, yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren; kişileri, meslekleri, düğünleri ve belli yöreleri tasvir eden mesnevîler.

C. Bitiş Bölümü

Mesnevîlerin “bitiş bölüm”leri, plân yönünden “konunun işlendiği bölüm” gibi değişiklik göstermez. “Giriş bölümü”nde olduğu gibi, bu bölüm için de çoğunluğu içine alan bir plân verebiliriz: “Bitiş bölümü”nde ister tek ister birden çok başlık bulunsun şairlerin bu bölümde söylediklerini birkaç madde halinde gösterebiliriz(Ünver, 1986; 430) :

1. Allah’a “hamd ü senâ” ve duâ; (68b/5’ten itibaren şairin Cāmi-i Kasas’ı okuyanlar için yapılan duası bulunmaktadır.)
2. Sultana övgü ve saltanatının devamı için dua (Divan edebiyatındaki diğer eserlerde olduğu gibi karşılığında maddi ücret beklenen türden bir özelliğe sahip olmadığı için Cāmi-i Kasas’ta herhangi bir devlet ricalinin adına dua bulunmamaktadır.
3. Şairin eseriyle şairliğiyle övünmesi; (65a/6’dan itibaren şiir ve şair hakkındaki görüşleri bulunmaktadır.)
4. Tanınmış mesnevî şairleri ve eserlerini anma; (Tanınmış mesnevîlerinde Cāmi-i Kasas’ta zikredilmediği görülür. Ancak güzel şiirin makbuliyetiyle ilgili olarak Mevlânâ’nın Mesnevî’sinden bir beyit zikredilmektedir:

Ḳonyada medfûn olan Monla-yı rûm
Ḥoş dimiş bu beyt ol ehl-i ‘ulûm

“Ez-kerāmât-ı bülend-i evliyâ
Evvelâ şî‘r-i şet-i âḫir kimyâ” (66b/6)

5. Şairin eserine verdiği ad; (Osman Fazlî, eserini yedi bab üzerine telif ettiğini ve ismini Cāmi-i Kasas verdiği dile getirmektedir:

Heft bâb üzre idüp resmin anıñ
Eyledim Cāmi’ Ḳaşas ismin anıñ

Oldı ebyātı sekiz biñe qarīb

Umarım maqbül ide Rabb-ı Mucīb (67b/12)

6. Hasetçilere, acemî ve dikkatsiz müstensihlerle metni doğru dürüst okuyamayan okuyuculara yergi, bunların esere vereceği zarardan Allah'a sığınma;

Bu kısma oldukça geniş yer veren Osman Fazlî, bu konudaki tedirginliklerini şu şekilde dile getirmektedir: “Kâtip Efendi'den rica eylerim ki yazarken vezninde hata yapmasın(67b/6) س'ی, ش, ر'yi ز olarak yazmasın ve yazarken veznini bozmasın(67b/7). Allah'tan (cc) niyazım budur ki bu eserdeki eksikliği düzelten katibden rahmetini eksik etmesin(67b/8). Ne yazık ki, Fazlî bu konudaki endişelerinde haklı çıkmıştır. Kâtip, bazı kelimelerin harflerini hatalı yazmıştır (Mesela, şebihün kelimesindeki س'ی, ش olarak yazarak kelimeyi sebihün şeklinde yazmıştır. (35b\12).

7. Mesnevînin beyit sayısı;

Câmi-i Kasas'ın son kısmında Dîvan²⁰ından da söz eden Osman Fazlî, bu eserlerden gözümün nûru diye bahsetmekte ve eserlerin toplam sekiz bine yakın beyitten oluştuğunu söylemektedir:

Oldı ebyātı sekiz biñe qarīb

Umarım maqbül ide Rabb-ı Mucīb (67b/12)

8. Mesnevînin yazılışıyla ilgili tarihler;

9. Okuyucudan hayır dua isteme;

Eserin son varağında hem okuyucular için hem de kendisi için Osman Fazlî dua etmektedir.

10. Mesnevînin vezni.

²⁰ Kadri Erdem, Seyyid Kutup Osman Fazli Divanı İnceleme-Metin, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya, 2008

Çoğu mesnevîde yukarıda gösterilen maddelerin hepsi birden bulunmadığı gibi, sayılanların dışında kalan noktalar da görülebilir(Ünver, 1986;430).

2.1.2. Vezin

Nazım şekli açıklanırken eserin bir mesnevî olduğu belirtilmişti. Mesnevîlerde genellikle aruzun kısa kalıpları kullanılmaktadır. Câmî'-i Kasas da divan edebiyatı içerisinde en çok kullanılan kalıplardan biri olan Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün vezniyle yazılmıştır. Eser 1600 beyit civarındadır. Kullanılan kalıbın çok yaygın olması ve kullanım kolaylığı sebebiyle fazla bir aruz hatası göze çarpmamaktadır. Yine de bazı beyitlerde veznin ihlal edildiği görülür:

Kim Ḥasan mazlūm ola zālīm Yezīd
Zehr içürüp zulmen öle ol şeh şehīd(63b/11),

beytinde ikinci satırda bir hece fazlalığı bulunmaktadır.

Ceddi 'Abdu'l-muṭṭalīb vah o şeb
Cümle-i aḥvāle vāḳıf oldı hep (17a/4),

beytinde de birinci satırda bir hecenin eksik olduğu görülmektedir.

Şimdi ḥālā Necid ilidür meskenim
Oldı hem gāyet Muḥammed düşmenim (35b/3)

beytinde ise birinci mısradaki bir hece fazlalığı göze çarpmaktadır. Mısradaki "ilidür" kelimesi "ili" okunarak bu vezin hatası ortadan kaldırılabilirdi. Ancak metnin orijinaline sadık kalmak gayesiyle olduğu gibi okumayı tercih ettik.

2.1.3. Dil Özellikleri

17. yüzyılda Fazlî tarafından kaleme alınan bu manzum siyer yazmasının, tasıdığı ses ve şekil özellikleri ile bazen Eski Anadolu Türkçesi bazen de Osmanlı Türkçesi dönemi dil özelliklerini göstermesi yönüyle her iki dönemin ses ve şekil özelliklerini yansıtan bir eser olduğunu söyleyebiliriz.

Eserde kullanılan dil kendi dönemi içerisinde değerlendirilirse oldukça sade kabul edilebilir. Arapça ve Farsça kökenli kelime sayısı oldukça fazla olmasına rağmen eski edebiyata meraklı olan birisi için anlaşılması son derece kolay bir metindir. Dilindeki bu sadelik eserin siyer olmasına bağlanabilir. Şairler bu tür eserleri geniş halk kitlelerine seslenmek için kaleme alırlar. Fazlî de eserini sonunda böyle bir eseri (manzum siyer) meydana getirdiği için Allah'a (cc) şükretmektedir.

Bununla birlikte, zaman zaman bazı kelimelerin yazımında ve bazı eklerin harekelendirilmesinde yanlışlar yapıldığı gözlenir. şebîhün kelimesindeki س ۱ ش olarak kelimeyi sebîhün şeklinde yazmıştır. (35b\12). Düş-üp kelimesindeki zarf-fiil eki “-üp”ün harekesinin üstünle yazılması (16a\12) bu kabil hatalı kullanımlardır. “şād-man, şād-gām gibi bazı kelimelerin hem bu şekilde doğru yazımları hem de telaffuzdaki şādugam, şāduman” şeklindeki okunuş şekilleriyle harekelendirildikleri gözlenmektedir.

Buna benzer kullanımlar Cāmi-i Kasas içerisinde oldukça fazla bir yekün teşkil etmektedir. (Gird-gar, girdigar; bār-gāh, bārīgāh; kām-yāb, kāmīyāb; çār-yār, çāriyār...)

“i” sesini veren Arapça “ye” harfinin aynı kelimedeki bazen kullanılıp bazen kullanılmadığı görülmektedir. “Gece” kelimesi hem ye’li “gice” (16b/1) hem de ye harfi

kullanılmaksızın “gece” (33a/11) şekliyle kullanılmıştır. Aynı durum “girü ve gerü” şekilleriyle geri kelimesinde de görülmektedir.

Eserde standardın yakalanamadığı daha birçok örnek bulunmaktadır. Bū-bekr; Ebūbekr, Bū-cehil; Ebū-cehil, sāyir;sā’ir, gāibāne;gāyibane, yir;yer, okı;oku vs örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Eserin dikkat çeken bir noktası 15. yüzyılın önemli şairlerinden Süleyman Çelebi’nin Vesiletü’n-Necat’ı ile olan ifade benzerlikleridir. Câmi-i Kasas’taki bazı ifadeler, Vesiletü’n-Necat’taki beyit ve bölümlere nazire olarak yazılmış hissini verir. Buradan hareketle Fazlî’nin Mevlid’den etkilendiği çok rahatlıkla söylenebilir. Özellikle, “merhaba” ile başlayan beyitler bize Mevlid’deki “Merhaba Bahri”ni hatırlatır:

Didiler hep merḥabā yā merḥabā

Merḥabā ehlen ve sehlen merḥabā (15b/10)

Merḥabā ey pādişāh-ı kāmıyāb

Merḥabā ey Ḥazret-i ‘ālī cenāb (15b/11)

...

Merḥabā ey evvel-ü kevn ü mekān

Merḥabā ey āḥir-i peygamberān (16a/2)

(Cami’ -i Kasas)

...

Merhaba ey āli sultān merhabā

Merhabā ey kān-ı irfān merhabā

(Vesiletü’n-Necat)

2.2. Tür Bilgisi

2.2.1. Siyer/Sîretü'n-Nebi

Sîret, kelime manası itibariyle s-y-r kökünden “yönelmek, seyahat etmek, tavır ve hareket; gidiş, tutum; ahlak, hal tercemesi, biyografi”dir(Güzel, 2003; 548).

Sîretü'n-Nebî, Türk, İran ve Arab edebiyatlarında 8. asırdan sonra müstakil eserler halinde ve umumî tarihler içinde yer alan bir “Tür” olarak beliriyor (Güzel, 2003; 548).

Türkçe manzum Sîretü'n-Nebî'ler ekseriyetle Mevlid olarak adlandırılmakta ve mesnevî nazım şekliyle yazılmaktadır. Buradan hareketle Erzurumlu Kadı Darir'in Terceme-i Sîretü'n-Nebî²¹ adlı eseri, Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat adlı eseri, Adem Dede'nin Siyer-i Nebi'si, Ahmet Cevdet Paşa'nın Kısas-ı Enbiya'sı bu türe örnek olarak verilebilir.

Mefail Hızlı'nın İslâm Ansiklopesi'ne yazdığı “siyer” maddesinde şu bilgiler verilmektedir: “Siyer, Arapça "sîre" sözcüğünün çoğulu olup Peygamber (s.a.v)'in hayatını (hal tercümesini) anlatmak için kullanılır. Zaman içinde: Soy dizini, doğumu, çocukluğu, gençlik yılları, peygamberliği, Mekke ve Medine'de meydana gelen olaylar ve gerçekleşen savaşları da içine alacak şekilde, doğumundan ölümüne kadar Hz. Peygamber (s.a.v)'in hayatından sözedilen kitaplara "Siyer-i Nebî", "es-Sîretü'n-Nebeviyye" veya kısaca “siyer” adı verilmiştir.

Siyer ile sıkça beraber kullanılan ve savaş, savaş yeri, savaş menkıbesi anlamlarını ihtiva eden "Meğâzi" kelimesi vardır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in savaşlarının anlatıldığı kitaplara da aynı ad verilmiştir.

²¹ Bu kısım Agah Sırrı Levend'in TDAY Bellekten 1972, s. 35-80, makalesinden iktibas edilmiştir.

İzahlardan da anlaşılacağı üzere “siyer” daha geniş, “meğâzî” ise daha dar bir anlam ifade etmektedir. Ancak bu iki isim sık sık karıştırılmış ve birbirini ifade edecek tarzda kullanılmıştır. Bazı meğâzi türü eserler, siyer kaynakları gibi, Hz. Peygamber (s.a.v)'in hayatından bütünüyle bahseder ve yazılan bu tür meğâzi kitapları Siyer-i Nebî türü eserleri andırırlar. Ancak çoğunlukla meğâzî türü eserler, Peygamberimizin savaşlarını asıl olarak ele almışlardır.

Siyer, bir yönüyle Hadis'e bir yönüyle de İslâm tarihinin içine girmiştir. Gerçekten siyer, Hz. Peygamber (s.a.v)'in söz ve davranışlarından bahseden Hadis ilminin bilinmesini gerekli kıldığı gibi; O'nun hayatının her safhasından bilgi vermesi itibariyle de İslam tarihinin bir bölümünü oluşturur.

Nitekim İslâm âlimlerinin çoğu, siyerden itibaren İslâm tarihini bir bütün halinde ele almışlar ve eserlerinde, Hz. Peygamber (s.a.v)'in hayatından -hattâ öncesinden- başlayarak İslâm tarihi ile ilgili olayları, yaşadıkları döneme kadar anlatmışlardır.

Siyer'in kaynakları arasında ilk sırayı, nüzulünden itibaren hiçbir tahribat ve tahrifata uğramamış olan Kur'ân-ı Kerim alır. Herhangi bir olay konusunda Kur'ân'da âyet ve işaretler varken başka bir kaynak aramaya ihtiyaç yoktur. Kaynaklarda ikinci sıra hadis-i şeriflerindir. Özellikle Hz. Peygamber'in Medine'de geçirdiği hayata ait bilgiler, hadislerde bütün ayrıntılarıyla bulunabilir. Bu iki kaynak, İslâmî ilimlerin her dalında olduğu gibi, Siyer için de vazgeçilmez kaynaklar durumundadır. Siyerin kaynakları arasında Sahabe'den gelen rivâyetlerin yeri oldukça önemlidir. Hz. Peygamber (s.a.v)'den gördüklerini, duyduklarını kendilerinden sonraki nesle sözlü olarak aktaran

bu güzide topluluğun anlattıkları, Emeviler devrinden itibaren yazılı belgeler olarak ortaya konmuş ve bunlar ilk Siyer ve Meğâzi kitaplarına kaynaklık teşkil etmiştir.

Siyer-i Nebî, bir süre şifâhi nakil olarak devam ettikten sonra, tedvin edilmeye başlandı. Siyer'i ilk tedvin eden, İbn Şihâb ez-Zühri (öl. 122/739)'dir. Siyer alanında İslam tarihinde büyük şöhrete ulaşmış dört eser vardır. Bunlar "Siyer-i erbaa" (En ünlü dört siyer) adını almışlardır. Bunlar; İbn Hişam'ın "es-Siretü'n-Nebeviye"si; İbn Seyyidin-Nâs'ın "Uyûnül-Eser'i; Muhammed b. Yusuf ed-Dımaşki'nin "Sebilü'l-Hedyi ve'r-Reşâd"ı ve Ali b. Burhaneddin el-Halebî'nin "İnsânül-Uyün"udur.”²²

Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğumu, çocukluğu, gençliği, evlilikleri, peygamberliği, mucizeleri, vahiyleri, hicreti, dini tebliğ ve temsili, Miraç hadisesi (ayrı bir başlıkta), Şakk-ı Kamer mucizesi, evlilikleri, şahsiyeti, sahabeleri, insanlarla olan ilişkileri, hasılı bütün bir hayatı Cāmi-i Kasas'ta manzum bir şekilde ifade edilmektedir. Osman Fazlî Efendi eserde hemen her vesile ile peygamberimizi şefaâtçi olarak zikretmekte ve anlatılan bölüme muvafık olarak dualarda bulunmaktadır

2.1.2. Eser Münderecâtı

Besmele

Besmele ve besmelenin fazileti (4a1-5)

Besmelenin harflerindeki esrar

Tevhîd

Esma-i hünsadan bazıları, arz ve semanın yaratılışı (5b/8-7a/1)

²² İslam Ansiklopedisi, Sire maddesi, İst. 1966, 108.cüz, s.699.

Nūr-ı Muhammedî

Nur-ı Muhammedînin yaratılması ve bunun bütün mevcudattan üstün oluşu,
İnsanoğlunun yaratılması ve bütün meleklerin Hz. Âdem'i saygıyla selamlaması (8a/1-9a/2)

Şeytanın Hz. Âdem'e itibar etmemesi

Hz. Havva'nın yaratılışı (9a/11)

Hz. Âdem'in dünyaya gönderilişi (Hindistan'a)

İnsanlığın Hz. Âdem'den çoğalması

Diğer peygamberlerin yaratılışı ve nur-ı Muhammedînin silsile halinde peygamberlerden geçişi.... Hz. Şit, Hz. İdris, Hz. Nuh....

Hz. İbrahim'i Nemrud'un ateşinin, nur-ı Muhammedî hürmetine yakamaması,

Kâbe'nin inşası,

Hz. Yusuf, Hz. Eyyub, Hz. İshak'ın gelişi,

Bütün peygamberlerden nur-ı Muhammedî geçerken görülen alametler ve bütün peygamberlerin peygamberimiz Hz. Muhammed'e ümmet oluşları,

Hz. İsmail ve oğullarına nur-ı Muhammedî'nin birer birer uğraması

Hz. Muhammed'in (s.a.v) Hayatı

Nihayet peygamberimizin babası Abdullah'a nurun intikali (12a/13)

Peygamberimizin anne ve babasının evlenmesi (12b/3)

Peygamberimizin annesinde görülen olağanüstü alametler ve peygamberimizin dünyaya gelişi(14b/4), doğar doğmaz "ümme" demesi,

Peygamberimizin Dünyaya Teşrifleri

Doğduğu gecede ve çocukluğunda görülen olağanüstü haller,

Meleklerin peygamberimizi selamlaması ve merhaba bahri(15b/10-16a/3)

Doğduğu gecede

- Şeytanların recmedilmesi
- Kisra sarayının yıkılması
- Mecusilerin ateşinin sönmesi
- Save denizinin kuruması
- Çok kiliselerin harap olması

- Katedeki putların yere serilmesi
- Şark ve garbı azim bir nurun kaplaması

Çocukluğu

Peygamberimizin sütannesi Halime'nin yanına verilmesi(17a/12)

Sütannesinin yanında görülen olağanüstü haller

Annesi Amine'ye geri getirilmesi

Annesinin vefatı (18a/5)

Peygamberimiz sekiz yaşındayken dedesi Abdulmuttalib'in vefatı (18a/6)

Amcası Ebu Talib'in peygamberimizi himaye etmesi (18a/9)

Bazı rahiplerin daha çocukken peygamberimizi teşhis etmesi

Amcası Ebu Talib ile ticarete çıkması

Basra'da bir rahibin peygamberimizi teşhisi ve Ebu Talib'i uyarması ve sonrasında bu seferden Hz. Ebu Bekir ile geri gönderilmesi (18b/12)

Gençliği

Yirmi beş yaşında halk içinde eminlikle şöhret bulması

Hız. Hatice'nin kervanına kervanbaşı olarak davet edilmesi (20a/13)

Peygamberimizin Hz. Hatice ile evlenmesi (21a/3)

Fatıma, Tahir, Kasım, Abdullah isimli çocuklarının olması ve özellikle Hz. Fatıma'nın özellikleri

Peygamberimizin eşsiz özelliklerinden örnekler (21b/3...):

- Fesahat ve belagat madeni olması,
- Nice mucizeler göstermesi,
- Cisminde nübüvvet mührü bulunması,
- Terinin misk ü anber gibi kokması,
- Bir bulutun sürekli ona eşlik etmesi, gölge yapması,
- Ağaçlar ve bitkilerin sürekli peygamberimizi selamlaması,
- Cesedinin serapa nur olması,
- Halim selim bir kişiliğe sahip olması,
- Ömrünce harama kast etmemesi,
- Hiçbir zaman nefsinin isteklerine uymaması,

- Cahile hürmet etmemesi,
 - Davete icabet etmesi,
 - Kötülüğe iyilikle muamele etmesi,
 - Herhangi bir mecliste yer gözetmeksizin boş bulduğu yere oturması,
- Peygamberimizin zehirlenmesi ve biryanın dile gelerek onu uyarması,

Peygamberlik

Halktan ayrılarak Hira'da uzlete çekilmesi,

Kırk yaşında Hira'da ilk vahyin gelmesi (23b/4), oku emri (23b/6)

Evine gelip Hz. Hatice'ye durumu bildirmesi,

İlk olarak Hz. Hatice'nin Müslüman oluşu (24b/5)

Hz. Ebu Bekir'in Müslüman oluşu(25a/6)

Ebu Cehil'in peygamberimize düşmanlık etmesi

Hz. Ömer'in kırkıncı kişi olarak Müslüman olması,

İslamiyet'in açıktan ilan edilişi,

Peygamberimizin Hz. Ebu Bekir'in kızı Hz. Aişe ile evlenmesi (27a/1)

Peygamberimizin Hz. Hafsa ile evlenmesi,

Peygamberimizin hükmündeki diğer cariyeleri: Zeynep, Meymune, Safiye, Mâriye (27a/6)

Hz. Cebrail'in Dihye suretinde birçok kez görünerek Kur'an'ı indirmesi

Mi'râc Hadisesi (Der Beyân-ı Mi'râc)(28a)

- Cebrail'in haber vermesi,
 - Burak ile Kudüs'e gidişi ve semavata uruc edişi (29a/10)
 - Semavatta meleklerin peygamberimizi karşılaması ve selamlama bahri (29b/11-30a/7)
 - Sidretü'l-müntehaya (30b/3) ve kabe kavseyne varış (30b/5)
 - Miraçta peygamberimizin Cenâb-ı Allah'tan ümmetini dilemesi,
 - Hz. Musa ile görüşme ve miraç meyvesi olarak beş vakit namazın gelmesi
 - Peygamberimizin bütün peygamberlerle görüşmesi,
 - Miraçtan dönüş (32b/7)
- Müşriklerin miraç hadisesini yalanlaması,

Buna mukabil peygamberimizin Mescid-i Aksa'ya dair sorulan sorulara cevap vermesi(34a/5) ve yolda gelen kervanı haber vermesi,

Şakk-ı kamer mucizesi

Peygamberimizin bazı müşriklerin önünde bir parmak işaretiyle Ayı ikiye ayırması

Ebu Cehil başkanlığında toplanan cemiyetin peygamberimizin hayatına kast etmek istemeleri

Her kabileden bir kişi alınarak peygamber evini basmaya karar verilmesi(35b/11)

Hicret

Peygamberimizin hicreti için vahiy gelmesi ve Hz. Ebu Bekir ile yola çıkılması,

Hz. Ali'nin, peygamberimizin yatağına yatması ve onun yerine beklemesi

Müşriklerin evi basarak Hz. Ali'yi yatakta bulmaları,

- Sevr Mağarasına sığınma
- Güvercinin mağara kapısına yuva yapması,
- Örumceğin mağara kapısına ağ örmesi,

Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir'in mağarada bir müddet kalması, düşmanların mağara kapısına kadar gelip onları görememesi,

- Mağara sonrası yola devam ederken Süraka'nın bunları takip etmesi ve Süraka'nın atının ayaklarının yere batması,
- Süraka'nın Müslüman oluşu (41b/5)

Medine'ye varış

Medine Hayatı

Peygamberimizin devesinin peygamber aşığı Hz. Cabir'in evinin önünde durması ve buraya misafir oluş,

Cabir'in âmā olan annesinin gözlerinin açılması mucizesi,

Hz. Ömer ve daha sonrasında Hz. Osman ve Hz. Ali'nin Medine'ye gelişleri,

Hz. Ali'nin Mekke'ye gelerek ehl-i beyti Medine'ye getirmesi ve yolda yaşananlar,

Bütün Medine halkının (ensar ve muhacir) birbiriyle kardeş olması,

Cenāb-ı Hakk'ın emri ve Hz. Cebrail'in talimiyle Hz. Bilal tarafından ilk ezanın okunması(46a/1)

Hendek, Uhud, Hayber, Bedr, Huneyn gazaları (46b/6)
Hz. Hamza'nın şehid edilmesi (46b/10)

Mekke'nin Fethi

Hicretten sekiz yıl sonra Mekke'nin fethi için sefere çıkılması (47b/2)
Ebu Süfyan'ın üç bin askeriyle Müslüman oluşu
Kâbe'nin fethi(48a/2)
Huneyn seferi

Vedâ Haccı (49a/3-10)

Rihlet (49a/7...)

Peygamberimizin hastalanması(49b/6)
Ehl-i beyte ve ashabına nasihatları
Hz. Cebrail ve Hz. Azrail ile konuşmalar
Hz. Fatıma'ya müjde: Kendisine ilk kavuşacak Hz. Fatıma olacak, altı ay sonra (57a/7)
Peygamberimizin vefatı (58b...)
Dua ve şefaât dileme
Hz. Ali ve Hz. Abbas'ın peygamberimizin cenazesini yıkaması (59b/4)
Peygamberimizin vefatından bütün kâinatın ah etmesi
Hz. Fatıma'nın altı ay sonra vefatı(61a/13)

Dört Halife Devri

Hz. Ebu Bekir'in hilafete geçmesi (61b/12) ve icraatları,
Hz. Ömer'in başa geçmesi (62a/9), özellikleri, adaletle hükmetmesi ve şehit edilişi (62b/5)
Hz. Osman'ın hilafete geçmesi (62b/8) özellikleri, hayâ timsali oluşu, şehit edilişi (63a/3)
Hz. Ali'nin başa geçişi (63a/5) özellikleri, Hayber fâtihi oluşu, şecaati, şehit edilişi (63a/11)
Hz. Hasan ve Hüseyin'in hilafete geçişi (63b/6)

Kerbelā Olayı (64a/8)

Susuz bırakılmaları,

Şehit edilişleri (64b/2)

Hz. Hasan ve Hüseyin'in özellikleri (64b)

Şiir ve Şair Hakkında

Müellifin şiir, şair, kıssa, te'lif hakkındaki görüşleri(65a/6-...)

Dua (66b/8)

Eser Hakkında Bilgi

- Yedi bab ve isminin Cāmi-i Kasas verilmesi (67b/12)

- Yaklaşık sekiz bin beyit olması

- Bu esere bitişik olarak telif edilen divanı, Cāmi-i Kasas ile beraber şairin gözümün nuru dediği iki eseri olması,

- Eser 30 günde tamamlanması (68a/5)

- Hicri 1066 yılında Zilkade ayının beşinci gününde tamamlanması. (68a/6)

- Yevm-i şenbede (Cumartesi) ikindi zamanı eserin bitirilmesi (68a/7)

Bu kitabı okuyan kâriiler için dua (68b/5)

2.3. Muhteva Unsurları

2.3.1. Dinî ve Tasavvufî Unsurlar

2.3.1.1. Allah

Cāmi-i Kasas siyer türünde ve mesnevî tarzında doğrudan dini bir eser olduğu için Allah'ın isimleri ve sıfatları oldukça sık zikredilmektedir. Eserde geçen isimler ve sıfatların kullanımına bakılırsa Osman Fazlî Efendi'nin bu isim ve sıfatların anlamlarına vâkıf olduğu hususu dikkat çekmektedir.

Eser mesnevî şeklinde kaleme alındığı için öncelikle besmele ile başlamakta arkasından "tevhîd" bölümü gelmektedir. Bu bölümde Cenâb-ı Hakk'ın bir çok isim ve sıfatı değişik şekillerde kullanılmaktadır:

On sekiz biñ 'âlemüñ Hâllâk'ıdur
Kâ'inâtiñ Hâlik-ı Rezzâk'ıdur (5b/10)

Qâdir-i Qayyüm-ı 'Allâmu'l-'uyüb
Vâhib-i Fa'al-ı Settâru'l-'uyüb (5b/11)

Hây u Qayyüm u 'Âlim ü 'Allâm'dur
Qâdir u hem Râzık u Qassâm'dur (6a/2)

Câmi-i Kasas'ta Cenâb-ı Hakkın şu isim ve sıfatları ile karşılaşmaktayız:

Allah, 'Allâmu'l-uyub, 'Âlim, Celâl, Zü'l-Celâl, Celîl, Ferd, Ğanî, Gird-gâr, Hâk, Hâlik, Hây, Hây-ı lemyezel, Hudâ, Hudâ-yı Müste'an, Hâfiz, İlah, Qâdir, Qayyüm, Kerîm, Mennân, Mevlâ, Mucîb, Rabb, Rabbü'l-'izzet, Rabbü'l-Mu'in, Raḥmân, Raḥîm, Raûf, Rezzâk, Şamed, Sâni, Semî', Settâru'l-'uyüb, Vâhib, Vâhid, Yezdân.

Eserin hemen her varağında Allah'ın bir ismi geçmektedir. Bu isimleri şair genellikle dua etmek ve afv dilemek, aynı zamanda tevhîd inacını tasdik etmek maksadıyla kullanmaktadır:

Zıkr olan nûr aşqına yâ Rabbenâ
Qalbimiz nûriñla eyle pür-ziyâ (15a/1)

Hilye-i pâki hâkkiçün yâ Kerîm
İt bizi Firdevs-i a'lâda muḳîm (23a/4)

Ol du'â hâkkiçün olsun yâ Semî'
Qıl ḥabîbiñ baña 'uqbâda şefî' (26a/10)

2.3.1.2. Melekler

Eserde melekler ya genel tesmiye olarak "melaike" şeklinde, umum kullanımlarla geçmekte ya da bizzat isimleriyle zikredilmektedir:

Ol melekler şaf şaf itdiler kıyâm

Virdiler sulţān-ı kevneyne selām (15b/9)

Dört büyük melek yanı sıra huri, gılman, rıdvan gibi cennet meleklerinin isimleriyle de eserde karşılaşmaktadır. Bu melekler ahiretle ilgili mefhumlar kısmında ayrıca incelenecektir.

Dört büyük melek beyitlerde bazen beraber zikredilmekte, bazen de ayrı ayrı vazifelerine göre ele alınmaktadır:

Ḥāzret-i Cibrīl Mīkā’īl hem
Daḥi İsrāfīl ü ‘Azrāīl hem (15b/4)
Bendedür Cibrīl ü Mikā’īl hem
Dāḥi İsrāfīl ü ‘Azrā’īl hem (7b/9)

Cebrāil

Cāmi-i Kasas’ta en çok adı zikredilen melektir. İlk vahyin getirilmesinde Hz. Cebrā’īl görevlidir ve daha sonra bütün irtibat Cebrail vasıtasıyla olmuştur:

Ḥaḡ Te’ālā luṡf-ı iḥsān eyledi
Ḥāzret-i Cibrīl’e fermān eyledi

Didi vaḥyiñ vaḡti irişdi tamām
Var ḡabībime ilet benden selām (23b/2)

İndi pes kūh-ı Ḥirā’ya Cebrā’īl
Anda zıkr eylerdi ol nūr-ı Celīl (23b/4)

Bazı beyitlerde “Namus-ı ekber” olarak da isimlendirilmektedir:

Bildi kim Nāmūs-u Ekberdür gelen
Kim melekler içre aḡsen cümleden (28a/10)

Hz. Cebrail’in çoğu kez peygamberimize “Dihye” namında bir sahabe suretinde görüldüğü siyer ve tarih kitaplarında mevcuttur. Aynı bilgiyi Cāmi-i Kasas’ta da bulmaktayız :

Var idi aşhāb içinde Dıhye nām
Bir şahābe kim ḥasendār u be-nām

Her kaçan kim gelse peyk-i Müsteʿān
Dıhye şeklinde gelürdi her zamān (27b/3)

İsrafil, Mikail

İsrafil ve Mikail eserin içerisinde yalnız olarak değil de diğer meleklerle beraber anılmaktadır:

Bendedür Cibrīl ü Mikāʿīl hem
Dāḥi İsrāfīl ü ʿAzrāʿīl hem (7b/9)

Ḥazret-i Cibrīl Mīkāʿīl hem
Dāḥi İsrāfīl ü ʿAzrāʿīl hem (15b/4)

ʿAzrāʿīl

Ölüm meleği. Dört büyük melekten biridir, ölenlerin ruhlarını almak görevi vardır. Diğer bir ismi de "melekü'l-mevt: Ölüm meleği"dir. Eserde Cebrail'den sonra adı en çok zikredilen melektir.

Ḥazreti ʿAzrāʿīl'e ol dem hemān
Oldı emr-i pādīşāh-ı ins ü cān (52b/2)

Hz. Peygamberin son gününün anlatıldığı "rīhlet" kısmında adı sıkça zikredilmektedir.

Girdi ʿAzrāʿīl o dem didi hemān
Esselām ey fātiḥ-i ebvāb-ı dīn (53b/6)

Peygamber efendimize diğer insanlardan daha yumuşak davrandığı şeklinde konuşturulur:

Didi 'Azrā'îl'e mevtiñ şiddeti
Her kişiye böyle midür zaḥmeti

Didi ey şehensāh-ı vech-i ḥasen
Rıfḳ ile tıtdım seni vallah ben (58a/1,2)

Daha sonraları vazifesi ile beraber zikredilir ve son olarak peygamberimizin ruhunu kabz edip semaya uruc ettiği anlatılır:

Ḥizmetin çün itdi 'Azrā'îl edā
Aldı rūḥın eyledi 'azm-i semā (59a/3)

2.3.1.3. Kitaplar

Kur'ān

Eserin tür bilgilerinin anlatıldığı kısımda bahsedildiği gibi siyer kaynakları arasında en önemli yer Kur'an'a aittir. Bu nedenle eserde en çok adı geöen kitap da Kur'an-ı Kerim'dir. Öncelikle Kur'an'ın besmele ile başladığından, Kur'an'ın tacı olduğundan bahsedilir(4b/12), yeryüzü yaratılınca Kur'an'ın hükmünün bütün yeryüzünde icra edildiği(8a/9), vahiy meleği Cebrail vasıtasıyla nazil olduğu(23b/10) anlatıldıktan sonra bir şefaatiçi olarak zikredilir ve duanın içinde kullanılır:

Ḳıl bize Ḳur'ān'ı dünyāda refiḳ
Raḥmetiñe eyle 'uḳbāda ğarīḳ(67a/4)

Tevrāt, İncil

Cāmi-i Kasas bu kutsal kitaplardan, içerisinde peygamberimiz hakkında beşaretler bulunması dolayısıyla bahseder. Hakiki Hristiyan ve yahudi alimleri bu kitaplarda peygamber efendimizin vasıflarını görmüşler ve mesrur olmuşlardır:

Vaşfını Tivrāt İncİL'de mŭdām
Okuyup olurđı dā'im řād-kām(13a/2)

Vaşfını Tivrāt u İncİL iĉre biz
Okuyup gŕmiř işitmiş bilmişiz(18b/1)

Peygamber efendimizin dedesi de İncil'de bu vasıfları gŕmŭřtŭr:

Vaşfını zĭrā ki İncİL'de mŭdām
Okuyup gŕrŭp olurđı řādugām(17a/6)

2.3.1.4. Peygamberler

Cāmi-i Kasas'tan ŕğrendiđimiz kadarıyla bŭtŭn alem yaratılmazdan evvel peygamber efendimizin nuru yaratılmıştır. Bu nur "nur-ı Muhammedĭ" diye tesmiye edilir. Yaratılan ilk insandan itibaren silsile halinde bŭtŭn peygamberlerden geĉerek en son Hz. Muhammed'de (sav) karar kılmıştır. Eserde zikredilen peygamberlerin ĉođu bu vesile ile ele alınmaktadır. Bazı peygambeler ise kendilerine has bazı mucizeler ve onlarla ŕzdeřleřen hasletleri ile anılmaktadır.

Hz. Adem

Hz. Adem 8b/3, 9b/3, 9b/7, 9b/12, 10a/1, 10a/3 numaralı beyitlerde insanlığın yaradılışı, ilk insan oluşu, cennetten ihracı, bin yıl ŕmŭr sŭrdŭkten sonra vefat etmesi gibi konularda anılmıştır.

Hz. şit, Hz. İdris

Eserde nur-ı Muhammedĭ'nin intikali ve Hz. peygamberin soy ağacı sayılırken adı geĉmektedir :10a/5, 10a/7, 51b/3,

Hz. Nuh

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen bir peygamber ismidir. Elli yaşında iken kavmini imana dâvete memur edilmiş ve kavmi kendisini dinlemediğinden, iman etmeyenlere ceza olarak dünyayı kaplayan su tufanı olmuş ve zâlimler mahvolmuşlar; iman edenler Nuh Peygamber'in(a.s.) yaptığı gemiye alınarak kurtulmuşlardır(Cevdet Paşa, 2000:C. I, 2). Câmi-i Kasas'ta Hz. Nuh, "tufan" hadisesi ile beraber zikredilmekte, nur-ı muhammedi sayesinde tufandan kurtulduğu belirtilmektedir. Hz. Nuh da Hz. Adem gibi bin yıl ömür sürmüştür:

Ḥaḡ Te'ālā Nūḡ'a itdi iltifāt
Buldı ol nūr ile ṡūfāndan necāt (10a/9)

Nūḡ peygamber gibi biñ yıl tamām
'Ömrüñ olsun dir Ḥudā-yı lāyenām(57b/2)

Hz. Hud, Hz. Salih

Eserde bu iki peygamber nur-ı Muhammedi'nin intikali vesilesiyle zikredilmektedir

Hūd'a vü hem Şālih'e irdikde nūr
Buldılar 'izzet ü rif'at bī-kuşūr (10a/10)

Hz. İbrahim, Hz. İsmail

Hz. İbrahim(10a/12, 32a/9) ve oğlu Hz. İsmail (10b/6, 10b/9) hem nur-ı Muhammedi hem de miraç esnasında Hz. peygamber ile görüşmesi dolayısıyla eserde yer almaktadır.

Hz. Yakup, Hz. Yusuf

Hz. Yakup, nur-ı Muhammedi vesilesiyle (10b/8), Hz. Yusuf ise hem güzelliğiyle şöhret bulması hem de Mısır azizliğine kavuşması vesilesiyle anılmaktadır:

Yūsuf-ı şıddīk u Eyyüb-[ı] şabūr
Eylediler nesl-i İshāq'dan zuhūr(10b/12)

İtdi hem Allah anı hüsnilē hāş
Eyledi hem çāh-ı Şeddād'dan halāş(11a/1)

Taht-ı Mışra şāh-ı mümtāz olduğı
İhveti üzre ser-efrāz olduğı(11a/2)

Hz. Eyyüb

Hz. Eyyub sabrı ile iştihar bulmuş ve terihlere geçmiş bir peygamberdir. Cāmi-i

Kasas'ta sabır kahramanı olması yönüyle zikredilmektedir:

Gerçi kim Eyyüb'da yođıdi o nūr
Līk ol nūrı sevip oldı şabūr(11a/4)

Hz. Musa

Kelimullah kavramı "Cenāb-ı Hakk'ın hitab eylediği zat" (meālindedir) Hazret-i Musa'nın (a.s.) bir ünvanıdır. Çünkü O, Tur-u Sina'da Cenāb-ı Hakk'ın kelāmını, hitabını duymak mazhariyetine erişmiştir (Devellioğlu, 2001: 505). Cāmi-i Kasas'ta da

Hz. Musa bu yönüyle anılmaktadır:

Ĥazret-i Mūsā kelīmu'l-lah hem
Ĝā'ibāne oldı ol nūra ümem(11a/5)

Ayrıca Hz. Musa ile peygamber efendimiz miraç olayında görüşmüşlerdir:

Didi Mūsā yā Muĥammed merĥabā
Kim şeref buldı kudūmiñle semā (31b/11)

Hz. Hızır, Hz. İlyas

Hz. İlyas ise Benî İsrail peygamberlerinden olup, Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen ve

Tevrat'ta "Ella" diye mezkûr olan bir Peygamberdir. M.Ö. 9. asırda yaşamış olup ondan sonra Elyesa (a.s.) Peygamber olmuştur. İlyâs (a.s.), zamanının hükümdarıyla çok mücadele etmiş, çok zaman mağaralarda yaşamış, çok mu'cizeler göstermiştir (Cevdet Paşa, 2000: Cilt I, 29).

Hızır (as) ile İlyas (as) genellikle beraber zikredilir ve özellikle Hz. Hızır'ın daimi yaşadığı yönündeki rivayetlere vurgu yapılır:

Ĥürmet-i nūr-ı resūl-i pāk-zāt
Ĥızır u İlyās buldılar dā'im ĥayāt (11a/8)

Hz. Davud, Hz. Süleyman

Hem Davud (a.s), hem de Süleyman(a.s), görmedikleri halde peygamberimize ümmet olmaları dolayısıyla zikredilmektedirler:

Devr-i Dāvūd-i Süleymān oldı hem
Görmeden anlar daĥi oldı ümem(11a/9)

Hz. Yahya

Zekeriya'nın (a.s.) oğludur. Benî İsrail Peygamberlerinden ve İsa Aleyhisselâm'ın şeriatı ile amel edenlerden olmuştu. Hz. İsa'dan (a.s.) önce Tevrat'a göre hareket ederdi. Kudüs'ün o zamanki reisi, Hz. Yahya'nın, Hz. Musa şeriatı üzere amel etmediğini ileri sürdüklerinden şehid ettiler(Cevdet Paşa, 2000: Cilt I, 28). Cāmi-i Kasas'ta da Hz. Yahya şehit edilmesi dolayısıyla anılmıştır:

Bildi Yaĥyā ĥadr ü 'izz ü rif'atin
Buldı nāmıyla şehādet rütbesin(11b/1)

Hz. Şu'ya

Hz. Şu'ya da Hz. Yahya ve Hz. Zekeriya gibi şehit olan peygamberlerdendir. Görmeden peygamberimizin ümmeti olmuştur:

Hem daħi Yaħyā vü Şu'yā ermeye
Ġā'ibāne oldılar ümmet aña (11a/11)

Hz. Yunus

Hz. Yunus (a.s), kendisini bir balığın yutması ile meşhur olmuştur. Eserimizde
Hz. Yunus'un balığın karnından kurtuluşu taşıdığı nura bağlanmaktadır(11a/12).

Hz. İsa

Hz. İsa da peygamberimizi görmeden ümmet olmuş ve peygamberimize dair beşaretler
vermiştir:

Görmeden meddāh olup 'İsā aña
Devletinde eyledi 'azm ü semā(11b/2)

Hz. İshak

Hz. İshak da dahil olmak üzere peygamberimizin nuru hiçbir peygamberde karar
kılmamış, peygamberimize kadar gelmiştir(11b/11).

2.3.1.5. Dinî,Tarihî, Efsanevî Şahsiyetler

2.3.1.5.1. Dinî Şahsiyetler

2.3.1.5.1.1. Hz. Ebubekir

Hz. Ebubekir ilk müslümanlardan olması(21a/13), (25a/6), Peygamberimiz Hz. Aişe ile
evlendikten sonra Hz. Ebubekir peygamberimizin sadece dostu değil kayınatası da
olması yönleriyle zikredilir:

Ĥazret-i Bū Bekr-i şiddīķ ibtidā
Yāriydı oldı hem ķāyın ata(27a/4)

Hicret esnasında peygamber efendimizin yol arkadaşı olması (36b/3), Peygamberimiz
daha hayattayken Hz. Ebubekir'i yerine imam tayin etmesi(49b/10), (56a/13)yönleriyle
de adı sık sık anılır.

2.3.1.5.1.2. Hz Ömer

“İslâm’ın ikinci halifesi olup hayatta iken cennetle müjdelenen on kişiden biridir. H.591 yılında dünyaya gelmiştir. Önceleri koyu bir İslâm düşmanı iken yirmi altı yaşındaiken kırkıncı kişi olarak müslüman olmuştur. Onun İslâm’ı tercih etmesi ile birlikte artık İslâm açıktan açığa söylenir olmuştur. Kızı Hafsa Hz. Peygamber’in eşi idi. Halifeliği döneminde birçok yer feth edilmiştir. Doğru sözlülüğü ve adaleti ile süren On yıllık halifeliği döneminde doğru sözlülükte ve adaletten ayrılmadığı için kendisine “Faruk” ünvanı verilmiştir”(Pala, 2002:322).

Çok sert mizaçlı bir yaratılışa sahip olmasına rağmen peygamberimizin duasından sonra yumuşayıp imana gelmesi(26a/11) ve kırkıncı müslüman olması(26b/2) yönleriyle zikredilir. İslam tarihlerinde de yer alan Hz. Ebubekirden sonra halife olması(62a/10), Mısır ve Şam’ın onun zamanında fethedilmesi (62a/12) ve çok sert mizaçlı birisi olup namazdayken şehit edilmesine dair bilgiler Cāmi-i Kasas’ta da yer almaktadır:

Bir ḥābiş ibn-i Yezīd ibn-i Pelīd
Ġāfilen itdi namāz içre şehīd (62b/5)

2.3.1.5.1.3. Hz Osman

“M. 574 yılında Mekke’de doğan Hz. Osman, Affan’ın oğludur. Hz. Ömer’in şehit edilmesinden sonra üçüncü halife olmuş, 82 yaşında iken, Kur’an okuduğu bir sırada şehit edilmiştir. Hz. Osman malını, mülkünü İslâm yolunda harcadığı için hadislerler övülmüştür. Peygamber Efendimiz’in iki kızıyla evlendiği için kendisine “zü’n-nureyn”(iki nur sahibi) de denir”(Pala, 2002:378).

Hz. Osman, peygamberimizin damadıdır (62b/7). “Zi’n-nureyn” olup (62b/9), özellikle haya, ilim ve zeka alanlarında Cenāb-ı Hakkın ihsanına mazhar olduğuna(62b/10) vurgu yapılan Hz. Osman Kur’an okurken şehit edilmiştir :

Anı da Kur’ān okurken bir ‘ānīd

İtdi dārında ‘Ömer gibi şehīd (63a/3)

2.3.1.5.1.4. Hz. Ali

Peygamber efendimizin hicreti esnasında Mekke’de kalarak yatağına yatmış ve müşrikleri o karşılamıştır((37b/11). Hz. peygamber Medine’de iken ehl-i beytini Mekke’den getirme vazifesini Hz. Ali’ye vermiştir(44a/9,10). Beğenilmiş, rağbet gören anlamlarında kendisi hakkında “Murtaza” lakabı kullanılmıştır:

Murtażā'ya şordı bu riķķat nedür
Bu fiğāna bā' iş ü hikmet nedür (50a/5)

Düldül²³, Kanber²⁴ ve zülfikar²⁵ın da sahibi Hz. Ali'dir:

Mālik ü düldül ü Kanber zül'-ğifār
Fātiḥü'l-ḥayr-i şecī' ü nāmudār (63a/6)

Yine İslam tarihlerinde yer alan peygamberimizin mübarek cesetlerini vefatından sonra Hz. Abbas ve Hz. Ali'nin beraber yıkadıkları (59b/4-5) bilgisine Cāmi-i Kasas'ta da rastlanmaktadır.

2.3.1.5.1.5. Ehl-i Beyt (Hz. Peygamberin Ailesi)

Abdulmuttalib

Hız. peygamberin silsilesi Haşimden oğlu Abdulmuttalib'e(12a/12) oradan da peygamber efendimizin babası Abdullah'a şeklinde devam etmektedir.Peygamberimizin anne ve babası vefat edince ona bakma vazifesini dedesi Abdulmuttalib üstlenmiştir(18a/4), sekiz yaşına geldiğinde ise dedesi Abdulmuttalib de vefat etmiştir:

Heşť yaşa irdi çün ol pāk-i zāt
Ceddi 'Abdu'l-muṭṭalib itdi vefāt(18a/6)

Abdullah, Amine

Hız. Abdullah Beni Zühre Reisi Vehb'in kızı(12b/1) olan ve Kureyş kızları içinde her yönden seçkin bulunan Hazret-i Amine'yi nikâhlanmıştır (12b/3). Peygamberimiz altı

²³ Hz Muhammed'in (as) Hz Ali'ye verdiği kır katır. (Devellioğu, 2001; 193)

²⁴ Hz Ali'nin sadık vefakar kölesi. (Devellioğu, 2001; 487)

²⁵ Hz Muhammed'in Hz Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç. (Devellioğu, 2001; 1194)

yaşına geldiğinde annesi vefat etmiştir(18a/5).

Ebû Tâlib

Peygamber efendimizin amcasıdır. Ebû Talib, kardeşinin oğlu Hazret-i Muhammed'i (sav) pek çok sever, pek ziyade korurdu. Ebû Talib bazen ticaret için kabile ile Şam tarafına gidiyordu.(18b/8). Henüz on iki yaşında bulunan Hazret-i Muhammed'i de beraber götürdü(Bilmen, 2001: 538).

Dedesi Abdulmuttalib vefat edince amcasının yanında almıştır(18a/11), ticaret seferleri sırasında Şam civarında bir rahip peygamberimizdeki nübüvvet alametlerinin farkına varmış, onun vasıflarının Tevrat ve İncil'de yazılı olduğunu söylemiş(19a/2) ve Ebu Talib'i uyarmıştır. Ebu Talib de bu seferden peygamberimizi geri göndermiştir(19a/6).

Hiz. Hatice

Peygamber efendimize zevce olmaya her yönden layık olan Hiz. Hatice (20a/1) aynı zamanda da ticaret erbabıdır (20a/10). Peygamber efendimizi de kendi ticaret kervanı için davet eylemiştir(20a/13). Peygamberimiz ilk olarak Hiz. Hatice ile evlenmiştir(21a/4). Nübüvvetin gelişinde de ilk olarak duruma vakıf olan(23b/13) ve akabinde ilk müslüman olan Hiz. Hatice'dir:

İbtidâ itdi aña telkîn-i dîn

Geldi İslâm'a hemân ol meh-cebîn (24b/6)

Hiz. Aişe

Allah Resulü Hiz. Muhammed (s.a.v.)'e ilk iman edenlerden onun en sadık arkadaşı Hiz. Ebu Bekr es-Siddîk'in kızı (26b/10) ve Hiz. Peygamber'in zevcesidir(27b/3).

Hiz. Hafsa

Hazret-i Hafsa radiyallahu anhâ Hiz. Ömer (r.a)'in kızı... Bilgili ve kültürlü, irâdesi kuvvetli, sadakat sahibi bir islâm hanımefendisi... O devirde okuma-yazma bilen pek ender, kültürlü kadınlardan... Üçüncü hicri yılda Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem

efendimizin aileleri arasına katılarak mü'minlerin annesi olma şerefini elde eden bahtiyarlardandır(Şamil İ.A. 1990 : Cilt II. 292):

Oldı daħi Ümmühān-ı Hafşa nām

Zenleri kim vuşlat eylerdi müdām 27a/5)

Hz. Zeynep, Meymüne, Safiyye

Hz. Hafsa'dan başka Peygamber efendimizin diğerk hanımları arasında Hz. Zeynep, Hz. Meymune, Hz. Safiyye vardır(27a/6).

Māriye

Mısır Hükümdarı da Hazret-i Peygamberin elçisine hürmet etmiş ve peygamberimize dört cariye ile Düldül adındaki meşhur katırı hediye olarak göndermişti(27a/8). Bu cariyelerden, biri "Mariye" (radiyallahu anha)dir ki, Peygamber Efendimizin İbrahim adındaki oğlu bundan doğmuştur (27a/9).

Hz. Fatıma

Hz. Fatıma (r. Anha), Hz. Hatice'den dünyaya gelmesi(21a/6) ve lakabının Zehra olması(21a/11) yönüyle anılır. Peygamberimizin son anlarında yanında bulunmuş ve ondan tez vakitte kendisine kavuşmak için dua istemiştir(52a/11). Gerçekten de peygamberimizin vefatından altı ay sonra Hz. Fatıma dar-ı bekaya göç etmiştir(61a/13).

Tāhir, Kasım, Abdullah

Peygamber Efendimizin, Cariyesi Mariye'den doğan İbrahim adındaki oğlundan başka, bütün erkek ve kız evlâdı Haticetü'l-Kübra validemizden dünyaya gelmiştir. Önce Kasım adındaki oğlu doğmuş, bunun üzerine Hazret-i Peygambere künye olarak Ebû'l-Kasım (Kasım'ın Babası) denilmiştir. Sonra oğlu Abdullah ile Zeyneb, Rukiye, Ümmü

Gülsüm ve Fatimetü'z-Zehra adındaki kızları dünyaya gelmiştir. Kasım, İbrahim ve Abdullah Hazretleri daha çocuk iken vefat etmişlerdir(Bilmen, 2002:538):

Ṭāhir ü Ḳāsım u 'Abdu'l-lah nām
Ṭoğdı işbu üç civānān-ı be-nām(21a/7)

Hz. Hasan, Hz. Hüseyin

Beyitlerde genellikle Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin Kerbela Olayı ile beraber zikredilmektedirler(64a/12). Hz. Ali vefat edince halifelik oğullarına geçmiştir(63b/5-6).

2.3.1.5.1.6. Sahābeler

Cāmi-i Kasas içerisinde değişik vesilelerle karşılaştığımız sahabeler arasında şu isimler geçmektedir:

Hz. Abdullah Bin Ebübekr(40b/12; 41a/2; 41a/3) Hz. Amir Bin Führeyre(41a/6; 41a/7)
Hz. Abdullah Bin Selam(43b/5; 43b/7-8), Hz. Bial-i Habeşî(46a/2-3; 49b/8), Hz. Dıhye-i Kelbi (27b/2-3), Hz. Enes Bin Malik(17b/4), Hz. Ebu Süfyan (47b/5-11), Hz. Ebu Eyyub El-Ensarî(42b/3-4), Hz. Fazl Bin Abbas(59a/4-5), Hz. Hamza (42b/10), Hz. Halid Bin Velid (47b/10), Hz. Hassan Bin Sabit (66a/2-3), Hz. Malik Bin Avf (48a/12; 48b/1)), Hz. Ka'b Bin Züheyr (66a/3-4).

2.3.1.5.1.7. Diğer Dinî Şahsiyetler

Cāmi-i Kasas içerisinde peygamberimizle dolaylı yoldan irtibatı olan dini şahsiyetler içinde ise şu isimler dikkat çekmektedir:

Hz. Havva (9a/11), Süraka (41a/10; (41b/7-11), Halime (17a/10-12) Yezid (63b/8-11) (64a/8), Ebu Cehil (Amr Bin Hişam) (25b/1;35a/2; 35b/5), İbn Mülcem (63a/10-11)

2.3.1.5.1.8. Peygamberimizin Mübarek Nesebleri

Peygamber Efendimizin baba tarafından mübarek nesebleri şöyledir:

Hazret-i Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) İbni Abdullah, İbni Abdülmuttalib, Haşim, Abdi Menaf, Kusey, Hakim, Mürre, Kâ'b, Lüey, Galib, Fihri, Malik, Nadir, Kinane, Hüzeyme, Müdrike, İlyas, Mudar, Nizar, Mead, Adnan. Adnan da İsmail aleyhisselâm'ın oğlu "Kıyzar" in neslindedir. Adlarını yazdığımız bu zatlardan her birinin evlâdı birçok kabilelere ayrılmıştır. Malik'in oğlu Fihri'nin evlâdından da Kureyş kabilesi meydana gelmiştir (Bilmen, 2002:537).

Peygamber efendimizin mübarek nurları silsile halinde Hz. İsmailden sonra bütün soyundan geçerek en son kendinde karar kılmıştır:

Kendüden sonra Hâce-i Kaydâr nâm
Oğluna nakl itdi ol nür-ı be-nâm (12a/1)

...

Udâd u 'Adnân u Me'add u hem Nizâr
Mışr u İlyâs Müdrike hep nâmdâr

Hem Hüzeyme hem Kureyş Kinâne nâm
Hem Kureyş u Nazr hem Mâlik be-nâm

Fihri Gâlib Ka'b u Lüeyy Mürre hem
Oldılar ol nür ile hep muhterem

İtdi Kuşşaya Kelâba irtihâl
İtdi soñ 'Abdü'l-menâf'a intikâl (12a/8)

2.3.1.5.2. Tarihî Şahsiyetler

Câmi-i Kasas içerisinde değişik vesilelerle isimleri zikredilen tarihi şahsiyetler arasında: Yer yüzündeki ilk cinayet vesilesiyle Hâbil ve Kâbil (9b/8), Hz. İbrahim'i ateşe atması dolayısıyla Nemrud (10b/1), Şeddad (11a/1), Hz. Musa ve Nil nehri vesilesiyle Firavn (11a/7), Peygamberimizin doğduğu gece İran'da sarayındaki sütunlar mucize eseri yıkılması dolayısıyla Kisra (16a/10) gösterilebilir.

Ayrıca eserde Feridüddin-i Attar Mantiku't-Tayr dolayısıyla zikredilir (5a/2-3). En ünlü

yapıtı, “fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün” kalıbıyla, mesnevî biçiminde, Hz. Muhammed üzerine yazdığı “Hilye-i Hâkânî”(Pala, 2002:) dolayısıyla Hakanî Mehmed Bey (23a/1) de eserde yer almaktadır.

Kendi şeyhi olması dolayısıyla Şeyh İbrahim Efendi (65b/12) ve “Büyük evliyanın kerametlerinden, güzel siir önce gelir.” manasındaki beyiti örnek göstermesi hasebiyle Mevlânâ (66b/6) da eserde adı geçen şahıslardandır.

2.3.1.5.3. Efsanevî Şahsiyetler

Zaloğlu Rüstem, Sam

İran’ın ünlü kahramanıdır. Adı Şehname’de övgüyle anılır. Eski şiirimizde kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde anılan Rüstem, Cemşid soyundan gelen Neriman’ın torunu ve Sam’ın oğlu olan Sicistan ve Seyistan hükümdarı Zal’ın oğludur(Pala, 2002: 395). Cāmi-i Kasas’ta bir yerde adı geçen Zaloğlu Rüstem tarihlere her ne kadar yenilmezlik sembolü olarak da geçse de Azrail’e karşı yapacağı bir şey olmaması yönüyle ele alınmıştır(53a/12).

2.3.1.6. İbadet İle İlgili Mefhumlar

Namaz ve Namazla İlgili Mefhumlar (Namaz, farz, sünnet, imam, dua, salavat)

Eser içerisinde namaz ve namaza ait olan kavramlar Hz. peygamberin hayatı ile ilişkilendirilerek verilmiştir. Önce miraç ile namazın farz kılındığı(32a/7; 33a/6), Hz. peygamberin hasta hallerinde dahi cemaatle namaz kılmaya önem verdiği(50a/12), beş vakit namazını kılanın iki cihan saadetine nail olacağı bildirilir (50a/10-11). Hz. peygamberin, hayattayken en ince teferruatına varıncaya kadar insanları namaz hakkında bilgilendirdiği ve namazı terketmemeyi öğütlediği bildirilir(51a/1; 54a/13).

Oruç(savm), Zekat

Eserde Hz. peygamberin beyz oruçları adı verilen oruçları tuttuğu(22b/12) dile getirilmekte, vefatından sonra da ümmetinin hacc, zekat, gaza gibi ibadetlerin yanında orucu da adet edinmesini istemiştir (51a/2).

Hacc, Ka'be

Hac hakkında eserde yer alan bilgiler Hz. Adem'in Kabe'yi inşa etmesi ve ilk tavafı da kendisinin yapması şeklinde başlar(9b/5). Daha sonrasında tahrip olan yapı Hz. İsmail tarafından tekrar inşa edilmiştir (10b/4). Hz. peygamber ise hayatının sonuna doğru veda haccını icra etmiştir. Bu kısım eserde genel hatları ile ele alınmış fazla teferruata girilmemiştir. Önce Hz. peygamberin Müzdelife'de vakfeye durması, Ka'be'yi ziyaret etmesi(49a/8-9) ve son olarak yetmiş deveden kurban kesilmesi anlatılır (49a/10).

2.3.1.7. Sûre, Âyet, Hadis ve Hadis-i Kudsi

Sûre İsimleri

Câmi-i Kasas içinde surelerin bazen sadece ismi geçmekte bazen de ayetlerden iktibas suretiyle zikredilmektedir. Beyite uygun olarak, manaya muvafık olmak şartıyla ve genellikle de surenin içeriği ile alakalı olarak bu surelerden bahsedilmektedir.

Cenâb-ı Hakk'ın İhlas suresinde kendi zatını methettiği söylendikten sonra(6b/2) Hira Dağı'nda peygamber efendimize ilk inen ayetlerin Alak Sûresi'nin ilk beş ayeti olduğu bilgisi verilir. İlk emir ise "ıkra" yani "oku" olmuştur(23b/7). Daha sonra Müddessir Suresi'nin indiği (23b/11) bilgisi verildikten sonra Fetih suresi hakkında şu bilgiler verilir: İçinde İslâm'ın elde edeceği fetih, başarı ve zaferden bahsedildiği için Fetih adını alan bu sûre, hicretin altıncı yılında Hudeybiye antlaşması dönüşünde Mekke ile

Medine arasında inmiş ve Medine'de inen sûrelerden sayılmıştır(47a/9). Cāmi-i Kasas'ta adı geçen bir diğer sure de Yasin Suresi'dir. Hicret esnasında peygamberimiz küffarın arasından geçerken Yāsin suresini okumuştur:

İtdi Yāsin-i şerīfe iştigāl

Geçdi gitdi içlerinden bī-cidāl(37b/12)

Ayetler

Cāmi-i Kasas'ta fazla olmamakla beraber bazı ayetlerden iktibaslar yapıldığı dikkat çekmektedir. İhlas Suresi'nin ilk ayeti zikredilerek İhlas Suresi kastedilmiştir:

Sûrelerde “Kulhüvallahu eḥad”²⁶

Oldı bürhān k'oldur Allahü'ş-şamed (6a/10)

Peygamber efendimiz vefat edince bütün ashab dönüşün ancak Allah'a olduğunu bildiren Bakara Suresi 156. ayeti okumuşlardır:

Ağlamağdan oldılar ğāyet zebūn

Didiler “İnnā ileyhi rāci'ūn”²⁷ (59a/13)

Hadisler

Her söylenişinde yeni haber gibi dinlenmeğe lâıyk olan peygamberimizin (a.s.v) sözü, emri ve hareketine hadis denir. Eserde, fakirlik hakkında kullanılan hadis bazı hadis kaynaklarınca ihtilaflı ya da mevzu olarak gösterilmektedir.

Faqr ile fāḥr eyleyüp şubḥ u mesā

Dir idi “el-faqrü fāḥri” dā'imā (19b/9)

²⁶ İhlas Suresi birinci ayet; “De ki; O Allah bir tektir.”

²⁷ Bakara 156. ayet. Ayetin tamamının meali “Onlar başlarına bir musibet geldiği zaman: "Biz Allah'a aidiz ve sonunda O'na döneceğiz." derler.” şeklindedir.

Hadis-i Kudsî

Peygamberimiz'e (A.S.M.) vahy veya ilham edilen, kelimesi kendisinden sudur eden kudsî kelâmlar için bu tabir kullanılmıştır. Manası Allah'a (cc), ifadesi Hz. peygambere ait olan hadis demektir(Şamil İ.A. 1990: Cilt III, 399). Cāmi-i Kasas'ta doğrudan hadis-i kudsinin kendisi bulunmasa da manasına atıfta bulunulmuştur. “ Habibim sen olmasaydın bu âlemleri yaratmazdım.” mealindeki “Levlake levlake lema halaktü'l-eflak” hadis-i kudsisine atıfta bulunulan beyit şu şekildedir:

İşbu maşnū'ât mevcūdāt ki var

Hep ḥabīb-i ḥürmetine kıldı var(7a/1)

Uhud Savaşı'nda Hz. Cebrail'in Hz. Ali hakkında “Ali'den başka delikanlı, Zülfikardan başka da kılıç yoktur”(Pala, 2002; 29) mealinde bir sözü vardır ki onu da bu başlık altına almayı uygun gördük:

Niçe olmaya çeri şîr-i Hudā

Ḥaḫ didi ḥaḫḫında anıñ “lā fetā”²⁸

2.3.1.8. Ahiret ile İlgili Mefhumlar

Ahırzaman

Ahırzaman dünyanın son demi, son şekli olarak telakki edilmektedir. Peygamber efendimiz de son peygamber, ahırzaman peygamberidir(14b/6). Peygamber efendimizin son peygamber oluşunda kesinlikle şek ve şüphe olmadığı gibi(17a/5) ahırzamandaki

²⁸ Dizenin tamamı “Lā fetā illā Ali, lā seyfe illā zülfikār” şeklindedir. Dizeyi Uhud savaşındaki yararlıklarından dolayı onun hakkında Hz. Cebrail'in söylediği rivayet edilir.

insanlığa da son üstad, son reistir. Bu sebeple “server-i ahirzaman” tabiri peygamberimiz hakkında bir şiar olmuştur(30a/9).

Kıyāmet

Eserde kıyamet kavramı Hz. peygamberin vefatında bütün yakınlarının sanki kıyamet kopmuş gibi figan etmeleri şeklindedir(55/a1).

Mahşer

Toplanma yeri, kıyametten sonra insanların tekrar dirilip toplanmaları ve toplandıkları yer, haşir meydanı anlamlarına gelen “mahşer” terimi eserde namazı kılmayanların o meydana zor durumda kalacakları şeklinde ele alınmıştır(50b/12). Ayrıca mahşer meydanında Hz. peygamberin ne büyük bir şefaati olduğuna da dikkat çekilir(55b/13).

Cennet (Uçmak), Firdevs

Osman Fazlî Efendi, cennet ve firdevs kavramlarını çoğu kez dualar içerisinde kullanmakta(67a/12; 23a/4), bir taraftan da aslında yedi kat gökle beraber bütün cennetin tabakalarının peygamber efendimiz için süslendirildiğini dile getirmektedir:

Hep seniñçün zīnet oldu cennetān

Hep küşād oldu der-i heft āsumān(55b/9)

Kevser, Selsebil, Tübā, Hürri, Gılmān, Rıdvān, Vildān, Hulle

Cennetin içinde oraya layık melekler, içecekler ve zevkin her türlü sü mevcuttur. Dünya yaratılmazdan evvel bütün cennet varlıklarını kendisinde barındırdığından dolayı semavat iftihar etmektedir(7b/8). Cennet bütün unsurlarıyla (selsebil, huri, gılman, rıdvan vs) Hz. peygamber için hazırlanmıştır(15b/2; 31b/2-3). Peygamberimiz hayattayken cennet bütün unsurlarıyla Hz. peygambere kavuşmayı beklemektedir:

Ol ŧerif rŧhina rıdvān muntazır

Hŧri vŧ gilmān u vildān muntazır(55b/11)

Cehennem(Nār)

Cāmi-i Kasas içerisinde cehennem “nar” kavramıyla ifade edilmiŧ ve namaz kılmayanların ve bŧtŧn gŧnahkarların gŧnahlarından temizlenecekleri yerolarak gŧsterilmiŧtir(50b/12).

2.3.1.9. Diğer Dinî Mefhumlar

Besmele

Bŧtŧn dini eserlerde olduğu gibi Cāmi-i Kasas da besmele ile baŧlamaktadır(4a/1). Basmelenin bŧtŧn sŧzlerin sultanı olduğu(4a/3) ve bŧtŧn mŧŧkŧllerin besmele ile hallollacağı(4a/4) sŧylendikten sonra bŧtŧn kitapların baŧında bsmelenin bulunduğu dile getirilmektedir (4a/5).

Miraç

Peygamberimiz Hz. Muhammed (A.S.M.) Efendimizin, Receb ayının 27. gecesinde Cenāb-ı Hakk'ın huzuruna ruhen, cismen, hālen çıkması mu'cizesi ki; en bŧyŧk mu'cizelerinden birisidir. Cāmi-i Kasas'ta Miraç bahsi için oldukça geniŧ bir yer ayrılmıŧtır. Eser içerisindeki tek baŧlıklı bŧlŧm “Der Beyan-ı Mi'ra” adıyla mi'racı ayrılmıŧ(28a) ve yaklaŧık 4 varakta konu geniŧ geniŧ anlatılmıŧtır.

Burak, Refref, Sidretŧ'l-Mŧntehā, Ka'be Kavseyn, Sahretullah

Burak Cennet'e mahsus bir binek vāsıtası, Refref de mānevi bir binek anlamlarında

kullanılmaktadır. Peygamber efendimiz Miraç gecesinde yolculuğunu bu bineklerle yapmıştır(29a/1,8; 29b/2). Peygamberimiz sidre denilen yedinci kattaki göğe refref ile çıkmıştır ve kabe kavseyne²⁹ kadar onunla gitmiştir(30b/3-5)

Arş, Ferş, Kürs, Levh, Kalem

Arş, Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli yeridir. Ferş ise yeryüzü için kullanılır. Kürs arşın altında bir sema tabakası olarak kabul edilir. Bu unsurlar beyitlerde genellikle beraber zikredilir ve bütün kainatı temsil etmektedir(6b/6). Levh ve kalem tabirleri de genellikle beraber kullanılır ve kaza ve kaderi temsil eder (8a/11;15b/1).

Rūh

Eserimizde ruh kavramının değişik yönlerine değinilmektedir. Cenāb-ı Hakk'ın insanı yarattıktan sonra ona kendi ruhundan üflemesi (8b/6), insan ölse bile ruhunun baki kalacağı (51b/7) ve ruhun alem-i emirden olduğu(34b/13), ruh hakkında karşılaşılan bilgilerdendir.

Kurbān

Özellikle hacc içinde değerlendirilmesi gereken “kurban” kavramı genellikle Hz. İsmail ile beraber zikredilir(10b/5). Hz. peygamberin veda haccında yetmiş deveyi kurban etmesi de karşılaşılan bilgilerdendir(49a/10).

Cin, Şeytān(İblis)

Cinlerin aynı insanlar gibi bir mahlukat taifesi olduğu söylenmektedir(6a/13). Şeytan ise

²⁹ Hz peygamberin mi'racda Cenab-ı Hakk'a olan yakınlığını ifade eden kabe kavseyn makamı Kur'an'da şu şekildedir: "Onunla arasındaki mesafē, iki yay kadar, yahut daha az kaldı" (Necm Suresi 8. ayet)

Hz. Adem'e itibar etmesi(9a/3), cennetten ihracı(9b/1), sema tabakalarına uzanmaktan men edilmesi(16a/9) ve Hz. Peygamberin aleyhindeki bütün müşriklerin fikir üstadı olması şeklinde ele alınır (37b/3).

Günah, Cürm, Tevbe

Günah ve cürm, Allah'ın rahmetinin ne kadar çok olduğunu ifade maksatlı kullanılmaktadır(31a/5). İnsanın hataları ne kadar çok da olsa Allah'ın affedebileceği dile getirilmektedir (59a/1). Affin çaresinin de tevbe olduğu hususu vurgulanmaktadır(67a/12).

Şehîd

Câmi-i Kasas'ta şehitlik, kavram olarak öneminden değil de dört halifeden Hz. Ömer'in namaz kılarken(62b/5), bahsi Hz. Osman'ın da Kur'an okurken(63a/3) şehit oldukları şeklindedir. Bu bağlamda seyyidü's-şüheda ünvanına malik olan Hz. Hamza'nın da eserde bahsi geçmektedir(46b/10).

2.3.1.10. Tarihi, Coğrafi Mekanlar

Câmi-i Kasas içerisinde bahsi geçen coğrafi mekanlar ve eserde ele alınmış sebepleri şu şekilde özetlenebilir:

Mekke, Ka'be, Hirā, Müzdelife

Mekke, Câmi-i Kasas içerisinde en çok adı zikredilen şehirdir. Daha çok Kābe ile beraber zikredilmektedir. İlk olarak Hz. peygamberin soyunun Mekke civarında yaşadığı ve Hz. peygamberin de Mekke'de dünyaya geldiği(10b/7; 15a/6) bilgisi verilir.

Hız. Ömer, müslüman olunca İslamiyet o dönemde de çok önemli bir yer olan Harem'de (Kabe'de) ilan edilmeye başlanmıştır(26b/3). Müşriklerin Hz. peygambere zarar vereceği anlaşılınca Mekke'den Medine'ye hicret etmesi bildirilmiştir(36a/7). Müzdelife, eser içerisinde Veda Haccı'ndaki vakfeye durma dolayısıyla anılır(49a/9). Hira mağarasının eserde zikredilme sebebi ise ilk ayetlerin Mekke'de Nur Dağı'nda olması dolayısıyladır(23b/4).

Medîne(Yesrib)

Eski adı "Yesrib" olan Medine'nin Cāmi-i Kasas içerisindeki bahsi özellikle hicret dolayısıyladır. Hz. peygamber ve arkadaşları hicret esnasında değişik güçlülere göğüs germek zorunda kalmışlardır(41b/13). Ayrıca Medine, Hz. peygamberin bazı mu'cizelerini gösterdiği yer, Hz. Ömer'in de sefere çıktığı yer(43b/13) olarak değişik yerlerde zikredilmektedir.

Necid

Arap Yarımadası'nın orta bölgesi olarak bilinen Necid, eserde sadece bir yerde zikredilmektedir. Hz. peygamberin düşmanlarına fikir üstadlığı yapan şeytan kendisini Necid ilinden olarak tanıtmaktadır(35b/3).

Hindistan

Hint ülkesi. Divan şiirinde Hindistan, başta uzaklığı esrarengizliği, havası, bağ-bahçesi, baharatı vs. olmak üzere çok sözü edilen ülkelerden birisidir. Hz. Adem cennetten çıkarılınca Hindistan'da Serendip(Seylan) adasına inmiştir(Pala, 2002: 221):

Oldı mesken Ādem'e Hindüsitān

Nesliyle oldı pür-rüy-ı cihān(9b/10)

Mısır, Nil

Eserde Mısır'a, Hz. Yusuf'un bu şehre aziz olması(11a/2), Nil nehrine ise Hz.

Musa'nın selamete geçmesi(11a/7) yönleriyle değinilmiştir.

Yemen, Basra, Bağdat

Yemen, Basra ve Bağdat Hz. peygamberin doğduğu dönemin gözde şehirleri, medeniyetin beşiği sayılabilecek yerlerdendir. Ayrıca aralarındaki mesafe hiç de azımsanacak türden değildir. Kaleme alınışları ise peygamberimizin doğumunda tüm cihanı kaplayan bir nurun özellikle Hind, Yemen, Basra, Bağdat'ı aşikaren gösterecek kadar büyük olduğu şeklindedir(15a/4). Ayrıca Bağdat ve Basra gibi şehirler Hz. peygamberin küçüklüğünde amcasıyla beraber ticaret seferlerine gittiği yerler olarak zikredilmektedir(18b/9-12).

Kudüs, Beytü'l-Aksa

Kudüs üç İbrahimi din için de özel ve kutsal şehir olarak sayılmıştır. Mekke ve Medine'den sonra da İslamiyet'teki üçüncü kutsal mekânın bulunduğu şehirdir. Miraç dolayısıyla eserde bahsi geçen Kudüs hakkında yer alan bilgiler şu şekildedir:

Miraç sırasında peygamberimiz Mekke'den (Mescid-i Haram) sonra Kudüs'e ulaşmış, oradan miraca yükselmiştir (29a/10; 34a/3). Peygamberimizin mirac hakkında söylediklerine inanmayan bazı divaneler ona Mescid-i Aksa ve Kudüs hakkında sorular sormuşlar ve Hz. peygamber bunlara cevap vermiştir(34a/4-5):

Irak, Kerbelâ, Şam

Irak ve onun bir şehri olan Kerbela eserde Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi dolayısıyla anılır(64a/8). Bir de Hz. peygamber daha hayattayken İslamiyet bu coğrafyalara kadar genişlemiştir ve Hz. peygamberin vefat haberi bütün bu coğrafyaları yasa boğmuştur(60b/12).

Şam ise Hz. peygamberin gençliğinde gerçekleştirdiği ticaret seferleri dolayısıyla anılır(20b/4).

2.3.2. Hz. Muhammed(s.a.v)'in Savaşları

Hendek, Uhud, Hayber, Bedir, Huneyn

Cāmi-i Kasas'tan öğrendiğimiz kadarıyla, Peygamber efendimiz yirmi beş sefere katılmış, katılmadıklarına da elli altı kez komutan tayin etmiştir(46b/7). Bu seferler arasında Müslümanların müşriklere karşı ilk savaşı olan Bedir, peygamber sözünün dinlenilmemesi nedeniyle kaybedilen Uhud, Hz. Ali'in büyük yararlılıklar gösterdiği Hayber, şehrin etrafına Hendek kazılan Hendek ve peygamberimizden eşsiz bir metanet örneği gördüğümüz Huneyn gazvesi(46b/6) meşhur olmuş bazılarıdır.

Mekke'nin (Kabe) Fethi

Cāmi-i Kasas'ta Mekke'nin fethi Cenāb-ı Allah'tan emir geldiği(47a/11), hicretin sekiz sene sonrasında yani M.630 yılında sefere çıkıldığı(47b/2) fethin gerçekleştiği(47b/3) şeklinde anlatılmaktadır.

Huneyn

Huneyn gazvesi, Hz. peygamberin bu savaşta gösterdiği sebat ve metanetin savaşın sonucunun değişmesine yaptığı katkısı dolayısıyla ele alınır(48a/11-12). Ayrıca Malik Bin Avf da bu savaş sonunda İslamiyetle şereflenmiştir(48a/12). Savaş sonunda Malik Bin Avf'la beraber üç bin askeri de peygamberimize biat etmiştir(48b/2).

Nüsha Tavsîfi

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazma Eserler bölümünde tespit ettiğimiz 173/1 numaralı eser olan Cāmi-i Kasas'ın 1657 yılında kaleme alınmıştır. Eserin yazıldığı dönemde müellifin hayatta olması, bizde bu nüshanın müellif hattı olabileceği yönünde bir takım şüpheler uyandırmıştır. Ancak eser içerisinde karşılaştığımız ve müellifin yakındığı birtakım yazım yanlışları bu şüpheyi ortadan kaldırmıştır. İstanbul'daki belli başlı yazma eserler kütüphaneleri dışında TÜYATOK (Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu)'u da taramamıza rağmen, ne telif nüshaya ne de başka bir müstensih nüshasına rastladık. Bu açıdan eser, elimizdeki tek örnek nüsha olması noktasında önem kazanmaktadır. Ayrıca, müellif Fazlî ile ilgili yaptığımız biyografi araştırmalarında kendisinin ondan fazla eserinin içerisinde divanı ile beraber Cāmi-i Kasas'ın zikredilmemesi de dikkatimizi çekmiştir. Niçin zikredilmediği hususuna eserlerinin anlatıldığı kısmın sonunda değinilmiştir.

Müellifi: Atpazarî Osman Fazlî

İstinsah Tarihi: 17. yüzyıl

Müstensih:-

Te'lif Tarihi: Zilkade 1067 / Eylül 1657

Eser Adı: Cāmi-i Kasas

Kitabın bulunduğu kütüphanenin adı: Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi

Kayıt numarası: 173-1

Kitabın ebadı: 175x115mm.

Rengi: Koyu kahverengi.

Cildi: Mukavva (köşelerden yıpranmış) miklepli, şemseli.

Hattı: Harekeli nesih

Kağıt özellikleri: Aharlı ince krem kağıt.

Varak: 3b-68a

Tezhib:-

Minyatür:-

Sütun: 2 Satır: 13

Başı: Cān u dilden Hakk'a hamd eyle dilā

Besmeyle it kelāma ibtidā

Sonu: Oldı tārīh işbu mışra' Fazliyā

Cümlesiniñ rūhları şādān ola

“Temmetü'l-kitāb bi'avnillahü'l-Meliki'l-Vehhāb” dizeleriyle son bulmaktadır.

Bu el yazma kitap beraberce ciltlenmiş üç farklı eserden oluşmaktadır. Kitabın baş kısmındaki ilk sayfalarda çeşitli Arapça ibareler yer almaktadır. Dördüncü varaktan itibaren Cāmi-i Kasas adında manzum bir siyer kitabı vardır. 4a-68b varakları arasındaki bu eserden sonra 70a-153a varakları arasında Divan vardır. 154a-163a varakları arasında da farklı şairlere ait çeşitli şiirler vardır. 164a-187b arasında ise Nābî'nin Hayriyye isimli eserinin bir nüshası vardır.

Metnin Trankripsiyon Ve İmlâsında İzlenen Yol

1. Metnin transkripsiyonunda bilimsel eserlerde uygulanagelen MEB İslâm Ansiklopedisi transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.
2. Kelimelerin okunuş ve yazılışlarında devrin dil özellikleri elden geldiğince (17. yüzyıl hem yuvarlak, hem de düz şekillerin beraber olduğu bir dönemdir.) göz önünde bulundurulmuş, Prof. Dr. İsmail ÜNVER'in makalesinde teklif ettiği okunuş ve şekilliler genelde esas alınmağa çalışılmıştır.
3. Farsça'daki “vav-ı ma'dulelerin vavı” “v” şeklinde (h^vāce vb.) şeklinde gösterilmiştir.
4. Arapça ve Farsça ön ek ve edatlar kelimedeki kısa çizgi (-) ile ayrılmış, son ekler ise bitişik yazılmıştır.
5. Farsça ikili tekrarların yazılışlarında tekrarlanan kelimeler arasında kısa çizgi (-) konulmuştur.(ser-a-ser, dem-a-dem vb.)
6. Metnin transkripsiyonunda vezin gereği kısa okunması gereken yerlerde uzatma işareti kullanılmamıştır.
7. “İle, için” edatları ile “idi, ise, iken” gibi i- fiilinin aldığı şekiller ayrı olarak yazılmışsa ayrı, kelime ile birlikte yazılmışlarsa kelimenin durumuna göre bitişik veya ayrı yazılmışlardır.
8. Atıf vavları kendisinden önce gelen kelimenin son ünlüsüne göre bazen “u”, bazen “ü, vü” şeklinde yazılmıştır.
9. Fiil sonlarında –b ile yazılan –up, -üp gerundiumu(zarf fiil eki) –p ile yazılmıştır. Bazı beyitlerde duruma göre bazı cins isimlerin de son harfi gerindium eki ile kafîye oluşturmak için “b” iken “p”
10. Farsça tamlamalarda –ı ya da –i ile yazılması gereken bazı yerler eserde harekelendirilmiş ve –u ya da ü şeklinde yazılmıştır. Bu tarz bir tamlama şekli olmadığı için kelimeler doğru şekliolan –ı ya da –i şeklinde okunmuştur. Metin tamiri yapılan yerler [] işareti ile belirtilmiştir.
11. Hemzenin bazen y'siz, bazen de telaffuz esas alınarak y'li şeklinin her ikisinin de karışık kullanıldığı görülmüş ve standartlığı sağlamak amacıyla y'siz şekiller tercih edilmiştir (mesela “dāyim” değil “dā'im”; “sāyir” değil “sā'ir” vb. gibi.)

12. Dürr, hakk, hazz, redd vs gibi çift ünsüzlü kelimeler mısra ortasında vezin gereğine göre çift veya tek ünsüz ile mısra sonlarında ise bir buçuk hece okunamayacağından tek ünsüzlü şekliyle okunmuştur.
13. Mustafā, İsā, Yahyā, ma'nā vb. örneklerdeki elif-i maksûreler, uzun okunan yerlerde “ā”lı yazılmıştır. Vezin gereği kısa okunması gereken yerlerde özel isimlerde uzun “ā” aynen yazılmış, cins isimlerde kısa “a” şeklinde yazılmıştır.
14. K'oldı, n'ola, k'anda vb. büzülmeler kesme işaretiyle ayrılarak gösterilmiştir.
15. Özel isimler mısra ortasında da olsa büyük harfle yazılmış; hazret ve resul kelimeleri özellikle peygamber efendimiz kastedilerek kullanıldığında “Hazret”, “Resul” şeklinde büyük harfle, genel ifadelerde ise küçük harfle yazılmıştır.
16. Allah'ın isimleri her durumda büyük harfle yazılmış, bu isimlere gelen ekler üstten kesme işaretiyle ayrılmıştır.
17. Metinde geçen ayet ve hadisler tırnak içinde verilmiştir. Ayrıca geçen ayet ve hadisler hakkındaki bilgiler dipnot olarak * işareti kullanılarak verilmiştir.

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

أ, آ	A, a, Ā, ā, E, e
هـ	,
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṭ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḥ
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ṣ, ṣ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ẓ, ẓ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	'
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	G, g, K, k, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	Ū, ū, Ū, ū, V, v
هـ	H, h, e
ی	I, ı, İ, i, Ī, ī, Y, y

CĀMİ-İ KĀŞAŞ TRANSKRİPSİYONLU METİN

Fā' i lā tūn / fā' i lā tūn / fā' i lūn

1. Cān u dilden Hāḡḡ'a ḡamd eyle dilā
Besmeyle it kelāma ibtidā
 2. Besmele her sözleriñ sulṡānıdur
Hāḡ Te'ālā'nuñ ulu iḡsānıdur
 3. Besmeyle fetḡ olur her müşkilāt
Besmeyle maḡv olur her seyyi'āt
 4. Besmeyle kāmīl oldı kāmīlīn
Besmeyle ḡā'im oldı 'ālimīn
 5. Besmeledür her kitābıñ evveli
Besmeledür her cevābıñ efḡali
 6. Lafz-ı bismi'l-lahda olan ḡarf-i bā
Kenz-i esrār-ı Cenāb-ı Kibriyā
 7. Sin selāmet mim melāḡatdür müdām
Rāh-ı İslāma delāletdür müdām
 8. Elif ḡarfıne vaḡtile nigāḡ
Birligine oldı Allah'uñ güvāḡ
 9. Oldı lāmeyn-i şerīfeyn ism-i zāt
Buldı kevneyn işbu ism ile şebāt
 10. Lafzatu'l-lahıñ şoñunda ḡarf-i hā
Hādī-i rāh-ı Hūdā'dur dāimā
- 4b
1. İsm-i er-Raḡmān elifle ibtidā
Olmadan budur murādu'l-lah ki tā

2. Birliğin 'ālemlere izhār ide
Kul efendisin bile ikrār ide
3. İsm-i Raḥmān u Raḥīm'de her ḥurūf
Maḥzen-i esrār-ı Mennān u Raūf
4. Oldı lāmeyn-i 'amūdeyn-i semā
Rāh-ı raḥmetdür iki rā iki ḥā
5. Her ḥurūfi kenz-i sırru'l-lahdur
Mimleri ism-i ḥabību'l-lahdur
6. Lafz-ı Raḥmān'ın soñunda ḥarf-i nūn
Nūr-ı Raḥmān u Raḥīm-i reh-nümün
7. Dāḥil-i ism-i Laṭīf'dür ḥarf-i yā
Tāc-ı Yāsīn-i şerīfdür ḥarf-i yā
8. Medd-i bismi'l-laḥi'r-raḥmani'r-raḥīm
Ḥāmidūna rāḥ-ı cennāt-ı na'īm
9. Oldı rāḥ-ı müstaḳīm çün meddesi
Şiddete oldı nişān üç şeddesi
10. Bā vü sīn ü ḥā vü dört lām nūn yā
Üç elif üç mīm iki ḥā iki rā
11. Her biri gencīne-i ma'nādudur
Bilmede Ḥaḳ 'Ālim ü dānādudur
12. Besmele bir baḥr-ı bī-pāyāndur
Tāc-ı Kūr'ān-ı 'azīmü'ş-şāndur
13. Fihrisi oldı yüz on dört sürenüñ
Efseridür muşḥaf-ı mezbūrenüñ

5a

1. Ҳарф-ber-ҳарф ‘ayn u gayn fā җаф
Тутди дīvān-1 hūmāyūnda šāf
2. Her kitābīñ başı üzre yiri var
Her Һurūf ikrām ider leyl ü nehār
3. Mantıķu’ṭ-ṭayr ol kitāb-1 ma’nevī
Pend ü ‘Aṭṭār u uşul ü Mesnevī
4. Cümle te’līfāt taşnīfāt ki var
Hep aña dīvāndururlar bende-var
5. On toķuz Һarfīle olmuşdur müdām
Maħzen-i esrār-1 Һayy-1 lā-yenām
6. ‘Umde’-i ‘arz u semādur besmele
Bir dıraḥt-1 müntehādur besmele
7. Gülsitān-1 kibriyādur sāyesi
Cilvegāh-1 enbiyādur sāyesi
8. On sekiz biñ ‘āleme leyl ü nehār
Sāye saldı ol dıraḥt-1 meyve-dār
9. Besmele çün oldı teşbīh-i şecer
Yetdi her şāḥında bir gūna şemer
10. Sāl u māh u hefte vü şubḥ u mesā
Oldı her dem tāze hiç bulmaz fenā
11. Bir mu’azzam saṭr-1 ma’nīdārdur
İsm-i a’zam olsa vechi vardur
12. Kim ola kim ide ta’bīr ü beyān
Oldı tefsīrinde Һayrān ‘ālimān

13. Bir kitāb-ı bī-bedeldür besmele
Derc olupdur niçe biñ biñ mes'ele

5b

1. Cümle esrārın Hudā-yı Müste'ān
Nokçasında eylemiñ bānın nihān

2. Hāşılı luḡf-ı Hudā'dur besmele
Mü'mine raḡmet-nümādur besmele

3. A'zamu'l-esmā-i sirru'l-lahdur
Rāḡ-ı Yezdān'a delīl-i rāḡdur

4. Bāğ-ı muşḡafda gül-i rayḡāndur
İftitāḡ-ı ḡazret-i Ḳur'āndur

5. İş bu temsilāta te'vīlāta heb
Satr-ı bismi'l-laḡi'r-raḡmandur heb

6. Er-Raḡīm ismiñ ḡaḡḡiçün yā İlah
Ḳıl beni iḡlīm-i naḡma pādişāḡ

7. Eyle ey dil kār-ı dünyādan rücū'
Şākir ol taḡmīde ḡıl dā'im şurū'

8. Besmele ta'rīfi buldı intihā
Eyle tevḡīd-i Hudā'ya ibtidā

9. ḡamdu şükru'l-lah kim oldur [ol] 'alīm
Zātıdur mecmū'-ı eşyādan ḡadīm

10. On sekiz biñ 'ālemün ḡallāḡ'ıdur
Kā'inātın ḡālīḡ-ı Rezzāḡ'ıdur

11. Ḳādir-i Ḳayyūm-ı 'Allāmu'l-'uyūb
Vāḡib-i Fa'al-ı Settāru'l-'uyūb

12. Ol münezzeh pādişāh-ı Girdigār
İtdi şeş günde semāyı arzı var

6a

1. Niçe kez yüz biñ bunuñ gibi cihān
Halk ıder bir dem murād itse hemān
2. Hāyy u Qayyūm u ‘Ālim ü ‘Allām'dur
Kādir u hem Rāzık u Qassām'dur
3. Raḥmeti deryāsınıñ pāyānı yoq
Luḥfu çoq ihsānı çoq ğufrānı çoq
4. Cümle maḥlūqāt ü mevcūdāt ki var
Ni'metin eyler recā leyl ü nehār
5. Pādişāh-ı lā-yezāl oldur müdām
Zü'l-celāl ü ber-kemāl oldur müdām
6. Niçe mümkin medḥ ide dil zātını
Eyleye taḥrīr te'lifātını
7. Kendü zātın bilmede ‘āciz olan
Zāt-ı Hāqıq'ı niçe idiser beyān
8. Zāt-ı pākin yine zātıdur bilen
Hem münezzeh hem muḥaddem cümleden
9. Vāhid ü Ferd ü Şamed oldur müdām
Cümle fānidür ebed oldur müdām
10. Sürelerde “Kulhüvallahu eḥad”^{*}
Oldı bürhān k'oldur Allahü'ş-şamed

^{*} İhlas Suresi birinci ayet; “De ki; O Allah bir tektir.”

11. Yerde vü gökde olan ehl-i hüner
Olsalar ‘allāmesi dehrîñ eger

12. Her birinde olsa biñ ser biñ dehān
Her dehānda olsa biñ söz biñ zebān

13. Hāme olsa ger dırahtistān heb
Kātib olsa cān u cin insān heb

6b

1. Olsa deryālar midād olup revān
Biñde bir vaşfi olınmaya beyān

2. Sūre-i İhlaş ile ol pādişāh
Zāt-ı pākin medh idüp etmiş güvāh

3. Kudretinden zerrelerdür ins ü cān
Hikmetinden şemmeler arz āsumān

4. Oldı şun’ından nümüne şems u māh
Bārekallah zī-mu’azzam bārigāh

5. Bu bisāṭ u bu hıyām-ı sernīgün
Oldı kâ’im bī-ṭınāb u bī-sütün

6. ‘Ārş u kürs ü sidre vü levḥ ü qalem
Heft nīrān ile heşt uçmağı hem

7. Halk idüp tezyīn ü ta’mīr eyledi
Levḥa külliyātı taḥrīr eyledi

8. Cümle maşnū’atıñ oldur Şāni’i
Her ne İcād etse yoḡdur māni’i

9. Hüküm anuñ kuvvet anuñ kudret anuñ
‘İlm anuñ ‘ālem anuñ hikmet anuñ

10. ul anuñ sulān anuñ dervī anuñ
Cümleye tasīm olan ba anuñ
11. Luf anuñ isān anuñ ufrān anuñ
Her nie ūkm eylese fermān anuñ
12. Kūlli eyā ikmetinden zerredür
Heft deryā rametinden atredür
13. Ay u ūn emriyle devr eyler mūdām
Necm-i kūll ūkmiyle seyr eyler mūdām

7a

1. İbu manū'āt mevcūdāt ki var
Hep abīb-i ürmetine ıldı var
2. Olmadan alk 'ar u kürs arz u semā
alk olundu nūr-ı āh-ı enbiyā
3. Kūllī eyādan muaddem Girdigār
Nie biñ biñ yıl muaddem ıldı var
4. Kendü nūrından yaratdı cānını
İtdi 'ālī udreti 'ūnvānını
5. Cümleden maūd olan ol āhdur
Anıñ için ol abību'l-lahdur
6. Cümle mevcūdātadan evveldür Resūl
Kūllī malūātadan edaldür Resūl
7. Anıñ ile fet olur her müşkilāt
Zīrā oldur adr-ı bedr-i kā'ināt

8. Şems-i 'ālem zübde-i insāndur
Tenlere cān cānlara cānāndur
 9. Yā İlāhī kı1 beni şubḥ u mesā
Menkıbet-kūy-ı resūl-i bā-şafā
 10. Çün Resūlüñ nūrını Perverdigār
Küllü eşyādan muḳaddem kıldı var
 11. Soñra Ḥaḳ ḥaḳ itdi on iki hicāb
Birisi ḳudret ḥicāb-ı kāmıyāb
 12. Birine dirler hicāb-ı a'zamet
Minnet ü raḥmet sa'ādet mekrimet
- 7b
1. İtdi ol cism-i münīr leyl ü nehār
Altı biñ yıl 'arş-ı a'zamda ḳarār
 2. Tā onıncıdan Ğanī Perverdigār
Ḥazretüñ cism-i münīrin kıldı var
 3. Zıkr olan eşyā ki hep oldı binā
Hep semāvāt üzre ḥaḳ itdi Ḥudā
 4. 'Ucb ile dā'im zemīne āsumān
İftihār idüp dir idi her zamān
 5. 'Arş u kürs ü sidre vü levḥ ü ḳalem
Bendedür maḳbūli Allah'ıñ benem
 6. Bendedür nūr-ı ziyā vü āfitāb
Bendedür cümle nücūm-ı māh-tāb
 7. Bendedür hep bāḫınāt zāhirāt
Bendedür hep ḫayyibāt u ḫāhirāt

8. Cennet u ħūrā vü ğilmān bende hep
Kevser ü vildān u rıdvān bende hep
 9. Bendedür Cibrīl ü Mikā'ıl hem
Dāĥi İsrāfīl ü 'Azrā'ıl hem
 10. Bendedür cümle muḳarrebler ḳamu
Oldı her kā'im meleklerle ṭolu
 11. Luṭfu ile ol Ğanī Perverdigār
Baña senden artuḳ itdi i'tibār
 12. Benden eyler hep saña raḥmet nüzül
Ben feraḥnākim hemīşe sen melül
 13. Böyle ta'n-āmīz cevāblarla semā
'Arzı eylerdi perīşān dā'imā
- 8a
1. Ḥaddizātında bu sözlerle yalan
Yoĝıdı hep vāḳi' idi ol zamān
 2. Hiç cevāba ḳādir olmazdı zemīn
Dā'imā olurdu ğamĝīn ü ḥazīn
 3. Ḥaḳ Te'ālā didi bir gün yā zemīn
Olma ta'nından semāvātuñ ḥazīn
 4. Sende bir maḥlūḳ-ı eşref ḥalḳ idem
Nāmı insān olısdur çekme ğam
 5. Anları idem meleklerden şerīf
Olalar mecmū'-ı eşyādan laṭīf
 6. Sende ola enbiyā vü evliyā
Sende ola aşfiyā vü etḳiyā

7. Hem ḥabībim sende sākinlendürem
Küllü eşyâdan anı ekrem idem
 8. Etmişem ismin Muḥammed Muştafâ
Küllü maḥlûḳ aña eyler iḳtidâ
 9. Sende sākinlendürem insānı hep
Sende icrâ itdürem Ḳur'ân'ı hep
 10. Añların k'oldı semâ meskenleri
Hep ḥabībim çün yaratdın anları
 11. Çün ḥabībim sende sākin eyleyem
Reşk ide saña semâ levḥ ü ḳalem
 12. İmdi maḥzûn olma şabr it yâ zemîn
İt derûnuñ guşşa vü ğamdan emîn
 13. Çün zemîne irdi Ḥaḳ'dan bu nidâ
Şâd olup faḥr eyler oldı dâ'imâ
- 8b
1. 'İzzetüñ ḥaḳḳıçün ey Bâr-ı Hudâ
Eyleme bizi ḥabîbiñden cüdâ
 2. Pes murâd itdi Hudâ-yı Girdigâr
Ḳudretin ide zemîne âşikâr
 3. Ādemi topraḳdan ĩcâd eyleye
Yeryüzin ma'mûr-u âbâd eyleye
 4. Eyledi ḳudret eliyle tîynetin
İtdi taḥmîrin düzetdi şüretin
 5. Düzdi taşvîrin çü Ḥayy-ü lâyenâm
Ṭurdu bî-cân ol cesed kırḳ yıl tamâm

6. Nefh idüp Hâk rûh-ı pâkinden aña
Oldı ihyâ eyledi hamd ü şenâ
 7. Oldı ol demde aņas vâkı' hemîn
Didi el-hamd ey ilâhe'l-'âlemîn
 8. Tâc ü hil'at birle Cibrîl-i emîn
İtdi tezyîn Ādem'ün cismîn hemîn
 9. Zikr olan nûr-ı resûl-i kâ'inât
Alınma vaz' oldı buldı iltifât
 10. Ol habîbine şad-hezârân âferîn
Nûr-u pâk-i hazrete oldı emîn
 11. Hâk aña ta'zîm ü tekrîm eyledi
Cümle-i esmâyı ta'lîm eyledi
 12. Hazret-i Cibrîl'e fermân eyledi
Hep melekler geldi seyrân eyledi
- 9a
1. Üstüne cevherler itdiler nişâr
Gördiler alnında ol nûr âşikâr
 2. Hep melekler vecde geldiler hemân
Emr-i Hâk'la secde kıldılar hemân
 3. Ol gürûh içre 'azâzil nâbekâr
Etmedi Ādem Şafîye i'tibâr
 4. Qalbine kibr ü hased kâr eyledi
Etmedi secde aña 'âr eyledi
 5. Hâk aña hışm itdi ma'rûd eyledi
La'net itdi sürdi merdûd eyledi

6. Çünkü oldu Ādem'e bu iltifāt
Karşusunda tırdı şaflar kat kat
7. Virdi Hakk aña bülend-āvāz o dem
İtdi Ādem hutbeye āğāz o dem
8. Çünkü Ādem hutbe'i itdi tamām
Virdi ta'zīm ile ol cum'a selām
9. Ol melekler hep selāmın aldılar
Karşusunda cümle t̄pū kıldılar
10. Hakk anı her şeyden ahsen eyledi
Cennet-i a'lāyı mesken eyledi
11. Hāzret-i Havvā'yı ĩcād eyledi
Vaşl-ı cānān ile dilşād eyledi
12. İtdi Ādem çün behişt içre karar
Kışşa çoğdur hep yazılsa söz uzar
13. Hakk anı bu resme maqbūl eyledi
Cennetinden soñra ma'zūl eyledi
- 9b
1. Mekk-i iblīs kışşa-i nehy-i şecer
Hep görülmüş işidilmişdür haber
2. Niçe girdi niçe çıkdı cennete
Niçe düşdi firqate vü hasrete
3. Niçe yıl oldu cūdā cānāndan
Niçe luṭf irdi yine sulṭāndan
4. Yeryüzin niçe zirā'at eyledi
Niçe kūt itdi kanā'at eyledi

5. Niçe itdi beyt-i ma'mûrı tavâf
Niçe itdi Hakk günâhını ma'âf
 6. Niçe va'd itdi yine Haq cenneti
Niçe oldu yâri ile vuşlatı
 7. Niçe evlâd itdiler dünyâda hem
Niçe rif'at buldılar 'uqbâda hem
 8. Hâbiliñ ehl-i na'imden olduğı
Qâbiliñ ehl-i cahîmden olduğı
 9. Hep bilinmiş işidilmiş kışşadur
Qışşalardan sâmi'îne hişşedür
 10. Oldı mesken Âdem'e Hindüsitân
Nesliyile oldu pür-rüy-ı cihân
 11. Kimi sünni kimi küffâr oldılar
Kimi 'âdil kimi cebbâr oldılar
 12. Cebra'îl ile Hudâ-yı Müste'ân
Eyledi irsâl oğuz şuhuf armağân
 13. Âdem izhâr-ı nübüvvet eyledi
Qavmini îmâna da'vet eyledi
- 10a
1. Hakk aña biñ yıl 'ömür itdi 'ağâ
Qulluq itdi Hâlık'a şübḥ u mesâ
 2. İrdi çün pâyâna 'ömri Âdem'üñ
Bildi kim yoqdur vefâsı 'âlemüñ
 3. İrdi elhâşıl aña peyk-i memât
Eyledi Âdem Şafıyyu'l-lah vefât

4. Nesl-i pākinden olan disün müdām
Rūḥ-ı pākine şalāt u hem selām
 5. Eyledi çün Ādem ‘uḳbāya mürūr
Ḥazret-i Şīt'e ‘ubūr itdi o nūr
 6. Maḥzen-i nūr-ı ḥabību’l-lah idi
Anıñ için ol Şafıyyu’l-lah idi
 7. Ādem ü Ḥavvā vü Şīt İdrīs ü Nūḥ
Buldılar ol nūr ile fetḥ-i fütūḥ
 8. Enbiyā ile müşerref oldı hep
Oldı İdrīs'iñ ḥayātına sebep
 9. Ḥaḳ Te‘ālā Nūḥ'a itdi iltifāt
Buldı ol nūr ile tūfāndan necāt
 10. Hūd'a vü hem Şālih'e irdikde nūr
Buldılar ‘izzet ü rif‘at bī-ḳuşūr
 11. Ḥürmet-i nūr-ı resūl-i kā’ināt
İtdiler çok mu‘cizāt-ı sāṭı‘āt
 12. İdüp anlardan daḥi nūr irtihāl
İtdi İbrāhīm Ḥalīl'e intikāl
- 10b
1. Nār-ı Nemrūd'ı Ğani Perverdigār
İtdi ol nūr ḥürmetine verd-zār
 2. Soñra ol nūr-ı laṭīf-i bī-mişāl
Oğlı İsmā‘īl'e itdi intikāl
 3. Rām olup ḳavm-i ‘Arab hep emrine
Tıfl iken beg oldı Ka‘be şehrine

4. İrdi ol nūr hürmetiçün emr-i Rab
Oldılar Ka'be bināsına sebeb
5. Zikrolan nūr hürmetiçün ol civān
Buldı qurbān olmadan emn ü emān
6. Gitdi soñra nesl-i İsmā'īl'e nūr
Etmedi sā'ir nebiyyīne mürūr
7. Her kime kim eyledi nūr irtiḥāl
Beg olurdı Ka'be'de bī-ķīl ü ķāl
8. İrmedi Ya'ķūb'a 'oysa gerçi nūr
Līk ol nūr ile buldılar ḥuzūr
9. Nesl-i İsmā' il'den aşla enbiyā
Gelmedi tā kim resūl-i Kibriyā
10. Tā zḥūr idince şāh-ı aşfiyā
Her ne deñlü geldiyise enbiyā
11. Yūsuf-ı şiddīķ u Eyyūb-[ı] şabūr
Eylediler nesl-i İshāķ'dan zḥūr
12. Yūsuf olmışdı serāpā nūra ğarķ
Şöyle kim insān mıdur olmazdı fark
13. Cümle a'zāsı serāpā nūr idi
Mürsel içre ḥüsnile meşḥūr idi
- 11a
1. İtdi hem Allah anı ḥüsnile ḥāş
Eyledi hem çāh-ı Şeddād'dan ḥalāş
2. Taḥt-ı Mışra şāh-ı mümtāz olduğı
İḥveti üzre ser-efrāz olduğı

3. Bunca taht u devlet ü dārāta hep
Zīkr olan nūr hürmeti oldu sebep
 4. Gerçi kim Eyyüb'da yoğidi o nūr
Līk ol nūrı sevip oldu şabūr
 5. Hāzret-i Mūsā kelīmu'l-lah hem
Ġā'ibāne oldu ol nūra ümem
 6. Hāzret-i Bār-ı Hudā'ya şükr idüp
Hāzretüñ nām-ı şerīfin zīkr idüp
 7. Geçdi Nīl'i sālīmīn ü ġānimīn
Şıķletinden oldu Fir'avn'uñ emīn
 8. Hürmet-i nūr-ı resūl-i pāk-zāt
Hızr u İlyās buldılar dā'im hayāt
 9. Devr-i Dāvūd-i Süleymān oldu hem
Görmeden anlar daħi oldu ümem
 10. Bunca devlet bu kadar dārāta hep
Hep o nūruñ sāħibi oldu sebep
 11. Hem daħi Yaħyā vü Şu'yā ermeye
Ġā'ibāne oldılar ümmet aña
 12. Olduğıçün ümmet-i şāh-i güzīn
Oldı Yūnus baṭn-ı māhīden emīn
 13. Qadrini 'unvānını bildi 'azīz
Cān u dilden ümmeti oldu 'azīz
- 11b
1. Bildi Yaħyā qadr ü 'izz ü rif'atin
Buldu nāmıyla şehādet rütbesin

2. Görmeden meddāḥ olup ‘İsā aña
Devletinde eyledi ‘azm ü semā
3. İşbu taḥrīr olunan peygamberān
Oldılar hep nāmıyıla şādumān
4. Oldı yüz yigirmi dört biñ enbiyā
Ġāyibāne cümlesi ümmet aña
5. Hep ḥabību’l-lah içün var oldılar
Görmeden yār-ı vefādār oldılar
6. Hep aniñçün ḥalk olundı mürselīn
Zīrā oldur raḥmetenli’l-‘ālemīn
7. Ümmet-i ḥāşı olan disün müdām
Eş-şalātü eş-şalātü ve’s-selām
8. Çün murād itdi Ġanī Perverdigār
İde dünyāda cebīn-i āşikār
9. Cümle maḳşūd evvelān oldur hemīn
Aniñ içün devr ider çarḥ-ı berīn
10. Geldi vü gitdi bu deñli enbiyā
Cümlenüñ ser-çeşmesidür Muştafa
11. Nesl-i İşḥāk’dan gelen peygamberān
Olmadı ol nūra mālīk bī-gümān
12. İtdi İsmā‘īl çün ‘ālemden mürūr
Eyledi evlādına rıḥlet o nūr
- 12a
1. Kendüden soñra Ḥāce-i Kaydār nām
Oğlına naḳl itdi ol nūr-ı be-nām

2. Çün añā irdi o nūr-ı pūr-şu'ā'
Ka'be şehrine beg oldı bī-nizā
3. Eyledi andan daħi nūr irtihāl
İtdi evlādına bir bir intikāl
4. Yescüb ü Ya'rub ü Elhem Ye's nām
Oldılar ol nūr ile mīr-i be-nām
5. Udād u 'Adnān u Me'add u hem Nizār
Mısr u İlyās Müdrike hep nāmdār
6. Hem Huzeyme hem Kureyş Kināne nām
Hem Kureyş u Nazr hem Mālik be-nām
7. Fihr Gālib Ka'b u Lüeyy Mürre hem
Oldılar ol nūr ile hep muhterem
8. İtdi Kuşşaya Kelāba irtihāl
İtdi soñ 'Abdü'l-menāf'a intikāl
9. Cümle bu şahsān-ı mezkūrān ki var
Her birinde oldı ol nūr āşikār
10. Kimde kim olur nūr olurdu 'ayān
Olur idi Ka'be'de hükmi revān
11. İtdi tahmīnen iki biñ yıl mürür
Hāşim'e irdi zamān ile o nūr
12. İtdi Hāşim'den daħi rihlet hemān
Oldı 'Abdu'l-muṭṭalib'de hem 'ayān
13. Soñra 'Abdu'l-lah'a rihlet itdi nūr
Eyleye tā kim Ebu'l-Kāsım zuhūr

12b

1. Var idi bir duḡter-i ‘ālī-neseb
Kim Emine nām idi bint-i veheb
2. Zenler içre eşlaḡ-ı mevcūd idi
Baḡtı ‘ālī ṡālī’i mes‘ūd idi
3. Meh-cebīn ü meh-liḡā vü cān-fezā
Oldı ‘Abdu’l-lah’a ‘aḡd ol dil-rübā
4. Birbiriyle vuşlat itdi vālideyn
Ya’ni kim cem’iyyet itdi vālideyn
5. İtdi ‘Abdu’l-lah’dan ol nūr irtihāl
Anesi alınma itdi intikāl
6. Māderi çü çār-yarı olsa ‘ad
Nesl-i İsmā‘īl’e çıkar ced-be-ced
7. Ḥaḡ Te‘ālā Ḥazreti itdi murād
Kim ḡabībiyle zemīni ide şād
8. İde izhār ol resūl-i ekberi
Eyleye iki cihānıñ serveri
9. Cümle maḡlūḡātıñ oldur eşrefi
Küllü maşnū‘ātıñ oldur elṡafı
10. Enbiyādan şoñra geldi şüretā
Līk evveldür ḡamudan Muştafā
11. ‘Ālemiñ sulṡān-ı ‘ālī-şānıdur
Tenlere cān cānlarıñ cānānıdur
12. Çün Emīne alınma naḡl itdi nūr
Eyledi bir niç ay u gün mürūr

13. Vech-i pākinde o nūr-ı pūr-ziyā
Māh-āsā berķ ururdı dā'imā
- 13a
1. İtdi 'Abdu'l-muṭṭalib añā nazar
Bildi kim zāhir olur ḥayru'l-beşer
2. Vaşfını Tevrāt İncīl'de müdām
Oḡuyup olurdı dā'im şād-kām
3. Añā ol nūr olmuş idi çün 'ayān
Līk sā'irlerden itdi Ḥaḡ nihān
4. Bildiler cümle semāvāt ehli hep
Kim irer rüy-ı zemīne lütf-ı Rabb
5. Hep melekler şevķ-ı şādān oldılar
Hem felekler şād u ḥandān oldılar
6. Birbirine müjde itdi ḥūr-'īyn
Dilküşād oldu semāvāt-ı zemīn
7. Baṭn-ı māderde resül-i Kibriyā
Bulurıdı gün-be-gün neşv [ü] nemā
8. Olur idi māderiniñ her zamān
Çeşmine ba'zı beşāretler 'ayān
9. Bilmez idi kim resülüñdür o nūr
Kim Muḥammed Muşafā eyler zuhūr
10. Bu maḡalde cān u dilden di müdām
Eş-şalātu eş-şalātu ve's-selām
11. Çün Emīne ol resül-i kāmile
Oldı Allah emriyile ḥāmile

12. Otururken hücresinde şād-kām
Geldi üç hūrī aña virdi selām

13b

1. Didiler kim müjde ey bānū saña
Kim irişdi Hāq Te'ālā'dan 'atā
2. Bu senüñ baṭnıñdaki oğluñ ki var
Olısdur bu yaqında aşikār
3. Cümle maḥlūqātđan efđal olısar
Küllü mevcūdātđan ekmel olısar
4. Saña Rabbiñ luṭf ihşān eyledi
Server-i sertāc-ı nisvān eyledi
5. Māder-i sulṭān-ı kevneyn eyledi
Oğluñı cedd-i imāmeyn eyledi
6. Zāde-i kübrāya mālîksin bugün
Devlet-i 'uzmāya mālîksin bugün
7. Oldı zādın luṭf-ı Hāyy-ı lemyezel
Bī-mişāl-i bī-naẓīr ü bī-bedel
8. Faḥr-i 'ālem zübde-i 'ālem odur
Cümleden aḥsen ü hem ekrem odur
9. Bu senüñ oğluñ gibi zāt-ı şerīf
Böyle kāmîl böyle bir ṭab'-ı laṭīf
10. Gelmemişdür 'āleme bu aña dek
Görmemişdür mişlini çarḥ-ı felek
11. Olısdur raḥmetenli'l-'ālemīn
Olısdur hem şefi'ü'l-müznibīn

12. Ola çeşmiñ rüşen ey bānū-yı hāş
Zāhir olur senden ol hāşsu'l-havāş
13. Her kemālātın beşāret itdiler
Cümle evşāfın işāret itdiler
- 14a
1. Anları itdi Emine istimā'
Eyledi anlar daħi aña vedā'
2. Çün Emīne itdi taħsīl-i vuķūf
İrmiş aña luţf-ı Mennān-ı Ra'ūf
3. Oldı bu müjde haberden şevķ u şād
Olur idi gün-be-gün nūrı ziyād
4. Çün zuhūrı hazretiñ oldı yakīn
Kim vücūda gele ol sulţān-ı dīn
5. İşbu resme māderine her zamān
Olur idi çok beşāretler 'ayān
6. Eyler idi nūr-ı şāh-ı enbiyā
Vech-i pākinde terakķī dā'imā
7. Nūrı oldıķca ziyād-ender-ziyād
Olur idi ķalbi ğāyet şevķ u şād
8. İrdi ol gün kim resūl-i Kibriyā
İde nūriyle cihānı pür ziyā
9. Çün Emīne bildi dürr-i şāh var
Kim olur ol gün şadefde āşikār
10. Cümle ālātın müheyiyā eyledi
Her ne lāzım ise peydā eyledi

11. alb-i paki oldu ayyet adumn
Muntazır oldu zuhrına hemn
12. umle a'zsı elemden pk idi
Lk cz'ice harretnk idi
13. undılar bir cm ile erbet ana
İrdi rhat nş idüp ayyet ana
- 14b
1. Lk ol erbet unan aᅇs ol zamn
Olmadı s'irlere amm 'ayn
2. Bir melek uᅇ retinde ngehn
Geldi Allah emriyle ol zamn
3. Eyledi arksına berren tıla
Kim ana böyle buyurmuᅇdı Hud
4. İrdi ol dem luᅇfi Rabbü'l-'izzetin
Oldı ol s'atde vaᅇti ᅇazretin
5. Baᅇn-ı mderden o sultn-ı gzn
fitb-s tul' itdi hemn
6. Toᅇdı ol peyᅇamber-i aᅇirzamn
Pr-ᅇiy oldu zemn  asumn
7. Eyledi ᅇazret  teᅇrf-i zemn
mmet v mmet didi hemn
8. n zemne baᅇdı peyᅇamber adem
'leme raᅇmet nzl itdi o dem
9. Mderinden intikl itdi o nr
Kendü nrı kendde itdi zuhr

10. Bunca biñ yıldan beri hayrān idi
Ḥasret-i yārıla sergerdān idi

11. Ḥaḫḫ o nūra luṭf iḥsān eyledi
Vaşl-ı cānān ile şādān eyledi

12. Raḫmetin dünyāya izhār eyledi
Kā'inātı ġarḫ-ı envār eyledi

15a

1. Z̄ikr olan nūr aşḫına yā Rabbenā
Ḳalbimiz nūrıñla eyle pūr-ziyā

2. Çün t̄ulū' itdi o şems-i kā'ināt
Zāhir oldı niçe niçe mu'cizāt

3. Dir Emīne oğlum itdikde z̄uhūr
Maşrıḫ u mağrib arasın t̄utdı nūr

4. Oldı baña cümle dünyā āşikār
Hind Yemen Bağdād Başra āşikār

5. Zāhir oldı üç melekke üç livā
Bir livāyı dikdiler maşrıḫda tā

6. Birini mağribde dikdiler anıñ
Üstine dikildi biri Ka'be'nüñ

7. Ol livālar hep serāpā nūr idi
Līk sā'ir gözlere mestūr idi

8. Oldı gerçi zāt-ı z̄i-şānı 'ayān
Eyledi Ḥaḫ çeşm-i a'dādan nihān

9. Gerçi Ḥazret cümleden mümtāz idi
Līk ḫadrin fehm idenler az idi

10. İtdi mestür anı Hâk leyl ü nehâr
Tâ ki buldı erba'inde iştihâr
11. Lîk toğdıkdâ Hudâ-yı Girdigâr
İtdi hep ehl-i semâya âşikâr
12. Tutdı zîrâ cümle-i âfâkı nûr
Bildiler kim itdi peygamber zühûr
- 15b
1. 'Arş u kürs levh ü kalem heft âsumân
Bildiler kim toğdı ol şems-i cihân
2. Hâzret-i rıdvân işitdi Hâzreti
İtdi tezyîn emr-i Hâk'la cenneti
3. Hep melekler cümle zînet oldılar
Şaf-be-şaf rûy-ı zemîne geldiler
4. Hâzret-i Cibrîl Mîkâ'il hem
Daği İsrâfîl ü 'Azrâîl hem
5. Toldı mâbeyn-i zemîn âsumân
Oldılar hep şâd-kâm şâd-mân
6. Gördiler toğmuş o mâh-ı kâ'inât
Tutdı âfâkı şadâ-yı eş-şalât
7. Eylediler üstine dürler nişâr
La'l ü yâkût cevâhirler nişâr
8. Ol gice olunca tâ vâkt-i şalât
Kıpladı dünyâyı büy-ı tayyibât
9. Ol melekler şaf şaf itdiler kıyâm
Virdiler sulţân-ı kevneyne selâm

10. Didiler hep merḥabā yā merḥabā
Merḥabā ehlen ve sehlen merḥabā
11. Merḥabā ey pādiṣāh-ı kāmıyāb
Merḥabā ey Ḥazret-i ‘ālī cenāb
12. Merḥabā ey ṣadr-ı bedr-i kā’ināt
Merḥabā ey ṣehsuvār-ı pāk-zāt
13. Merḥabā ey serveri ‘ālemlerüñ
Merḥabā ey zübdesi ādemlerüñ
- 16a
1. Merḥabā ey fātiḥ-i ebvāb-ı dīn
Merḥabā ey raḥmetenli’l-‘ālemīn
2. Merḥabā ey evvel-ü kevn ü mekān
Merḥabā ey āḥir-i peygamberān
3. Merḥabā ey ḥabīb-i ze’l-Celāl
Merḥabālar ey resūl-i ber-kemāl
4. Sensin ol sertāc-ı ḥayl-i enbiyā
Sensin ol ṣāh-ı gürūh-ı evliyā
5. Ol gice tā ṣubḥa dek ehl-i semā
İtdiler peygamberi medḥ ü ṣenā
6. Didiler saña vedā’ ey şehriyār
Her biri itdi maḳāmında ḳarār
7. Çoḳ ‘alāmāt oldı zāhir ol gice
Çoḳ beṣārāt oldı zāhir ol gice
8. Çoḳ işārāt oldı dünyāda bu ṣeb
Çoḳ kerāmāt oldı i’lāda o ṣeb

9. Ol gice şeytānı men' itdi Hudā
Eyler idi her zamān 'azm-i semā

10. Tāk-ı kistrā ol gice oldu harāb
Hem mecūsin āteşi oldu türāb

11. Sāde-i bahri türāb oldu bu şeb
Çok kiliseler harāb oldu o şeb

12. Ka'be içinde olan putlar o şeb
Yüzleri üzre düşüp bozuldı hep

13. Ol livā kim zıkr olundu sābıqā
İrmiş idi evc-i 'illiyi'ne tā

16b

1. Şark ğarbiñ arası hep nūr idi
Ol gice ğāyet mu'azzam şevr idi

2. Çün zuhūr itdi Resūl-i Kibriyā
Etmez oldu 'arza ta'n aşla semā

3. Oldığında cism-i pāki āşikār
Dā'imā 'arz eyler oldu iftiḥār

4. Pes niçe fahr etmesün 'arz u semā
İtdi zīrā Ḥaqq anı bedr-i dü cā

5. Cān u dilden deyelüm her şubḥ u şām
Eş-şalātu eş-şalātu ve's-selām

6. Ḥaqq Te'ālā Ḥazreti var eyledi
Kā'ināta rahmet Ḥisār eyledi

7. Cümleden evvel yaratdı resmini
Leyki şoñra zāhir etdi cismini

8. Toğduğı s̄a'atde faħru'l-mürselīn
Secde itdi Ka'be ol demde hemīn
9. Ümmetī vü ümmetī diyü şadā
Zāhir oldı ol maħalde ibtidā
10. Öyle bir sulţānuñ olan ümmeti
Bunda vü hem anda bulur devleti
11. Çün Emīne buldı maqşūda vuşul
Toğdı baţnından resul-i pür-uşul
12. Vaz'-ı ħaml itdi o mihr-i ħāveri
Öyle bir sulţānuñ oldı māderi
- 17a
1. Hey ne bānūyımış o l bānū-yı ħāş
Zāhir oldı andan ol ħāşsu'l-ħavāş
2. Tāli'īne şad hezārān āferīn
K'oldı anuñ zādesi ol meh-cebīn
3. Her ne kim ol gice vāķi' oldı hep
Gördi diledi teferrüc kıldı hep
4. Ceddi 'Abdu'l-muţţalib vah o şeb
Cümle-i aħvāle vāķif oldı hep
5. Kalmadı ħalbinde ħiç aşla gümān
Kim odur peygamber-i āħirzamān
6. Vaşfını zīrā ki İncīl'de müdām
Okuyup görüp olurdı şadugām
7. Oldı ceddi atası şādān hep
Akrabası oldılar ħandān hep

8. Ol vücūd-pākini tezyīn itdiler
Bir münāsib dāye ta'yīn itdiler
 9. Dāyenüñ oldu küşāde devleti
Ḥanesine aldı gitdi Ḥazreti
 10. Mübtelā-yı faqr idi dāye müdām
Olmış idi hem Ḥalīme aña nām
 11. Yümn-i ḥazretle olup bahtı küşād
Vüs'ati gündən güne oldu ziyād
 12. Çün Ḥalīme mālīk oldu Ḥazrete
Faqrı def' oldu irişdi ni'mete
 13. İtdi terbiye aña şubḥ u mesā
Buldı ḥazret gün-be-gün neşv [ü] nemā
- 17b
1. Aradan geçdi bir iki māh u sāl
Artar idi gün-be-gün ḥüsn ü cemāl
 2. Bir niçe etfāl ile bir gün meger
Seyre çıkdı ol şeh-i vālā-güher
 3. Devlet ile 'azm-i şahrā eyledi
Rüy-ı dünyāyı temāşā eyledi
 4. Dir Enes Bin Mālīk emr etdi Ḥudā
Geldi Cebrā'īl o vādīde aña
 5. Tıtdı ol 'ālemlerüñ sulṭānını
Şadrını yardı aqıtdı qanını
 6. Didi bu şeytān ḥuṭūṭıdur şehā
Anıñ için eyledim senden cüdā

7. Evvelā tıtdı anı çāk eyledi
Şāniyā degdi yudı pāk eyledi
 8. Didi Hāq'ıñ emridür eyle kabūl
Etme ıab' -ı pākiñi aşıla melūl
 9. Hūsn-i halk ile kelāmlar söyledi
Luıf ile kalbin tesellī eyledi
 10. Dāyesine irdi eıfāl ol zamān
Mācerāyı eylediler hep beyān
 11. Geldi gördi sür'atile dāyesi
Şağ u sālīm 'ömrinüñ sermāyesi
 12. Gerçi kim gördi turur şağ u esen
Līk tağyīr olmuş ol vech-i hasen
 13. Havfe düşdi dāye gāyet ol zamān
Öpdi kuçdı bağrına başdı hemān
- 18a
1. Bundan aқdem böyle böyle ba'zı hāl
Vāki' olup kalbi olurdı melāl
 2. Düşdi efkāra niçe şubh ile şām
Nefret etdi andan elhāşıl kelām
 3. Māderine anı teslīm eyledi
Ya'ni ol sulıtanı teslīm eyledi
 4. Aradan geçdikde dört ay iki sāl
Atası itdi cihāndan intikāl
 5. Altı yaşa irdüğinde anası
Fevt olup kaldı yetīm dürdānesi

6. Heşt yaşa irdi çün ol pāk-i zāt
Ceddi ‘Abdu’l-muṭṭalib itdi vefāt
 7. ‘Ālem-i ṭıfliyyetinden ol Resūl
Ḳalb-i pāki oldı firḳatle melūl
 8. İtdi cedd ü vālideyn ‘azm-i beḳā
Rūḫların şādān ide dā’im Ḥudā
 9. Çün yetīm oldı o sulṭān-ı be-nām
İtdi Bū Ṭālib aña i’zāz ü tām
 10. Kendü dārına alup gitdi anı
Sevdi ḡāyetle oḡul itdi anı
 11. ‘Ammisi dārında ṭurdı niçe sāl
Artar idi gün-be-gün fazl u kemāl
 12. İtdi teşḫīs anı ba’zı rāhibān
Didiler budur meh-i kevn ü mekān
- 18b
1. Vaşfını Tevrāt u İncīl içre biz
Oḡuyup görmiş işitmiş bilmişiz
 2. Her kitābda olmuş evşāfi beyān
Şübhesiz peygamber olur bu cüvān
 3. Nāmı Aḫmed zātı raḫmetdür bunuñ
Rūyını görmek sa’ādetdür bunuñ
 4. İşbu resme ‘ammisine rāhibān
Eylediler vaşfını cümle beyān
 5. Bu ḫaberden oldı ḡāyet dilküşād
Oldı sevdāsı ziyād-ender-ziyād

6. Eyleyüp 'izzet ri'āyet dā'imā
Olmaz idi bir nefes andan cüdā
 7. 'Ammisi dārında niçe māh u sāl
Oldı kâ'im itdi taḥṣīl-i kemāl
 8. Her sene eylerdi Bū Ṭālib meger
Kim ticāret kaşdına 'azm-i sefer
 9. Eyledi üslüb-ı sâbık üzre pes
Gitmege Bağdād u Başrāya heves
 10. Çün Ebū Ṭālib revān oldı yola
Gitdi ol sulṭān-ı dānā-dil bile
 11. İtdiler menzil-be-menzil çün mürūr
İtdi yolda çok 'alāmetler zuhūr
 12. Eylediler şehir-i Başrāya duḥūl
Bir dıraḥt taḥtında itdiler nüzūl
 13. Ol dıraḥtıñ sāyesi andan cüdā
Olmaz idi 'azm iderse her yaña
- 19a
1. Anda bir rāhib daḥi bildi hemān
Didi budur ḥātem-i peygamberān
 2. Ben bunuñ Tevrāt u İncil'de müdām
Vaşfını zikr eylerem her şubḥ u şām
 3. Ğāyet ile şād olup rāhib hemān
Didi ol dem yā Ebū Ṭālib hemān

4. Bu seferden sen girü döndür bunı
Pendimi tut Ka'be'ye [gönder]* bunu
5. İhtimāldür bu civāna bu sefer
Eyleye kavm-i Yehūda bir zarar
6. Eyledi bu pend eşer Bū Tālibe
Oldı teslīm ü muṭī' ol rāhibe
7. Eyledi rehber Ebū Bekri aña
Oldı Hāzret aña gāyet āşinā
8. Ka'be'ye Hāzret çü rihlet eyledi
'Ammisi 'azm-i ticāret eyledi
9. Birbiriyle yolda yārān oldılar
Hurrem ü şādān u handān oldılar
10. İtdi elhāşıl kelām ol iki yār
Devlet ile Ka'be şehrinde qarār
11. Aradan bir niçe sāl itdi mürūr
Bulur idi gün-be-gün şöhret o nūr
12. Hüsñ ü hulq 'ilm ü edeb hilm ü hayā
Ma'rifet şefkat mürüvvet hem seḫā
13. Bu hişāl anda heme mevcūd idi
Baḫtı 'ālī ṭāli'ī mes'ūd idi

19b

1. Etmiş idi ol resül-i pür-uşül
Hüsñ ü halk ile cihān halkımı kul

* Müellif birinci mısradaki “döndür” kelimesine kafiye olsun diye metnin orijinalinde kelimeyi “göndür” diye yazmıştır.

2. Yaşı yigirmi beşe irdi tamām
Oldı halk içre emīnlikle be-nām
 3. Cümle eşhāşa muḥabbet meskenet
Eyler idi ol şeh-i pür-ma'rifet
 4. Olmuş idi mü'eddeb hem seḥī
Yoğ idi mişli cihānda bir daḥi
 5. Hem şecī' ü hem zarīf ü hem şerīf
Hem ḥalīm ü hem selīm ü hem laṭīf
 6. La'ibet-i dünyā rāğīb olmadı
Bī-edeb birle muşāhib olmadı
 7. Her kim izhār-ı şekāvet eylese
Bed fi'il ya bir şenā'at eylese
 8. Olur idi ol maḥāl andan cüdā
Olmadı ehl-i hevāya āşinā
 9. Faqr ile fāḥr eyleyüp şubḥ u mesā
Dir idi "el-faqrü fāḥri" dā'imā
 10. Bī-bedel bī-meşel bī-aqrān idi
Böyle bir sultān-ı 'ālīşān idi
 11. Rabbenā ḥaqq-ı resūl-i bā-şafā
Kıl beni meddāḥ u hem vaşşāf aña
 12. Gūş kıl ey iḥvetān-ı müslimīn
Ol zamānda var idi bir meh-cebīn
- 20a
1. Dil-rübā vü cān fezā serv-i hırām
Olmışidi hem Ḥadīce aña nām

2. Görmüş idi sâbıkâ ol mâh-veş
Koyununa girdi düşünde bir güneş
3. Bu düşü itdürdi ta'bîr ol nigâr
İtdi ta'bîrin mu'abbir âşikâr
4. Didi çeşmiñ rüşen ey bânû-yı hâş
Oldı bahtın ahsen ey meh-rüy-i hâş
5. Eyleye bir ulu peygamber zuhûr
Kaplaya hep cümle-i âfâkı nûr
6. Olısdur server-i âhîr zamân
Sen aña hâtûn olursın ol zamân
7. Çün mu'abbir itdi bu resme beyân
Oldı gâyetle Hâdîce şâdumân
8. Gerçi Hâzret olmuş idi âşikâr
Lîk kimdür bilmez idi ol nigâr
9. Hâşılı iki cihân sulţânınuñ
Ġâyibâne oldı meftûnı anuñ
10. 'Ādetiydi her zamân ol meh-liķâ
Kim ticâret itdürirdi her yana
11. Bir emîn ü müstaķîm âdem müdâm
Ücret ile hükmine olurdu râm
12. Halk arasında emînlik birle nâm
Virmiş idi ol resûl-i lâyenâm
13. Pes Hâdîce anı da'vet eyledi
'Arz-ı ücret kıldı minnet eyledi

20b

1. Didi n'ola yā Ḥadīce çün baña
Minnet itdiñ hizmetiñ idem edā
2. Olmış idi gāyet ile maldār
Ḥazretine itdi teslīm ol nigār
3. Çün Resūl oldı re'is-i kāfile
Buldı şöhret 'adlile insāf ile
4. Kārbān başı olup gitdi hemīn
Daḥil oldu Şām'a ol şāh-ı güzīn
5. Ol sene kim gitdi ol şāh-ı cihān
Aşşı itdi gāyetile kārbān
6. Kışşa çokdur cümle tafşıl olsa ger
Söz uzar itdik bu faşlı muhtaşar
7. Her ne zāhir oldıyısı ol sefer
Cümleden oldı Ḥadīce bā-ḥaber
8. Didi budur gāliba işbu cüvān
Kim mu'ābbir baña etmişdi beyān
9. İrdi hem ilhām-ı Rabbānī aña
Kim odur taḥkīk resūl-i Kibriyā
10. Bir niçe yıldan beri ol māh-rū
Eyleridi vuşlatını arzū
11. Çok kimesne eyleyüp valşın ricā
Virmez idi kimseye aşla rızā
12. Ḥazrete bildürdi remz ile ḥaber
Kim aña aqd ide ol ḥayru'l-beşer

21a

1. Kātib-i kudret meger kim sâbıkā
Levha taḥrīr etmiş idi kim aña
2. ‘Aqd ola ol nāzenīn ü meh-cebīn
Ola ol zen zevce-i şāh-ı güzīn
3. Dīn-i İbrāhīm Ḥalīl üzre Resūl
‘Aqd idüp buldı murādına vüşül
4. Oldı gāyetle Ḥadīce şevk u şād
Vuşlat-ı cānāndan aldı murād
5. Oldı bānū-yı ḥabīb-i ze’l-celāl
Geçdi zevk-i vuşlat ile niçe sāl
6. Fāṭıma ḥazretleri andan zühür
Eyleyüp oldı derūnı pür-sürür
7. Ṭāhir ü Kāsım u ‘Abdullah nām
Ṭoğdı işbu üç civānān-ı be-nām
8. Soñra üç zen beş kenīzekler aña
Yār olup vuşlat iderdi dā’imā
9. Hep maḥallinde bu zıkr olan zenān
Olısdur ism ü resm ile beyān
10. İbtidāsıdur Ḥadīce ḥazreti
Cümleden evvel o buldı devleti
11. Fāṭıma kim aña Zehrā’dur laḳap
Ol şefā’at eyleye nisvāna hep
12. Bint-i şāh-ı enbiyādur Fāṭıma
Atasıdur enbiyāya ḥātıme

13. Bū Bekr olmuşdı yār-ı evveli
Şoñra yār oldu ‘Ömer ‘Oşmān ‘Alī

21b

1. Zātına çün çāriyārına müdām
Hem şalāt ü hem şenā vü hem selām
2. Eyle şimden gerü ey hāme hemān
Mu‘cizātın haşletin hūlķın beyān
3. İsmi gibi haşleti mergüb idi
[Resm-i hod]* gāyet laṭīf ü hūb idi
4. Olmuş idi zātı şefķat ma‘deni
Hem feşāḫat hem belāġat ma‘deni
5. Her zamānda niçe niçe mu‘cizāt
Gösterürdi ol Resūl-i kā’ināt
6. İsm-i pāki a‘zamū’l-esmā idi
Cism-i pāki nüşḫa-i kübrā idi
7. Var idi cisminde bir mühr-i münīr
Cismi ‘ālem mühri hod mihr-i münīr
8. Ḥaķ Te‘ālā elyeyüp in‘ām aña
Oldı hem mühr-i nübüvvet nām aña
9. Ger ‘araķnāk olsa ol rüy-ı şerīf
Ḳaplar idi ‘ālemi büy-ı laṭīf
10. Misk-i ‘anberden laṭīf ü hūb idi
Ġāyet ile aḫsen u mergüb idi

* Metnin orijinalinde kelime yükleme hali eki olan –i ile yazılmış görülüyor. Ancak kanaatimize göre burası “resm-i hod” şeklinde tamlama olmalıydı.

11. Bir bulut Hâk emri ile her zamân
Eyler idi başı üzre sâyebân

12. Şevket ile etse her kânde hırâm
Dir idi eşcâr u ahcâr esselâm

22a

1. Etse ‘azm a‘lâya vü süflâya hem
Hey’etinde olmaz idi sâye hem

2. Sâyesi anîñ neden olsun ki hep
Kıplamışdı cism-i pâkin nûr-[ı] Rabb

3. Bir cesed kim hep serâpâ nûr ola
Sâye pes andan ‘aceb mi dūr ola

4. Şun’-ı pâkinden Hudâ-yı Müste‘ân
Etmişidi [meş‘al-efrûz-ı cihân]^{1*} cihân

5. Bir bakışda şarkı vü ğarbı müdâm
Seyr iderdi mu‘ciziyle ol hümâm

6. Meskenet aña azîm dârât idi
Hem selîm ü hem hâlîmü‘z-zât idi

7. ‘Ömri içre etmedi kaçd-ı harâm
Ehl-i bid‘atden cüdâyidi müdâm

8. Etmedi ‘ömrinde hiç aşla riyâ
Bir ‘abâ idi gehî hil‘at aña

9. Bit sinek andan cüdâ idi müdâm
Olmadı ‘ömrinde aşla ihtilâm

* Hem manaya muvafik olması hem de kalıba uygun olması açısından tamlamanın “meş‘al-efrûz-ı cihân” şeklinde okunması gerektiği kanaatındayız. Ancak metinde “meş‘al-i efrûz” şeklindedir.

10. Arzū-yı nefis ile hiçbir nefes
Etmedi iş etmege aşla heves
11. Hüküm içinde kimseye zulm etmedi
Emr-i Haq'dan taşra yola getmedi
12. Eyledi bir tuhum bir demde şecer
Nahl-i hurma bitdi virdi meyveler
13. Eyleyüp izzet ri'ayet kāmile
Etmez idi hürmet aşla cāhile

22b

1. Ehl-i dünyāya vü dünyāya müdām
Sevmeyüp nefret iderdi ol hümām
2. Nān cū dā'im gıdā idi aña
Olmış idi her ta'āma āşinā
3. Her kemālāt ile mevşūf idi hem
Her huşūsāt ile ma'rūf idi hem
4. Şabr u teslīm ü tevekkül hem rızā
Olmış idi dā'imā haşlet aña
5. Kimsenüñ kalbin perîşān etmedi
Kimseyi giryān u nālān etmedi
6. Kim ki kemlik kaşd iderdi ol aña
Eylige kaşd eyler idi dā'imā
7. Kim ziyāfet eyler idi hazrete
Eyler idi ol icābet da'vete
8. Her kaçan bir meclise etse duhūl
Otururdi gözlemezdi sağ u şol

9. Bir ziyāfetde ‘adū-yı pür-ķahir
Virdiler biryān ile aña zehir
 10. Emr-i Hāķ’la söyledi biryān aña
Ehl-i meclis ķaldılar ķayrān aña
 11. Ester ü esb ü Őütür her ne ki var
Olur idi hep sūvār etmezdi ‘ār
 12. Gün-be-gün hāŐıl olurdı aña feyz
Tutar idi her zamān eyyām-ı beyż
 13. Dir nazār iden cemāl-i hāzrete
Vech-i pāki mā’il idi hūmrete
- 23a
1. Hīlye-i pākini Hāķani beyān
EylemiŐ Hāķķ ide rūhın Őādumān
 2. Őalbine ğālib olup ‘aŐķ-ı Hūdā
‘Uzlet eyler oldu hāķķdan dā’imā
 3. İŞbu hāl üzre o sultān-ı güzīn
İrdi kırķa oldu tekmił erbā’īn
 4. Hīlye-i pāki hāķķiķün yā Kerīm
İt bizi Firdevs-i a’lāda muķīm
 5. Nām-ı hāzret ğuŐ olunduķca dilā
Vir Őalavāt it selām hem du’ā
 6. İsm-i pākinde olan hārf-i cihār
Kenz-i esrār-ı Hūdā-yı Girdigār
 7. Oldı bu ism-i Őerīfde rāy-gān
İki miminden murād iki cihān

8. İki mimiñ arasında ħarf-i ħā
Zātıdır kim oldı sultān-ı dü cā
9. Dal ħarfi ħod ‘adüvvde çārdur
Çār-yārı olsa vechi vardur
10. Şeddesi ħod virdi şiddetden nişān
Müşrikīnūñ eyledi kının revān
11. Her kaçan zıkr olsa ol nām-ı laţif
Cān u dilden vir şalavāt-ı şerif
12. Vaqt irişdi kim Resül-i Girdigār
Eyleye taht-ı nübüvvette karar

23b

1. Ĥaĥ Te‘ālā luţf-ı iĥsān eyledi
Ĥazret-i Cibril’e fermān eyledi
2. Didi vaĥyiñ vaĥti irişdi tamām
Var ĥabībime ilet benden selām
3. Vir hediyem ‘izzet ü ikrām kııl
Emr ü nehvi vaĥyimi i‘lām kııl
4. İndi pes kūh-ı Ĥirā’ya Cebrā’il
Anda zıkr eylerdi ol nūr-ı Celil
5. Görđi yir gök arasında ol hümām
Bir yeşilli şahş aña virdi selām
6. Didi okı yā Muĥammed Muştafā
Okumaĥ bilmem didi Ĥazret aña
7. Emr-i Ĥaĥĥ ile o dem peyk-i Ĥudā
İtdi İkra’ sūresin ta’līm aña

8. Həvf idüp ol server-i əhīrzamān
Hāneqāhında qārār itdi hemān
 9. Oldı aḥvālden Hādīce bā-ḥaber
Kim taḡayyür bulmuş ol ḥayru'l-beşer
 10. Yine emri Həzret-i Sübhān ile
Nāzil oldı Cebrā'īl Qur'ān ile
 11. Süre-i Müdeşşiri inzāl eyledi
'İzzet ü ikrām iqbāl eyledi
 12. Yine ḥəvf itdi Resül-i kā'ināt
Oldı taḡyīr ol münevver pāk zāt
 13. Pes Hādīce bildi aḥvāli hemān
Kim mu'abbir aña etmişdi beyān
- 24a
1. Didi ḥəvf itme eyā kān-ı kerem
İrdi Həq'dan saña iḥsān u kerem
 2. Merḥamet şefkat mürüvvet kânısın
Hem seḥāvet hem 'adālet kânısın
 3. Hüsni ü ḥalqıñ bende itdi 'ālemi
Şimdi sensin cümle ḥalqın ekremi
 4. Aradan bir iki gün itdi mürūr
Eyledi beyk-i Hudā yine zühür
 5. Qum f'enzir diyü çağırdı hemān
Oldı ol dem yine ḥışmından nihān
 6. Kākülün açdı Hādīce ol zamān
Tecribe itdi ki olur mı nihān

7. Didi müjde yâ Muḥammed kim saña
Eyledi Rabbiñ 'aṭâ etdi 'aṭâ
 8. Bil ki Cibrîl-i emîndir ol gelen
Kim melekler içre aḥsen cümleden
 9. Her ne deñli geldi ise enbiyâ
Anlara vaḥy indirirmiş şâbıkâ
 10. Kalmadı şübhem eyâ sulṭân-ı dîn
Kim resûl eyler seni Rabbü'l-Mu'în
 11. Nâzil oldu bir daḥi peyk-i Ḥudâ
Didi müjde yâ Muḥammed Muştafâ
 12. İtdi peygamber seni Perverdigâr
Durma ḥalka eyle kendüñ âşikâr
 13. Eyle izhâr-ı nübüvvet yâ Resûl
Eyle ḥalkı dîne da'vet yâ Resûl
- 24b
1. Ḥâliḳ-ı 'âlem ḥabîbim der saña
İtdi zât-ı pâkiñi müşkil-küşâ
 2. Cümle-i aḥvâli bildirdi tamâm
Gitdi a'lâya yine virdi selâm
 3. Bildi taḥkîḳ ol resûl-i 'âlişân
Kim resûl itdi Ḥudâ-yı Müste'ân
 4. Didi ol demde Ḥadîce yâ resûl
Ḥamdüli'l-lâh ḥâcetim oldu ḳabûl
 5. Bendeñe telḳîn-i îmân it hemân
Ben ḳaravaşîñ müselmân it hemân

6. İbtidā itdi aña telķīn-i dīn
Geldi İslām'a hemān ol meh-cebīn
 7. Dīn-i İslām hürmeti yā Rabbenā
Қıl refīķ ĩmānı Қur'ān'ı baña
 8. Çün anı teşrīf-i İslām eyledi
Şāniyā Bū Bekr'e i'lām eyledi
 9. Hāzret-i Bū Bekr-i şiddīķ oldı şād
Didi Hāķķ ide şehā 'ömrin ziyād
 10. 'Āşıķ-ı üftāde-i dīdārıñım
Hem muhibbiñ hem қuluñ hem yārıñım
 11. Her ne emr etseñ saña rāmım bugün
Tālib-i ĩmān-ı İslām'ım bugün
 12. Ben daħi hayretde қalmışdım müdām
Fıkr iderdim bu huşuşı şubħ u şām
- 25a
1. İşbu tarz u işbu āyīn işbu dīn
Etmiş idi bendeñi gāyet hazīn
 2. Vaħy irişdi çünki Rabb'iñden saña
Her ne teklīf eylesen rāmım saña
 3. Didi bismi'l-lah eyā sulţān-ı dīn
Bendeñe telķīn-i ĩmān it hemīn
 4. Hāmd kim saña nübüvvet virdi Hāķ
Kim beni maķşūda irgürdi Hāķ
 5. Şād-ı hurrem oldı faħru'l-'ālemīn
İtdi şiddīķa o dem telķīn-i dīn

6. Şıdķ ile Bū Bekr-i şıddıķ ibtidā
Geldi İslām'a Resūl itdi şafā
7. Oldı bu hāle 'Alī āgāh o dem
Ĥāzret-i 'Oşmān-ı zı'n-nūreyn hem
8. Ĥāzret-i şāh-ı risālet anları
Eyledi İslām'a da'vet anları
9. İtdiler şıdķ ile teklīfın ķabūl
Didiler birdir Ĥudā sensin resūl
10. Buldı anlar da şeref İslām ile
Destini būs itdiler ikrām ile
11. Otuz üç er altı hātūn ol zamān
Oldılar Ĥāzret önünde Müslimān
12. Ķābil olmadı 'Ömer bu da'vete
Niçe gün itdi Ĥuşūnet Ĥāzrete
13. İtdi Ĥaķķında Ĥabību'l-lah du'ā
Kim hidāyet eyleye Allah aña

25b

1. Bū Cehil kim 'ammisiydi Ĥāzretiñ
Didi ey 'ammī Cenāb-ı 'İzzetiñ
2. Emrine rām ol Müselmān ol hemān
Ben resūlüm eyleme şekk ü gümān
3. Sem'i Bū Cehl'e irince bu Ĥiķāb
Çekdi ġāyetle elem ü ızdırāb
4. Etmedi aşla icābet da'vete
İtdi göñlinden ihānet Ĥāzrete

5. Didi kim geçdi iş işden yā ‘Ömer
Müşkil olur etmez iseñ çäre ger
 6. Yüz vaqıyye sımle yüz nāka ben
Vireyim ger atlı iderseñ anı sen
 7. Anıñ içün oldı münkir azrete
Zırā kim lāyık degildi raħmete
 8. İşbu üslüb üzre idlāl eyledi
azretiñ atline irsāl eyledi
 9. Raħşa bindi ışm u kın ile ‘Ömer
İtdi şimşirin meyānına kemer
 10. Müslimānlarla Resül-i nāmdār
Bir mağara içre etmişdi arār
 11. İrdi ġāruñ apusına çün ‘Ömer
Heybetinden itdi mü’minler azer
 12. Berķ-āsā na’ralar urdı hemān
Didi kimdür bula tığımdan emān
 13. Didi ol demde ‘Aliyyu’l-Murtażā
Ger baña destürüñ olursa řehā
- 26a
1. Emriñ ile şimdi ağğından gelem
Cismini tābūduna peydā ılam
 2. Didi peygamber ‘Alī’ye sābır ol
ikmet-i Perverdigār’a nāzır ol
 3. Ola kim Hādī hidāyet eyleye
Yār ola terk-i uşümet eyleye

4. Çün 'Ömer oldı der-i ğāra yaķın
Heybet ile indi raķşından hemīn
5. Hıřm ile girdi Resūlūñ üstüne
Līk tīĝın almamışdı destine
6. Görđi kim Kur'an okur ol zāt-ı pāk
Oldı a'zāsı serāpa lerzenāk
7. İrdi Hādī'den hidāyet ħalbine
Gitđi vahşet geldi dehşet ħalbine
8. Nūr-ı Kur'an aña nāřir eyledi
Göñliyile Haķķ'a tekbīr eyledi
9. Niçe te'řir etmesün Kur'an aña
Kim Resūl etmiřdi haķķında du'ā
10. Ol du'ā haķķiçün olsun yā Semī'
Ķıl ħabībiñ baña 'uķbāda řefī'
11. Didi ħazret yā 'Ömer īmāna gel
Cehli terk eyle reh-i Raĥmān'a gel
12. şiddeti teskīn olup didi hemān
Yā resūlu'l-lah fedā yolında cān

26b

1. Her ne kim emr eyleseñ rāmım saña
Cürmim 'afv it 'arż-ı İslām it baña
2. Eyledi telkīn-i İslām ol hümām
Oldı anıñla dem ħırķlar tamām
3. Didi ħurma yā resūlu'l-lah hemīn
Da'vet-i dīn it Ħaremde ol metīn

4. Her kim eylerse saña kaşd-ı yaman
Eylere başın kesüp kanın revān
 5. Çıkdı mü'minlerle hazret gārdan
Dilde havfi kalmadı ağıyārdan
 6. Gice gündüz çāriyār-ı bā-şafā
Meclisinden olmaz idiler cūdā
 7. Dā'vetinde oldı peygamber metīn
Gün-be-gün buldı şeref āyīn-i dīn
 8. Çok kimesne hazrete yār oldılar
Sāyesinde 'izz ü rif'at buldılar
 9. Gün-be-gün aḥbāb u aşḥāb u güzīn
Artar idi eyleyüp telkīn-i dīn
 10. 'Āyişe nāmında Bū Bekr'iñ meger
Var idi bir duḡteri tāze vü ter
 11. Mişli yok bir bī-bedel ḥātūn idi
Ḥulqı zībā kāmēti mevzūn idi
 12. Vechi gāyet aḥsen ü ḥasnā idi
Bī-mişāl ü ḥūb-ı müstesnā idi
- 27a
1. Hazret-i Cibrīl'e emr itdi Ḥudā
Kim Ḥabīb-i Ekrem 'aḡd ide aña
 2. Geldi inhā eyledi peyk-i Mu'īn
Emr-i Ḥaḡḡ ile nikāḡ oldı hemīn
 3. Buldı elḡāşıl vişālīne vüşūl
'Āyişe bint-i Ebū Bekr'iñ resūl

4. H azret-i B  Bekr-i Őiddik ibtid 
Y riyidi oldu hem k ayın ata
 5. Oldı dağı  mm h n-ı H fŐa n m
Zenleri kim vuşlat eylerdi m d m
 6. Var idi h kminde hem beş c riye
Zeynep Meym ne Őafiyeye M riye
 7. Bu kenizeler olırlardı m d m
Vuşlat ile hiŐŐed r u Ő d-k m
 8. Tig u d ld l M riye ol m hveŐ
Geldi sult n-ı MıŐır'dan piŐŐeŐ
 9. Anığ ile eyley p zevk-i m d m
Oldı bir ferzendi İbr h m n m
 10.  ferin t li'lerine anlaruğ
K'oldılar h t nları peygamberuğ
 11. Her birine ni'meti mebz l idi
C mlesinden ' yiŐe maķb l idi
 12. Buldı gitdikçe teraķķi devleti
Oldı ' li d 'im 'izz   rif'ati
 13. D 'im  n zil olup peyk-i H d 
Eyler idi emr u nehy i'l m ağa
- 27b
1. S re s re  yet  yet her zam n
İndirirdi ağa  ur' n armağan
 2. Var idi aŐh b i inde Dıhye n m
Bir Őah be kim haŐend r u ben m

3. Her kaçan kim gelse peyk-i Müste'ân
Dihye şeklinde gelürdi her zamân
4. Çarıyârına kamu aşhâbına
Ehline enşârına aḥbâbına
5. Eyleyüp ma'nâ-yı Qur'ânı beyân
Güş idüp olurlar idi şād-mân
6. Hakk aña i'zâz-ı ikrâm eyledi
Fâtih-i ebvâb-ı İslâm eyledi
7. Cümleden 'âlî idüp dârâtını
Eltaf u eşref yaratdı zâtını
8. Nuh felek 'aşkıla devr eyler müdâm
Ay u gün şevk ile seyr eyler müdâm
9. Hep melekler 'âşık-ı üftâdesi
İns ü cin şeydâsı vü âzâdesi
10. Medḥ-i vaşfin kim ide anuñ beyân
Kim odur memdûhu ḥallâk-ı cihân
11. Çün ḥabîbümsin dimiş Rabb-i Ta'âl
Var kıyâs it niçe dârında kemâl
12. Padişâh-ı enbiyâ vü evliyâ
Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed Muştafâ
13. Rabbenâ 'izzüñ celâlüñ ḥürmeti
Kıl bizi ol pâdişâhuñ ümmeti

28a

Der beyân-ı mi'râc

1. Dinle imdi ey eḥî-i mihrیبân
Eyleyem aḥvâl-i mi'râcı beyân

2. Vaḥyiden Allāhu a'lem niçe sāl
Geçdüginde irdi emr-i lāyezāl
 3. Ḥaḳḳ anı mi'rāca da'vet eyledi
Güş kııl kim niçe 'izzet eyledi
 4. Niçe 'azm itdi semāvāta resūl
Niçe buldı ḳurb-[1] Mevlāya vüṣūl
 5. Ḥāneḳāhından niçe itdi ḥurūc
Evc-i a'lāya niçe itdi 'urūc
 6. Bir gice ol ḥātem-i peygamberān
Ümmühānī dārın etmişdi mekān
 7. Çekmiş idi rüyuna bürka' cihān
Giymiş idi ḳara ṣālın āsumān
 8. Ḥāba varmışdı ṣafāsı var idi
Leyk ḳalbi uyumaz bīdār idi
 9. Görđi ol peygamber-i 'ālī vaḳar
Oldı bir raḥṣile bir ṣaḥṣ āṣikār
 10. Bildi kim Nāmūs-u Ekberdür gelen
Kim melekler içre aḥsen cümleden
 11. Faḥr-i 'ālem eyledi ta'zīm aña
İtdi ḡāyet ol daḥi tekrīm aña
 12. Cebrā'īl'den ṣādır oldı bu kelām
Didi evvel eṣ-ṣalātü ve's-selām
- 28b
1. Didi Rabbiñ iṣtiyāk ile saña
Bendesiyle çok selām itdi ṣehā

2. Mazhar-ı luṭf-ı Ḥudā'sın yā resūl
Menba'-ı 'avn-i 'aṭāsın yā resūl
3. Etdi ḳurb-ı zātına da'vet şehā
Ḳıl icābet da'vete yā Muṣṭafā
4. Dir ḥabībim da'vetim etsin ḳabūl
Eylesün dergāh-ı 'ālīme duḥūl
5. Ḳünki müştāḳ-ı cemālimdür benim
Ṭūṭi'-i şīrīn maḳālimdür benim
6. Gelsün i'lāya ziyāret eylesün
Küllü eşyāyı ziyāret eylesün
7. 'Arş-ı a'lāmı teferrüc eylesün
Zāt-ı 'uzmāmı teferrüc eylesün
8. Böyle emr itdi cenāb-ı Kibriyā
Ṭur yürekden ḥāzır ol yā Muṣṭafā
9. Eyle Rabbü'l-'izzetiñ emrin ḳabūl
Ḥizmetin cānıma minnet yā Resūl
10. Bendeveş ḳatıñda ḥizmetkārıñım
Hem muḥibb-i şādıḳıñ hem yārıñım
11. Bārekallah zī-resūl-i pür-kemāl
Ḥizmetiyle faḥr ider peyk-i Celāl
12. İşbu resme Ḥazrete peyk-i Ḥudā
Eyledi 'arz-ı 'ubūdiyyet aña
13. Didi müştāḳ oldu Rabb'iñ yā ḥabīb
Gel buyur ol ḳurb-ı zātına ḳarīb

29a

1. Emr-i Hakk ile getürdüm bir burak
Devlet ile dur rikāba baş ayak
2. Bundan akdem saña kırk biñ yıl tamām
‘Āşık olmuş bu burak ağlar müdām
3. Hasret-i ‘aşkıñla ‘arz-ı iştiyāk
Eyleyüp dir el-firāk el-firāk
4. Firqatiñle eylemiş kaddiñ dü-tā
Haste-i ‘ışkıñdurur eyle şifā
5. Gel süvār ol yā resūlu’l-lah hemīn
Muntazırdur saña Rabbü’l-‘ālemīn
6. Şevk u şād oldu resūl-i dil-nüvāz
Durdı vü kıldı iki rek’at namāz
7. İtdi Rabbü’l-‘izzete hamd ü şenā
Oldı Cibrīl-i emīn sirāc aña
8. Şāhdār ol şehsüvār-ı şehriyār
Ol burāka oldu şevketle süvār
9. Berk-ı hātıfveş başardı ol burāk
Gözleri irdigi vādīye ayak
10. Sür’at ile gitdi ol zāt-ı laţif
Oldı ol dem vāşıl-ı Kudsi şerīf
11. Anda ervāh-ı gürūh-[1] enbiyā
Hāzretine itdiler medh ü şenā
12. Muqtedī oldu Resūl-i Kibriyā
İktidā itdi kamu ervāh aña

13. Qıldılar anda iki rek'at namāz
İtdiler Haqq'a du'ā birle niyāz
- 29b
1. Emr-i Haq'la nūrdan bir nerdubān
Zāhir oldu ol gice anda hemān
2. Şahratu'l-lah üzre şadru'l-mürselīn
Çıkdı vü 'azm itdi mi'rāca hemīn
3. Hürmet-i mi'rāc-ı şāh-ı enbiyā
Qıl qarīn aña bizi yā Rabbenā
4. 'Azm-i mi'rāc itdi çün şāh-ı kerīm
Didi bismi'l-lahi'r-raḥmāni'r-raḥīm
5. Hāzret-i Haqq'a münācāt eyledi
Hamd idüp 'azm-i semāvāt eyledi
6. Nerdubāna başdı vü gitdi hemān
Cānib-i Raḥmān'a 'azm itdi hemān
7. Tarfetü'l-'ayn içre Cebrā'il ile
İrdi peygamber semā-yı evvele
8. Hep melekler itdi istikbāl-i tām
Didiler hep eş-şalātü ve's-selām
9. İşbu resme her semāvāta duḥūl
Eyleyüp buldı yedinciye vüşūl
10. Şād olup seb'a semāvāt ehli hep
Didiler hoş geldiñ ey 'ālī neseb
11. Esselām ey ḥayr-ı ḥalku'l-lah saña
Esselām ey ma'den-i cūd u seḥā

12. Esselām ey şehriyār-ı kāmīyāb
Esselām ey server-i ‘ālicenāb

30a

1. Esselām ey şehsüvār-ı pāk zāt
Esselām ey şadr-ı bedr-i kā’ināt

2. Eşşalāt ey rehnümā-yı ins ü cān
Eşşalāt ey meş’al-efrüz-ı cihān

3. Eşşalāt ey külli nāsīn efdāli
Eşşalāt ey kā’inātīn meş’ali

4. Eşşalāt ey hātem-i peygamberān
Eşşalāt ey server-i āhīrzamān

5. Merhabā hoş geldiñ ey sultān-ı dīn
Merhabā ey kāmīyāb u kāmübīn

6. Merhabā ey luḡf-ı ḡayy-ı ze’l-celāl
Merhabā ey resūl-i ber-kemāl

7. Merhabā ey şadr-ı cem’u’l-mürselīn
Merhabā ey raḡmetenli’l-‘ālemīn

8. Oldı zātīn hem mübārek hem laḡīf
Hem mu’azzam hem mükerrem hem şerīf

9. Meş’al-efrüz-ı cihānsın yā ḡabīb
Server-i āhīrzamānsın yā ḡabīb

10. Vech-i pākiñ görmege müştāk idik
Pāyeñe yüz sürmege müştāk idik

11. Biñ şükür elḡamdüli’l-lah yā resūl
Kim du’āmız eyledi Allah ḡabül

12. Eyley idik arzū dā'im size
Z̄ātın̄ı görmek naşīb oldı bize

13. Ola mi'rāciñ mübārek yā resūl
Her ne eylesen recā olur q̄abūl

30b

1. İşbu resme cümle-i ehl-i semā
Eylediler şānına lāyık şenā
2. Çün resūl ol gice mi'rāc eyledi
Bāhr-i raḥmet sanki emvāc eyledi
3. Hep yedi q̄at gökleri gördi resūl
Refref ile sidreye irdi resūl
4. Gökler üzre ol maqāmdan müntehā
Bir maqām yokdur dimiş bedr-i dücā
5. Q̄ābe q̄avseyne varınca şāhvār
Oldı dirler pir-i Cibrīle süvār
6. 'Arş u kürsī levḥ-i maḥfūz u q̄alem
Cennet ü nīrānı daḥi gördi hem
7. Luṭf-ı Hādī rehber oldı ḥāzrete
İrdi tā kim q̄urb-i rabbū'l-'izzete
8. Sem'ine bī-ḥarf irişdi bir nidā
Ol nidādan eyledi gāyet şafā
9. Ḥaḳ Te'ālā luṭf-ı iḥsān eyledi
Yā ḥabībim hoş şafā geldiñ dedi
10. Eyledikde Ḥaḳ bu resme iltifāt
Secde itdi ol resūl-i pāk z̄āt

11. Didi Hâk başıñı kaldur secdeden
Kadriñ a'lâdur katımda cümleden
 12. Yâ Muhammed vaqt-i vuşlatdur bu şeb
He ne istersen icâzetedür bu şeb
 13. Yâ habîbim it hemân benden recâ
Her ne maşşudıñ ki var idem revâ
- 31a
1. Çünkü kurb-ı zâtıma bulduñ vuşul
Eyleyem cümle murâdâtıñ huşul
 2. Didi peygamber murâdâtım hemîn
Ümmetimdür yâ ilâhe'l-'âlemîn
 3. Rabbenâ yâ Rabbenâ hep hâcetim
Ümmetimdür ümmetimdür ümmetim
 4. Ehlimi evlâdımı yâ Rab Hudâ
Eyledim ümmetlerim çün hep fedâ
 5. Gerçi kim ümmetlerimde çok günâh
Rağmetiñden çok degildür yâ ilâh
 6. Yâ ilâhî ol habîñ hürmeti
Cümlemizi eyle anuñ ümmeti
 7. Didi Mevlâ yâ habîbim kim senüñ
Oldı hâlâ kurb-ı zâtım meskeniñ
 8. İsmiñi ismimle taħrîr eyledim
Resmiñi nûrımla tenvîr eyledim
 9. Külli eşyâdan muqaddem eyledim
Cümle maħlûğdan mükerrerem eyledim

10. Bir avuç hākiñ nedür hāşiyeti
Kim idersin tā bu resme minneti
 11. Çün habībimsin benim yā Muştafā
Cümlesin itdim cemālīñe fedā
 12. Hep seniñçün halk olındı 'ālemīn
Hep seniñçün zīnet oldı bu zemīn
- 31b
1. On sekiz biñ 'ālemimden hep murād
Sensin ey Aḥmed mūdām ol dilküşād
 2. Cennet ü tūbā şarāb-ı selsebīl
Ḥavz u tesnīm ü raḥīk-ı zencebil
 3. Tāc u ḥulle kaşr u rıdvān hep senüñ
Ḥūrī vü ğilmān u vildān hep senüñ
 4. Eyledüm 'ālī katımda rif' atıñ
Ekrem itdim ümmetāndan ümmetiñ
 5. Ümmetiñçün günde elli vaqt namāz
Farz idüp itdim kamudan serfirāz
 6. Ol gice ol pādişāh-ı lemyezel
Luḥfına itdi habībini maḥal
 7. Mazḥar-ı luḥf-ı Ḥudā oldı Resül
Lāyıq-ı 'avn-ı'atā oldı Resül
 8. Oldı toḫsan biñ kelām anda tamām
Kim şerī'at idi oḫuz biñ kelām
 9. Oldı oḫuz biñ tarīkatdan kelām
Daḥi oḫuz biñ ḥaḳīkat ve's-selām

10. Her murādı hāşıl oldu Hāzretüñ
Döndi destür ile Rabbü'l-‘izzetüñ
 11. Geldi altıncı semāya çün resül
Eyledi Mūsā kelīm ile vuşul
 12. Didi Mūsā yā Muḥammed merḥabā
Kim şeref buldı kudūmiñle semā
 13. Hürmet-i ta‘zīm ile görüşdiler
Hallerin hātırların şoruşdılar
- 32a
1. Anda elli vaqt namāz k’olmuşdı farz
Eyledi Mūsā kelīmu’l-laha ‘arz
 2. Didi Mūsā yā Muḥammed var recā
Eyle kim rabbiñ saña eyler ‘aḫā
 3. Sen ḥabībisiñ gezer her minnetiñ
Zīrā kim ḫāḫat getürmez ümmetiñ
 4. Şermsārāne resül-i Kibriyā
Minnet itdi kıldı beş vaqtin ‘aḫā
 5. Yine iḫdām eyledi Mūsā kelīm
Didi var minnet ḫıl ey şāh-ı ‘azīm
 6. Bir niçe def‘a varup itdi recā
Her varışda kıldı beş vaqtin ‘aḫā
 7. Kıldı beş vaqt ümmetine armağan
Eylemez terk ol ki oldu müslimān
 8. Eyledi Mūsā kelīm ile vedā‘
İrdi İbrāhīme ol merd-i şucā‘

9. Çün müşerref oldı İbrāhīm ile
Durdı İbrāhīm aña ta'zīm ile
 10. Didi ey oğlım şafā geldiñ şafā
Görmege müştāk idim yā Muştafā
 11. Hāmdüli'l-lah ey resül-i muhterem
Vech-i pākiñe nazār itdim bu dem
 12. İşbu vech üzre şenālar eyledi
Şevķ u şād oldı şafālar eyledi
 13. Ol maķāmdan daħi rihlet eyledi
Cümle mürsellerle vuşlat eyledi
- 32b
1. Enbiyāniñ cümlesiyle hep vişāl
Eyledi ol şeb habīb-i ze'l-celāl
 2. Eyledi üslüb-ı sābık üzre hep
Āsumān ehli yine ta'zīm o şeb
 3. Kūh-ı Kaf ardında 'ālemler ki var
Cümlesi oldı gözine āşikār
 4. Etme ey hāme sözi ğāyet dirāz
Eyle hem sehv-i haķādan ihtirāz
 5. Faşl-ı mi'rācı hezārān 'ālimān
Etse taħrīr olmaya cümle beyān
 6. İşbu taħrīr olduğı üzre resül
Seyr idüp buldı maķāmına vuşul
 7. Vardı vü geldi çü faħru'l-mürselīn
Aradan geçdi iki sa'āt hemīn

8. Zīrā bālā hep aña yeksān idi
Var kıyās it k’ol niçe sultān idi
9. Kim ki bu faşlı oğur disün müdām
Eşşalātü eş-şalātü ve’s-selām
10. Çün resül itdi maqāmına duğul
Ğāyet ile şād u ħandān oldı ol
11. Şeb geçüp itdi zuhūr āşār-ı şubħ
Gün toğup virdi ziyā envār-ı şubħ
12. Geldi evvel yanına ħātūnları
Cümleden öñ itdi āğāh anları

33a

1. Da’vet itdi cümle yārānın hemān
Kim ide aĥvāl-i mi’rācın beyān
2. Çarıyār u cümle aşĥāb-u güzīn
Cümle-i aĥbāb ‘umūmen mü’minīn
3. Meclis-i cān-baĥşına cem’ oldılar
Şānına lāyıq şenālar kıldılar
4. Berğ ururdu nūrı manend-i güneş
Şem’ine cem’ oldılar pervāneveş
5. Seyyid-i ‘ālem dehān açdı hemān
Eyledi aĥvāl-i mi’rācın beyān
6. Farz olan beş vaqt namāzı ibtidā
Eyledi inhā didi eyleñ edā
7. Size Rabbimden getürdüm ber-güzār
Kılmağa kâ’im oluñ leyl ü nehār

8. Kim kılarlsa devleti olur küşād
Kim ki kılmaz mihneti olur ziyād
9. Kim ki terk eyler namāzı āşikār
Aña kāfir dirler ise vechi var
10. Vācibāt u farz u sūnnet müsteḥab
Emr ü nehyi vü şartı i'lām itdi hep
11. Her ne kim ol gecede oldı 'ayān
Eyledi aşḥābına bir bir beyān
12. Çarıyār aşḥāb 'umūmen sāmi'īn
Didiler hep merḥabā ey şāh-ı dīn
13. Ḥaḡ mübārek eyleye mi'rāciñı
Ferşden irgürdüñ 'arşa tāciñı

33b

1. Şol kadar şādān-ı ferḥān oldılar
Her biri güyā ki sulṭān oldılar
2. Didiler hep yā resūla'l-lah senüñ
İtdi 'ālī ḡadriñi Allah senüñ
3. Biz birer 'abd-i kemīne kemterüz
Her ne teklīf etseñ anı eylerüz
4. Her ne kim emr eyledi Rabbiñ saña
Emrine fermān biziz biz dā'imā
5. Biz ḡuluz sensiñ bizim sulṭānımız
Eylerüz yoluñda ḡurbān cānımız
6. Ḥaḡ Te'ālā her ne kim fermān ider
Biz muṭī'iz it bize dāim ḡaber

7. Vaqt-i zuhr oldıķda emr etdi Hudā
Nāzil oldu didi Cibril eṣ-ṣalā
 8. İtdiler ol dem namāza ibtidā
Eylediler Cebrā'īl'e iktidā
 9. İki gūn Cibrīl imāmet eyledi
Aña peygamber itā'at eyledi
 10. Bildi bu aḥvāli ol dem müşrikīn
Geldiler cümle Ebū Cehl'e hemīn
 11. Ol Ebū Cehl-i ḥābīs-i bed-liķā
Ḥaşm-ı cān idi Resūle dā'imā
 12. Müşrikūne zabiṭ ü serdār idi
Bir münāfiķ putperest murdār idi
 13. Yanına cem' oldı küffār ol zamān
İtgdiler mi'rācı inkār ol zamān
- 34a
1. Didiler ḥāşā yalandur bu cevāb
'Āķıl olan bu sözi görmez şavāb
 2. Kim bilür kim düş midür yāḥud ḥayāl
Yoḥsa bu olmaķ muḥāl-ender-muḥāl
 3. Bir şeb içre eyleye Kud's'e duḥūl
Hem yine ide maķāmına vuşūl
 4. Kudse kā'il olmayan dīvāneler
Ṭañ mıdur mi'rācı inkār etseler
 5. İttifāķ ile ḥaber gönderdiler
Beytü'l-Aķşā'nuñ nişāniñ şordılar

6. Hakk'ın emriyle hemân dem ol diyâr
Gözlerine oladüşdi aşikâr
 7. Tarzını vü resmini ol dem hemân
Eyledi kâfirlere bir bir beyân
 8. Ka'be yolında bir ulu kârübân
Var idi anı daği itdi beyân
 9. Sözüni bu resme işbât eyledi
Vâkı' idi her ne söz kim söyledi
 10. Virmiş idi kârübândan kim haber
Zâhir oldı irtesi vaqt-i seher
 11. Ol maħalde çok kimesne müslimân
Oldılar vü buldılar emn ü emân
 12. Didiler ol müstedâm ey şâh-ı dîn
Eş-şalâtü ve's-selâm ey şâh-ı dîn
- 34b
1. Ol emîr-i kâ'inât ol pāk zāt
İtdi izhâr işbu resme mu'cizāt
 2. Yine ol mel'ün-ı bî-dîn-i ebed
Toldı gâyet kalbine kibr ü ħased
 3. Sâ'i gönderdi Medîne şehrine
Râm idi zîrâ kim ol kavm emrine
 4. Didi nâmem vâşıl olduħda hemân
Olasız bu cânibe cümle revân
 5. İtdi zîrâ kim Muhammed ħalka âl
Kendüne uydurdu müşkil oldı ħâl

6. Nāme vardıkda idüp emrin abūl
İtdiler hep Ka'be ehriner duūl
 7. Oldılar her biri yek-dil yek-cihet
İtdi Bū Cehl anlar ile meveret
 8. Didi āre idiñ yohsa hemān
Gitti 'ālem elden i oldu yaman
 9. Didiler āre budur kim evvelā
İdelim mūkil su'aller biz aña
 10. Bir nie mūkil mesā'iller su'āl
Eyledikde irdi peyk-i lāyezāl
 11. Hāzretine itdi ta'līm ü beyān
Her cevābı eyledi hāır-niān
 12. Ol su'āller kim Resūl'e itdiler
ılet olur cümle tafıl olsa ger
 13. Cümleden biri su'ālīñ rū idi
Rū emriñ 'ālemindendür didi
- 35a
1. Her ne kim mūkil su'āl oldu aña
Cümlesin fet itdi ol mūkil-kūā
 2. Bū Cehil didi resūl iseñ eger
Mu'cizātīñla dü a olsun amer
 3. İrdi ol dem hāzretine luf-ı Hā
İtdi engūt ile māhı iki a
 4. Didiler avm-i Medīne yā resūl
Hā resūlsin diniñi etdik abūl

5. Şad hezārān āferin āyīniñe
Cümlemüz kırbān olalım diniñe
 6. Merhabā eyā sultān-ı dīn
Küm senüñdür āyin ü erkān ü dīn
 7. İrdi Hādī'den hidāyet ol zamān
Cümlesi İmāna geldiler hemān
 8. Dest-i būs idüp icāzet aldılar
Cümlesi 'azm-i Medīne kıldılar
 9. Çün Ebū Cehl anlara itdi nazār
Kim Resūl'e oldılar fermānber
 10. Rūy-ı nā-pākinde kını kılmadı
Kın degil tende cānı kılmadı
 11. Oldı gāyet 'āşī dīn-i devlete
Eyledi tekrār ihānet Hāzret'e
 12. Kendü gibi bir niçe kāfirleri
Da'vet idüp itdi idlāl anları
 13. Çün Ebū Cehl itdi bu cem'iyyeti
Hāzret'i kıtl itmek oldı niyyeti
- 35b
1. Geldi bir şahş-ı münāfık ol zamān
Didi benden eylemeñ sırrı nihān
 2. Her umūruñ olmışam üstādı ben
Leyk şaklañ sırrıñızı gāyriden
 3. Şimdi hālā Necid ilidür meskenim
Oldı hem gāyet Muḥammed düşmenim

4. Her neyise sırriñiz ifşâ idiñ
Ecnebî şanmañ beni inhâ idiñ
5. Bu cevâbı söyleyen şeytân idi
Tâ ezel Bū Cehl ile yārān idi
6. Didiler cem'iyete budur sebep
Kim Muḥammed ḥalkı idlāl itdi hep
7. Didi olam bu ḥuşūşda pīriñiz
Söyleñ imdi gūş idem tedbiriñiz
8. Ol maḥalde söyledi her bir kilāb
Şān-ı nā-pākine enseb bir cevāb
9. Anları iblis 'aleyhilla'ne gūş
İtdi ma'ḳūl görmedi oldı ḥamūş
10. Didi Bū Cehl ittifaḳ ile hemān
Ḳatle sa'y eyleñ budur ma'ḳūl olan
11. Her ḳabāyilden beşer onar kişi
Cem' idüp ifşâ idelim bu işi
12. Bir gice aña sebīḥūn* idelim
Tīḡ üşürüp baḡrını ḥūn idelim
13. Sözleri bu oldı ol cem'iyetiñ
İtdiler ḳatline niyyet Ḥazret'in

36a

1. Hey ne aḥmaḳ kāfir imiş ol la'īn
Öyle bir sultāna tuta böyle kīn

* Kelimenin orijinali şın (ك) harfı ile yazılır. Kelime “şebihūn”dur. Ancak metinede sin ile “sebihūn” şeklinde yazılmış.

2. Yā İlāhī ḥaḳḳ-ı faḥru'l-mürselīn
Ḳıl bizi a'dā nifāḳından emīn
 3. Çün Ebū Cehl eyledi bu niyyeti
Kim şebḥūn itdüre ol Ḥāzreti
 4. Didi şeyṭān āferīn i'zānıña
Kim bu tedbīri düşürdüm şānıña
 5. Nāzil oldu didi beyk-i läyenām
Yā Resūl itdi saña Allah selām
 6. Dir ḥabībim eylesün hicret bu şeb
Kim 'adüvv virmez saña rāḥat bu şeb
 7. Eyle şehr-i Ka'be'den rıḥlet hemān
İt Medīne şehrine hicret hemān
 8. Böyle fermān itdi Rabbiñ yā Resūl
Git hemān emr-i şerīfin it ḳabūl
 9. Ḳānde getsen saña Rabbiñdür mu'īn
Ḳalbiñi ḥavf-ı 'adūdan it emīn
 10. Bildi aḥvālī çü şāh-ı enbiyā
Eyledi şiddīḳa inhā-yı ipdā
 11. Cümle aşḥābı ḥāberdār oldu hep
Bildiler hicret ider Ḥāzret bu şeb
 12. Bu ḥāberden cümle nālān oldılar
Zār u giryān u perīşān oldılar
- 36b
1. Didi aşḥāba Resūl-i Kibriyā
Kim olur bu şeb benimle reh-nümā

2. Çün diyâr-ı ğurbete ‘azm eylerem
Bir muvâfık yâr-ı rehber isterem
3. Cümleden evvel Ebū Bekr ibtidā
Didi şāhā uğrına cānım fedā
4. Kānde getseñ ben kuluñ hem yārıñam
Bendeveş kapuñda hizmetkārıñam
5. Hizmetiñ cānıma minnet yā Resūl
Tek hemān sen kulluđına it kabūl
6. Bu cevābdan dil-küşā oldu Resūl
Ġāyet ile şevk-i şād oldu Resūl
7. Didi kimdür ol şeci‘-i nāmudār
Cāmeħābımda bu şeb ide karar
8. Var mıdur bir merd ü şehbāz u diger
Cānını bezl eyleye baña nazır
9. Terk ide bu gice baş u cānını
İdeler cārī benimçün kanını
10. Kim bugün eyler fedā cānın baña
Ben daħi yarın şefi‘ olam aña
11. Didi ol demde ‘Aliyyü’l-Murtażā
Yā resūla’l-lah saña cānım fedā
12. Hakk ħaḩādan ħıfz ide cān u teniñ
Ben yatayım cāmeħābıñda seniñ
13. Sen hemān şıħḩatla sağ u sālīm ol
Ben saña kurbān olayım yā Resūl

37a

1. Çünkü leyl irdi 'ubür etdi nehār
Şāh-ı meşrık itdi mağribde qarār
2. Eyledi niyyet çü şems-i kā'ināt
İde hicret bula düşmāndan necāt
3. Hāq Te'ālā'ya tazarru' hem niyāz
Eyleyüp kıldı niçe rek'at namāz
4. Cem' idüp evlād-ı evvācın kamu
Hep tesellī eyledi ol māh-rū
5. Qalbiñizi muṭma'in eyleñ didi
Göñliñiz ğamdan em'in eyleñ didi
6. Ba'zı rāvī dir ki ol fahr-i cihān
Eyledi aşhāba fermān ol zamān
7. Siz daḡi bir cānibe rıḡlet idiñ
Her biriñiz bir yere hicret idiñ
8. Ben gidince sizi zīrā eşkıyā
İncidür rencide eyler dā'imā
9. Olamazsız cevr-i küffāra şabūr
İdemezsiniz hem taḡammül hem ḡuzūr
10. Olmamışdı katl için āyet nüzül
Anıñ için hicret emr itdi Resül
11. Çün şahābe bu sözi işitdiler
Her biri bir semte rıḡlet itdiler
12. Ol maḡalde itdi Hāzret niyyeti
Kim Ebū Bekr ile ide hicreti

13. Eyleyüp Bū Cehl-i cāhil şeytanet
Oldı küffār ile yek-dil yek-cihet

37b

1. Zıkr olan ترکیمی itdi fāş o gün
Oldı küffār ile hāzırbaş o gün
2. Geldiler dār-ı Resüle düşmenān
Şağdan u şoldan kuşatdılar hemān
3. Anlara şeytān ‘aleyhilla’ne baş
Olmış idi ol hābīs-i bed-ma’āş
4. Etmemişdi daği Hāzret irtihāl
Gördi kim geldi o kavm-i bed-fa’āl
5. Hicret-i Hāzret haqqıçün yā İlāh
Ol bize dünyā vü ‘uqbāda penāh
6. Gūş kıl imdi Hudā-yı Müste’ān
Niçe hıfz itdi hābībin ol zamān
7. İtdi ol dem anlara irsāl-i h’āb
Vardı hābe cümlesi bī-iztırāb
8. Didi Hāzret yā ilāhe’l-‘ālemīn
Bendeñi kıl mekr-i a’dādan emīn
9. Eyleyüp evlāda ezvāca vedā’
Hānesinden çıkdı ol merd-i şucā’
10. Yollayup ta’zīm ile peygamberi
Qaldı dārında ‘Alī hāzretleri

11. Bir avuç hāk aldı Hāzret destine
Sadı ol dem ol gūrūhiñ üstüne

12. İtdi Yāsin-i şerīfe iştigāl
Geçdi gitdi içlerinden bī-cidāl

38a

1. Olmadı aħvāle vākıf dūşmenān
Oldılar şiddīk-ı ekberle revān

2. Oldı şiddīk anıñ ile hem-ṭarīk
Hem muḥibb u hem muşāḥib hem refīk

3. Yel gibi şeb içre pūyān oldılar
Bir mağara içre pinhān oldılar

4. Toğdı ol gār içre gūyā kim güneş
Kaldı a'dā h'āb içinde mürdeveş

5. Anlara serdār idi şeyṭān la'īn
Ṭurdu h'ābdan cümleden evvel hemīn

6. Gördi kim yatur gūrūh-ı kāfirān
Didi ṭuruñ k'oldı iş gāyet yaman

7. Cümle küffār oldılar bīdār-ı h'āb
Gördiler kim başlarında var türāb

8. Didiler itmiş bize siḥr ile āl
Girdiler dāra hemān o kavm-i dāl

9. Gördiler yatur 'Aliyyü'l-Murtażā
Şordılar sulṭān-ı kevneyni aña

10. Didi şimdi çıkdı rıḫlet eyledi
Bilmem amma ḳānde hicret eyledi

11. Etmedi düşmandan aṣlā ictināb
Her birine virdi merdāne cevāb
 12. Cür'etine ṣad hezārān āferīn
Ḥazretiñ oldı firāşında metīn
 13. Niçe olmaya çeri şīr-i Ḥudā
Ḥaḳ didi ḥaḳḳında anıñ “lā fetā” *
- 38b
1. Bir mehābet virdi Allah ol zamān
Ḳalb-i a'dā lerzenāk oldı hemān
 2. Bilmediler çün ḥaber ol şāhdan
Çıkdılar dār-ı resūlu'l-lāhdan
 3. Kūşe-ber-kušē tağıldı hep 'adū
İtdiler tā şubḥ olınca cüst ü cū
 4. Şubḥ irişdikde 'adū-yı ḥāksār
Eylediler ġār-ı mezbūrda ḳarār
 5. İrdi ol dem emr-i Ḥayy-ı lāyemūt
Bāb-ı ġāra ḳurdı aġm 'ankebūt
 6. Perde oldı bir şecer bitdi hemān
Yapdı hem iki kebüter āşiyān
 7. Ḥıfz için maḥbūbına perverdigār
Eyledi ol 'ankebūtı perdedār
 8. Ya'ni kim çeşm-i raḳībāndan nihān
İtdi luḡfindan ḥabībin Müste'ān

* Dizenin tamamı “Lā fetā illā Ali, lā seyfe illā zūlfikār” şeklindedir. Dizeyi Uhud savaşındaki yararlıklarından dolayı onun hakkında Hz. Cebrail'in söylediği rivayet edilir.

9. Pes niçe Һıfz itmesün peygamberi
Anıñ için itdi Һalk ʻälemleri
 10. Oldılar çün ğāra dāhil düşmenān
Gördiler ʻankebūt āşiyān
 11. Ƙaplamış hem bāb-ı ğārı bir şecer
Mümkin olmaz kim Һulül ide beşer
 12. Ğārıñ eṭrāfında bir Һayli zamān
Ĝāh ṭururdu ğāh oturdu düşmenān
 13. Düşmān ol vādīye bāşduĝda Ƙadem
Ƙavfa düşdi Bū Bekir şiddīĝ o dem
- 39a
1. Didi ol dem ey resül-i pür-uşül
Düşmān eṭrāfı Ƙuşatdı şaĝ u şol
 2. Didi Allah ʻĀlimüʻl-esrārdur
Nāşır u hem Һāfız u Settārdur
 3. Ol maḥalde oldı bir revzen küşād
Başdı şiddīĝ aña ğāyet oldı şād
 4. Görđi bir keştī vü keştībān ṭurur
Bir muʻazzam baḥr-i bī-pāyān ṭurur
 5. Didi Һazret olma ey yārim melül
Ger iderse ğāra kāfirler Һulül
 6. Oluruz biz işbu keştīye süvār
Eylerüz dār-ı selāmetde Ƙarār
 7. Raḥmeti deryāsını Perverdigār
İtdi Şiddīĝ'a Resül'e āşikār

8. Zıkr olan deryā haqqıçün yā Ğanī
Raḥmetüñ deryāsına ğarķ it beni
 9. Ğār içinde ol emīr-i kā'ināt
Eyledi zāhir bu resme mu'cizāt
 10. H̄ābe vardı anda cüz'ice Resūl
Yatmamışdı zīrā ol gice Resūl
 11. Gördi Şiddīķ anda bir heybetli mār
Başını sūrāḥdan itdi āşikār
 12. Oldı kalbi ğāyet ile ḥavfnāk
Kim Resūl'i ķaşd idüp ide helāk
- 39b
1. Pāyını sūrāḥına mārıñ hemīñ
Perde itdi k'olmaya yāre zebān
 2. Pāy-ı şiddīķı o mār-ı zehrnāk
Şoķdı kim oldı vücūdı lerzenāk
 3. Şöyle bir zaḥm urdı aña ol yılan
Kim mübārek ayağı şişdi hemān
 4. Bu belāya şabr idüp ah etmedi
Hem ḥabību'l-lahı āġāh etmedi
 5. Anıñ içün itdi şabr ol zaḥmete
K'olmaya māni' ḥuzūr-ı Ḥāzret'e
 6. İşbu resme bir faşıl şabr eyledi
Ğāyet ile cānına cebr eyledi
 7. Şabra tākāt kalmayup āḥir hemīñ
Eyledi rikķatle bir āh-ı ḥazīn

8. H̱ābdan ṯurdı res̱ul-i Kibriyā
Bildi aḥvāli didi ol dem aña
 9. Olma ey yārim şaḳın aşlā melūl
Her ne kim H̱aḳ'dan gelür eyle ḳabūl
 10. Gūş ḳıl imdi Res̱ul-i Kibriyā
Niçe itdi yara-i yāre şifā
 11. Aḡzıyla emdi yārıñ yarasın
Ṯoldı aḡzı dökdi ḳıldı çāresin
 12. Bir niçe def'a bu vechile Res̱ul
Emdi vü şiş ḳalmadı itdi nüzūl
 13. Pāy-ı yārında cerāḥat ḳalmadı
Cānı rāḥat buldı zaḥmet ḳalmadı
- 40a
1. Niçe ḳurbān olmasun şiddīḳ aña
Buñ deminde derdine itdi devā
 2. Eyledi māra ḥabību'l-lah ḥiṭāb
Didi gel çık vir ḥuzūrında cevāb
 3. Kim niçün yārim zaḥmnāk eylediñ
Böyle mecrūḥ ü elemnāk eylediñ
 4. Bizden aşlā olmadı saña zarar
Sen niçün düşmenlik itdiñ vir ḥaber
 5. H̱ōca-i 'ālem ḥiṭāb itdikde mār
Çıḳdı sūrāḥından oldu āşikār
 6. Emr-i H̱aḳḳ ile dile geldi hemīn
Didi evvel es-selām ey şāh-ı dīn

7. Didi h̄aşā şümme h̄aşā kim şahā
Ben senüñ yārāniña idem cefā
 8. Çok zamāndur eyler idim arzū
Kim göreydim zātıñı ey mäh-rū
 9. H̄asret-i nāmıñla pür-eşvāk idim
Vech-i pākin görmege müştāk idim
 10. Çün duḫūl itdiñ mekānıma benim
Oldı nūruñla münevver meskenim
 11. Nūr-ı ‘aşkıñ ğālib oldı baña pes
Pāyeñe yüz sürmege itdim heves
 12. Çünkü sūrāḫımdan oldum āşikār
Kim cemāliñ seyr idem ey şehriyār
 13. İşbu yārıñ oldı aña hem benim
Māni’ oldı bağladı rāhım benim
- 40b
1. Seyr-i h̄üsnüñ itdi çün benden dirīğ
Ben daḫi urdum anıñçün aña tīğ
 2. Pādişāha eylerem senden recā
Kim ḫabūl it ‘özrim ‘afvıñ ḫıl ‘aḫā
 3. Teñri birdür sen resūlsin yā Resūl
Umaram kim idesin ‘özrim ḫabūl
 4. Eyledim hep ḫāmil-i inhā saña
Bir ḫaḫādur itdim ‘afv it sen şehā
 5. İşbu resme çok kelāmlar söyledi
Rūyını pāyında pāmāl eyledi

6. Seyyid-i 'ālem anıñ 'özrin qabül
Eyleyüp dilşād-ı hurrem oldu ol
 7. Döndi Şiddīk'a daħi itdi recā
Ol daħi gönlin helāl itdi aña
 8. Hem 'özür hem seyr-i dīdār itdi mār
Eyledi yine maqāmında qarār
 9. Ğār içinde ol emīr-i kā'ināt
Zāhir itdi böyle niçe mu'cizāt
 10. Eyledi hem yara-i yāre 'ilāc
İtdi hem ol cānavarla imtizāc
 11. Rabbenā bu mu'cizāt haqqı benim
Kaşr-ı cennāt-ı na'īm it meskenim
 12. Hāzret-i Şiddīk'uhn 'Abdu'l-lah nām
Var idi bir zādesi merd ü be-nām
- 41a
1. Qurb-ı ğārdan gidicek düşmanları
Geldi buldı ğār içinde anları
 2. Āb u nān u süd getürdi evvelā
İki nāqa hāzır itdi şāniyā
 3. Niçe def a vardı geldi üç cüvān
İttifākın itdi küffārıñ beyān
 4. Olmayup üç gice üç gün āşikār
İtdiler ol ğār-ı tār içre qarār
 5. Bindiler ol nāqa üzre hemān
Şeb revāna oldılar yola revān

6. Buldılar iki ‘arab merd ü be-nām
Biri ‘Āmir biri ‘Abdu’l-lah nām
 7. Ücret ile Hāzret'e yār oldılar
Yolda hizmetkār u rehvār oldılar
 8. Gıtdiler çün bir iki menzil hemīn
Oldılar [vādī-yi Affān’a]* qarīn
 9. Bulmadı a’dā çü Hāzret'den nişān
Her yola ādemler itdiler revān
 10. İrdi ol yerde Sūrāka nām ‘adū
Didi kim kande kaçarsın dön girü
 11. Kim ola kim bula tīgımdan emān
Atdı tutdı na’ralar urdı hemān
 12. Hāzret-i Cibrīl olup nāzil hemīn
Didi fermān it anı tutsun zemīn
 13. Eyledi fermān ol sulṭān-ı cihān
Ṭutdı anı vü çağırdı hemān
- 41b
1. Emr idüp Hāzret emān virdi zemīn
Yine ol kāfir hücüm itdi hemīn
 2. İtdi bu vech üzre ol hayvān-ı şūm
Māh-ı kevneyne sekiz def a hücüm
 3. Ta şoñında ḥamle itdikde zemīn
İtdi garḫ a’zāsınıñ nişfin hemīn

* Kannatimizce “Affān Vadisi” için kullanılan tamlama “vādī-yi Affān” şeklinde olmalıdır. Ancak eserde “vādine affān” şeklindedir.

4. Ğāyet ile ḥavf idüp didi hemān
Yā Muḥammed el-amān u el-amām
 5. Her ne emr etseñ bu günden soñra sen
Cān u baş ile muṭī'am saña ben
 6. Didi ahd it girü döndür düşmanı
Ben daḥi ḥalaş idem seni
 7. Didi ahd olsun eyā sultān-ı dīn
Kim Ḳureyş'i döndürem yoldan hemīn
 8. Emr idüp oldu ḥalāş elḥāşıl ol
Gitdi vü oldu Ḳureyş'e vāşıl ol
 9. Didi sa'y itdim aradım bulmadım
Ḳande rıḥlet itdi āgāh olmadım
 10. Pes Sürāḳa oldu ahdinde metīn
Āl idüp küffārı döndürdi hemīn
 11. Ba'zı rāvī dir Sürāḳa ol zamān
Ehl-i ĩmān oldu buldı yüce şān
 12. Oldı Ḥāzret mekr-i düşmandan emīn
Şād olup yola revān oldu hemīn
 13. Gün-be-gün menzil-be-menzil gitdiler
'Āzim-i şehr-i Medīne itdiler
- 42a
1. Oldılar çün rāh-ı maḳşūda ḳarīn
Ḥāzret-i Cibrīl nüzül itdi hemīn
 2. Emr-i Ḥaḳḳ ile licāmın Cebrā'ıl
Ṭutdı vü hem oldu öñince delīl

3. Oldılar a' lā vü ednā bā-ḥaber
Kim Muḥammed'dür gelen hep bildiler
 4. Çıkdı şehriñ halkı istiḳbāle hep
Didiler ḥōş geldiñ ey 'ālī-neseb
 5. Didiler hep esselām ey pāk zāt
Esselām ey iftiḥār-ı mümkināt
 6. Ḥamdüli'l-lah luṭf u iḥsān eylediñ
Kim bizi dilşād u ḥandān eylediñ
 7. Her biri dārına da'vet eyledi
Yalvarup teklīf ü minnet eyledi
 8. Didi nāḳam ḳande eylerse duḥūl
Eylerim hem ben daḥi anda nüzūl
 9. Böyle ta' līm etmiş idi Cebra'ıl
Bu idi zīra ki fermān-ı Celīl
 10. Ḥānesi öñünde herkes ev-be-ev
Dökdiler hep kimi ḥurma kimi cū
 11. Etmedi ol nāḳa aṣlā iltifāt
Vardı çökdi bir yere buldı şebāt
 12. Şoñra fermān oldu Allah'dan aña
İtdi ol vādīde bir mescid binā
 13. Çökdi bir vādīye daḥi ol cemel
Ravzasıdur şimdi ḥālā ol maḥal
- 42b
1. Ol ḥabībüñ ḥaḳḳı ile yā Mucīb
Ravza-i pākine yüz sürmek nasīb

2. Anda Cābir nām bir er var idi
Ḥazrete gāyet muḥibb u yār idi
 3. İtdi anuñ dārına nāqa duḥūl
Eyledi peygamber ol dāra nüzūl
 4. Devlet ayağına geldi Cābir'in
Ḳalbi şād u ḥurrem oldu Cābir'in
 5. İrdi añā luṭf-ı Rabbü'l-‘izzetüñ
Pāyine yüz sürdi geldi Ḥazret'üñ
 6. Eyledi medḥ ü şenā peygamberi
Geldi hep şehriñ ḳamu ādemleri
 7. Cem' olup anda sağır ü hem kebīr
Didiler ḥōş geldiñ ey bedr-i münīr
 8. Ḥamdüli'l-lah şevḳ u şād itdiñ bizi
Eyler idik arzū vü dā'im sizi
 9. Cümlemizi ḥākden ref' eylediñ
Ḳalbimiz maḡmūm idi def' eylediñ
 10. Maḳdem ile şād u ḥandān oldılar
Hem mediḥler hem şenālar ḳıldılar
 11. Cābir'in bir pīre ḥātūn māderi
Var idi bildi çü şāh-ı ekberi
 12. Tā ezelden 'aynı nā-bīnā idi
Ya'ni kim iki gözi a'mā idi
- 43a
1. Ḥazretiñ oldu ḳudūminden ḥabīr
Meclisine geldi vü būs etdi yir

2. Didi şāha seyr-i ħüsnüñ özlerem
Ey n'olaydı şağ olaydı gözlerim
3. Meh cemāliñ seyr ideydim āşikār
Seyr-i ħüsnüñden olaydım behredār
4. Güş kııl kim mu'ciziyle Ĥazret'iñ
Niçe şağ itdi gözin ol 'avretüñ
5. Gözlerin sildi du'ā itdi hemīn
Ol du'ā birle devā itdi hemīn
6. Luţf-ı iĥsān ü mürüvvet eyledi
Hem ŧabābet hem ħarākat eyledi
7. Didi ol ħātün bi-ĥamdu'l-lah şehā
Gözlerim iĥyā idüp kııldıñ şifā
8. Ĥaħ Te'ālā itdi maħşūdım ħuşül
Biñ şükür gördüm cemāliñ yā Resül
9. Ķarşusunda ħaddini dal eyledi
Rüyını pāyinde pāmāl eyledi
10. Oldı şāyi' bu ħaber şehr ü ħurā
Kim resül a'mālara eyler şifā
11. Her ħabāyilden gelüp ħavm-ü 'arab
Bī'at itdi ümmet oldı cümle hep
12. Külli 'ālem aña 'āşik oldılar
Cān u dilden yār-ı şādıħ oldılar
13. Niçe 'āşik olmasunlar ħalk aña
Kim odur zīrā ki maĥbüb-ı Ĥudā

43b

1. Vaşfını Tevrāt u İncīl'de müdām
Oқuyup olurlar idi şād-kām
2. Var idi bir rāhib anda ol zamān
Aña şākird idi sā'ir rāhibān
3. Cümle-i Tevrāt'ı İncīl'i tamām
Bilmiş idi olmuş idi ders-i 'ām
4. Ҳāzretiñ nāmın sıfātın her zamān
Oқur idi olur idi şādumān
5. Dirler idi adına İbn-i Selām
Olmış idi hep Yahūdī aña rām
6. Geldi kim ide resūli imtiḥān
Şordı üç müşkil mesā'iller hemān
7. Lā-tereddüd ol şeh-i 'ālī cenāb
Üç su'āline daḡi virdi cevāb
8. Didi şaddaқ yā Resūl-i lāyenām
Geldi İslāma hemān İbn-i Selām
9. Hep aña ṭābi' olan қavm-i yehūd
Dīne geldi eyledi Ҳақ'a sücūd
10. Ҳil'at-i İslām ile zeyn oldılar
Yār-ı ḡār-ı şems-i kevneyn oldılar
11. Hep ḡabību'l-laha yārān oldılar
Sāyesinde 'izz ü rif'at buldılar
12. Aradan geçdi niçe leyl ü nehār
Buldı Ҳāzret ol şehirde iştiḡār

13. Bā-ḥaber oldı özin cānib ‘Ömer
Kim Medīne şehrine etmiş sefer

44a

1. Oldı yigirmi kişi ile hemān
Cānib-i sulṭān-ı kevneyne revān
2. Oldılar daḥil ḥabīb-i ekreme
Oldılar güyā ki mālik ‘āleme
3. Şāh-ı zī’n-nūreyn ‘Aliyyü’l-Murteżā
Oldılar aşḥāb ile vāşıl aña
4. Rabbenā ḥaḳḳ-ı resül ü çarıyār
Rāh-ı dīn üzre bizi ıl pāyidār
5. Çarıyār aşḥāb u aḥbāb ol zamān
Oldı vāşıl buldı güyā tāze cān
6. Ol zamān ol kā’inātuñ efḍali
Emr idüp didi ‘Alīye yā ‘Alī
7. Şimdi ḥālā maḥremimsin cümleden
Var getür ehl ü ‘ayālim Mekke'den
8. Ḥaḳ Te‘ālā ola dā’im rehberin
Çekme mekrinden elem kāfirlerin
9. Şīr-i Yezdān oldı şevketle süvār
Eyledi Ka’be medārında arār
10. Oldı kāfirler ‘Alī'den bā-ḥaber
Bildiler kim ehl-i beyt eyler sefer
11. Dört münāfik ittifāḳ ile hemān
İşbu resme düzdiler bir söz yalan

12. Biz Resül'e kīse ile sīm ü zer
Virmiş idik deyü bühtān itdiler

44b

1. Ger su'āl olsa nedür bundan devā
Ya'ni kim gavğa ide ehl-i fesād

2. Eyleyüp hep cümle küffār ittifāk
Geldi elhāşıl o dörd ehl-i nifāk

3. Didiler gitmezden evvel hicrete
Bir emānet kīse virdik Hāzret'e

4. Kīsenüñ rengin 'Alī şordı hemān
Her biri bir gūna renk itdi beyān

5. Anlara yüz virmedi şīr-i Hudā
Bir gulām gönderdiler tekrār aña

6. Didiler elbette virsün mālımız
Yoħsa gāyet müşkil olur hālımız

7. Hışma geldi aldı tīğın destine
Sürdi ol kāfir gulāmıñ üstüne

8. Başını kesdi aqıtdı qanını
Cāh-ı siccīne uçurdu cānını

9. Ehl-i ātī Hāzretin her kim ki var
Hep müheyyā oldılar yüklendi bār

10. Maħfeler üzre süvārīn oldılar
'Āzim-i sulţān-ı kevneyn oldılar

11. Çün şabāħ oldu 'adū aldı haber
Ehl-i beyt ile 'Alī etmiş sefer

12. Bū Cehil serdār olup kāfirlere
Rahşa bindi sürdi irdi anlara
13. Şağ u şoldan na'ralar urdı 'adū
Didiler kande kaçarsın dön girü
- 45a
1. Hāvfe düşdi ümmühānī 'Āyişe
Lerzenāk oldu vücūd-ı Fātıma
2. Geldigin gördükde ol cem'iyetüñ
Hāvfe düşdi ehl-i beyti Hāzret'üñ
3. Tesliyet viridi 'Alī didi o dem
Kim Hudā Kādir'dürür çekmeñ elem
4. İtdi Allah'a tevekkül ol şeci'
Eyledi hem Hāzret'üñ gāmın şefi'
5. Na'ra urdı aldı tığın destine
Şırveş şaldı 'adūnuñ üstüne
6. At sürüp küffāra itdikde hücūm
Lerzenāk oldu dil-i a'dā-yı şūm
7. Elli miqdārı 'adüvvi hākisār
Çatl olup sārileri itdi firār
8. Ehl-i beyt-i hāzret-i sulţān-ı dīn
Şıķletinden oldu küffāruñ emīn
9. Gün-be-gün menzil-be-menzil kaç'ı-ı rāh
İtdiler sālār olup şīr-i İlāh
10. Şıhhat ile sālīmīn ü gānimīn
İrdiler sulţān-ı kevneyne hemīn

11. Ehl-i beyti vāşıl oldu Hāzret'in
Her murādı hāşıl oldu Hāzret'in

12. Bu vişāle şād olup didi aña
Şad hezār ahsente eyā şîr-i Hudā

13. Āhiret qardaşım ol diyü du'ā
Eyleyüp itdi aña luţf u 'aţā

45b

1. Bāreka'l-lah zehî luţf-ı Mucîb
Kim qarındaşım diye aña habîb

2. Şād olup gāyet 'Aliyyü'l-Murtezā
Destini būs eyleyüp itdi şenā

3. Emr idüp Bū Bekr 'Ömer 'Oşmān daği
Oldılar birbirleriyle hep eĥî

4. Hep muhācir cümle-i enşāriyān
Zümre-i aĥbāb-ı aĥyār ol zamān

5. Geldiler hep meclisine Hāzret'in
Dilleri şād oldu ol cem' iyyetiñ

6. Birbiriyle hep qarındaş oldılar
Dîn yolında yār-ı yoldaş oldılar

7. Yā İlāhi 'izz-i aşĥāb-ı kirām
Rāh-ı şer' üzre bizi kııl müstedām

8. Zıkr olan mevzi'de şāh-ı enbiyā
Bir mu'azzam mescid itdirdi binā

9. Eyleyüp beş vaqt namāza iştiğāl
İtdiler t̄ā'at ibādet māh u sāl

10. Ol zamān anda oꞑunmazdı ezān
İstediler beş namāza beş nişān
11. Didi şabr eyleñ ki Cibrīl'den su'āl
Eyleyüp Hakk'a idelim 'arz-u hāl
12. Emr-i Yezdān ile ol sā'at hemān
Geldi Cibrīl itdi ta'līm-i ezān

46a

1. Didi budur emr-i Rabb-i zū'l-Celāl
Kim ola bu hizmete ta'yīn Bilāl
2. Şavtı anuñ ahsen ü mergūbdur
Pes müezzīn olsa gāyet hūbdur
3. Oldı fermānı Bilāl'e Hāzret'iñ
Didi sensin lāyıķı bu hizmet'iñ
4. Şād olup gāyet Bilāl hāzretleri
Eyledi medh u şenā peygamberi
5. Emr-i Hakk'la ol zamān u bu zamān
Oldı 'ādet beş namāza beş ezān
6. Oldı beş vaktüñ nişānı çün ezān
Bid'ate haml eylediler kāfirān
7. Ka'be'den kavm-i Kureyş aldı haber
Kim Medīne şehrine etmiş sefer
8. Beş kabīle ittifāk ile hemīn
Tutdılar gāyet habību'l-laha kin
9. Eyledi her kūşeden a'dā hücūm
Cümleye serdār idi bū cehl-i şūm

10. Emr-i Hâk'la Cebrâ'il hâzretleri
Geldi âgâh eyledi peygamberi
11. Didi gâfil olma ey şâh-ı cihân
Kim saña kaçd itdi hayli düşmenân
12. Eyledi fermân o şadru'l-mürselîn
Kesdi şehri etrâfına handeğ hemîn
13. Handağı çün kim tamâm itdi Resûl
Geldi kâfirler kuşatdı sağ u şol

46b

1. Üç biñ aşhâbiyle peygamber hemân
Oldı küffâra muqâbil ol zamân
2. Gelmiş idi düşmân on beş biñ tamâm
Oldı yigirmi yedi gün cenk müdâm
3. Esdi bir şeb bir katı bād-ı şabâ
Çopdı küffâra kıyâmet güyiyâ
4. Hep perâkende perîşân oldılar
Kimi kaçdı kimi bîcân oldılar
5. Sâlimîn ü gânimîn ol şâh-ı dîn
Şikletinden oldı küffârîñ emîn
6. Çok gâzâ itdi o mevle'l-'âlemîn
Handağ u Hayber Uğud Bedir Huneyn
7. Kendüler itdi yigirmi beş sefer
Elli altı kez çerî gönderdiler
8. Hem gâzâda buldı düşmân inhizâm
Feth u nuşret viridi Hayy u lâ-yenâm

9. Ol ğazālarda toğuz yerde kıtāl
Oldı kim buldı ŧehādet toğ ricāl
 10. Hāzret-i Hamza gibi bir nāmudār
Eyledi taĥt-ı ŧehādetde ħarār
 11. Kendüniñ ĥattā ki bir kāfir ‘anīd
Bir mübārek diŧini itdi ŧehīd
 12. Olmiŧ iken küllī ŧeyden mu‘teber
Ķavm-i küffārdan neler çekdi neler
 13. Bir ‘aceb cenk idi ol cenk-i ŧedīd
Yetmiŧ aŧĥāb oldılar anda ŧehīd
- 47a
1. Her birisi buldılar rütbelerin
HāĶ ziyāde eyleye raĥmetlerin
 2. Hāzret’üñ cümle ğazavātı beyān
Olsa ger ğāyet dırāz olur zebān
 3. Ol resül-i ŧadr-ı bedr-i kā’ināt
Gösterirdi her ğazāda mu‘cizāt
 4. Eyler idi bir avuĥ ĥāki niŧār
Leŧker-i a‘dā olurdı tārümār
 5. Her ğazāda ĥıfĶ için peygamberi
Nāzil olurdı melā’ik ‘askerī
 6. Emr olup Cibrīl ü Mīkā’īl hem
Daĥi İsrāfīl ü ‘Azrā’il hem
 7. Hāzret’e imdād iderlerdi müdām
Leŧker-i a‘dā bulurdı inhizām

8. Bundan aqdem hazret-i Haq da'imā
Va'd iderdi Ka'be'nün fethin aña
 9. Emr idüp Cibril'e Hallāk-u cihān
Nāzil itdi süre-i Fethi hemān
 10. Süre-i Feth-i şerif haqqı şehā
Ka'betu'l-lahı müyesser kıl baña
 11. Bildi taḥkik ol Resül-i bā-şafā
Ka'be'nün fethin naşib eyler Hudā
 12. Cümle aşhāba beşāret eyledi
Bu gazāya sa'y u niyyet eyledi
- 47b
1. Oldı bir gün ol şeci'-i nāmdār
On iki biñ şahs ile raḥşa süvār
 2. Etdi hicretten sekiz yıl çün güzar
Ka'betu'l-lāh fethine itdi sefer
 3. Şevket ü dārāt ile oldı revān
Tā ki kurb-ı Ka'be'de çekdi 'inān
 4. Ol maḥalde bir yıl ārām eyledi
İrtesi yıl fethi iqdām eyledi
 5. Ka'be'de zābiḥ Ebū Süfyān idi
Ġāyet ile Hazrete küfrān idi
 6. Olmuş idi cümle'nün seraskeri
Raḥşe bindi hep Qureyşin leşkeri
 7. Haq Te'ālā virdi fırsat Hazret'e
Ġālib oldı zikr olan cem'iyete

8. Münhezim oldu ureyş kavmi hemān
Didiler hep el-amān ü el-amān
 9. ün emān ağırdılar a' dā-yı dīn
Fāriğ oldu cengden aşhāb-ı güzīn
 10. İtdi Hālid Bin Velīd anda ıtāl
Şöyle kim ok kāfir itdi pāyimāl
 11. Luf-ı Hā birle Ebū Süfyān hemān
Oldı ü biñ 'asker ile müslimān
 12. Didi cānım diniñe olsun fedā
Ben haā itdim şehā sen ıl 'aā
 13. İtdi peygamber anuñ 'özin abūl
Buldı devletle mekānına vuşūl
- 48a
1. Hep abūl oldu amu hācāt o gün
'Arşā ıkdı şavt-ı tekbīrāt o gün
 2. Ka'be'nüñ fetħin muadder itdi Hā
Kūlli maşūdın müyesser itdi Hā
 3. İrdi āħir şabrile maşūdına
Hāmd ü minnet eyledi ma'būdına
 4. Cümle aşhāb ile ol faħr-i ümem
Şādlıkla oldu idħāl-i Hāram
 5. Ka'betu'l-lāha irişdi luf-ı Rab
Bozdı berbād eyledi eşnāmı hep
 6. Hem tavāf u hem ziyāret eyledi
Hem şenā vü hāmd ü minnet eyledi

7. Çarıyār ü cümle aşhāb-ı kibār
Her birisi itdi dārında qarār
 8. Kesdi Hāzret anda çok kurbānlar
İtdi çok in'ām u hem ihsānlar
 9. Hurrem ü handān olup leyl ü nehār
Bir niçe gün itdi ārām-ı qarār
 10. İtdi Hāzret Mekke fetḥin çün tamām
İrdi bir gün emr-i Hāyy-ı lāyenām
 11. Şevket ile eyledi 'azm-i Hūneyn
Dāhıl oldı ol Resūl-i 'ālemeyn
 12. Evvelinde gālib oldı kāfirūn
Āhirinde oldılar gāyet zebūn
 13. Kāfire serdār idi Mālik Bin 'Avf
'Ārız oldı qalbine gāyetle ḥavf
- 48b
1. Oldı mazhar luḥf-ı Rabbü'l-'izzete
Dīne geldi ümmet oldı Hāzrete
 2. Olmuş idi mālīk üç biñ 'askere
İtdi bī'at cümlesi peygambere
 3. İşbu vech üzre Resūl-i kām-yāb
Qande varsa olur idi fetḥ-i bāb
 4. Hurrem u şādān u ferḥān oldılar
'Āzim-i şehri-i Medīne kıldılar
 5. Sālīm ü gānim Resūl-i pür-uşūl
Devlet ile buldı dārına vüşūl

6. Çok ğazālar eyledi ol şehriyār
Cümlesi tafşīl olunsa söz uzar
 7. Niçe kez yüz biñ bunuñ gibi kitāb
Olsa ger vaşf olmaz ol ‘ālī-cenāb
 8. Vaşf-ı pākin kim ider anuñ beyān
Kim odur memdūhu Hāllāķ-ı cihān
 9. Hāk-i pāyı tūtiyādur ‘āleme
Zerre-i luṭfi kimyādur ‘āleme
 10. Şāhibü’l-fāzl u kemāl oldur müdām
Şun’-ı pāk-i lāyezāl oldur müdām
 11. Şems-i ‘ālem seyyidü’l-ebrār odur
Mürselīne server-i sālār odur
 12. Āferīn ṭālī’lerine anlaruñ
Kim cemālin gördiler peygamberüñ
 13. Ber-cemāl-i Muşţafā-rā şalavāt
Çāriyār-ı bā-şafā-rā şalavāt
- 49a
1. Ger olursa luṭfi Rabbü’l-‘izzetiñ
Nazm idem ḥacc-ı vedā’ın Hāzretiñ
 2. Geçdi çünki aradan birkaç sene
Şevket ile eyledi niyyet yine
 3. Cümle aşḫāb ile o merd-i şucā’
Oldı tekrār ‘āzim-i ḥacc-ı vedā’
 4. Bindi pes bir nāķaya Guḍbān nām
Raḥşa bindi cümle aşḫāb-ı kirām

5. İde ide zıkr-i Hallāk-ı Mu'īn
Oldı Hāzret Ka'betu'l-lāha qarīn
6. Nāzil oldı peyk-i Hallāk-ı cihān
Eyledi Qur'ān ile mevtin beyān
7. Bildi kim 'ömri irişmiş ğāyete
Oldı teslīm emr-i Rabbü'l-'izzete
8. Ka'betu'l-lāhı ziyāret eyledi
Hāqq'a hāmd ü şükr ü minnet eyledi
9. Müzdelifde vaqfeye tırdı resül
Ümmetin itdi ricā oldı qabül
10. İtdi yetmiş nāqa qurbān ol zamān
İtdi hacc şartın edā döndi hemān
11. Oldı idhāl-i qubūr-ı vālideyn
İtdi yire ol emīr-i 'ālemeyn
12. Eyledi Hāq'dan ricā ol pāk-zāt
Buldılar Allah'ın emriyle hayāt
13. Vālideynin 'ammisin ol şāh-ı dīn
İtdi ihyā eyledi telkīn-i dīn

49b

1. Sāyesinde ehl-i İslām oldılar
'İzzet ü devlet sa'ādet buldılar
2. Eyledikde anlar 'uqbāda qarār
Olmamışdı dīn-i İslām āşikār
3. İtdi izhār işbu resme mu'cizāt
Bunca yıllık mürdeler buldılar hayāt

4. H azretiň hep oldı maqş udı huş ul
İtdi devletle yine Şehre duĥ ul
 5. Aradan bir niĥe g n itdi m r r
Oldı ol z t-ı Őer fi b -hu  r
 6. Hastalık  arız olup aňa hem n
 Arz olundı ĥ r u b g-ı cin n
 7. Başım aĥrır didi ol z t-ı Őer f
Cism-i p ki g n-be-g n oldı z  f
 8. Vaqt ez niyle Bil l ĥazretleri
Da vet itdi mescide peygamberi
 9. Didi peygamber Bil l'e y  Bil l
Mescide varmaĥa yok bende mec l
 10. Var Eb  Bekr'e ilet benden sel m
Olsun ařĥ b-ı g z nime im m
 11. C mle ařĥ bım u enř rım aňa
Eyles nler emrim ile iĥtid 
 12. Mescide irdi Bil l ol dem hem n
Eyledi Őidd k'a aĥv li bey n
 13. S yledikde işbu aĥv li Bil l
Toldı ĥalb-i p kine g yet mel l
- 50a
1. R m olup emr-i res l-i a zama
Geĥdi miĥr b-ı ĥab b-i ekreme
 2. Geĥdi ĥ n peygamberin miĥr bına
Kim im met eyleye ařĥ bına

3. albine oldu bükā-‘arız hemīn
Aqladı hep cümle aşhāb-ı güzīn
 4. Mescid içre bir ğarı kopdı o dem
Tā ki gūş itdi emīr-i muhterem
 5. Murtażā'ya şordı bu rikat nedür
Bu figāna bā'is ü hikmet nedür
 6. Didi bu feryād u bu ah [u] enīn
Hep senicündür eyā sulān-ı dīn
 7. Ol maalde eyledi Hāzret du‘ā
Kim vücūdına vire kuvvet Hūdā
 8. Hā Te‘ālā virdi şihat Hāzret'e
Cism-i pāki mā'il oldu rāata
 9. Dest-res oldu ‘Alī Fazlī aa
Mescide irdi resūl-i Kibriyā
 10. ‘İzzetile virdi aşhāba selām
Oldılar hep mademinde şād-kām
 11. İtdi ol vatin namāzını edā
Eyledi Mevlā'sına hamd ü şenā
 12. Çün namāzı eyledi Hāzret tamām
Döndi aşhāba yüzün virdi selām
 13. Şordı pes hātırlarını anların
Bildiler kim za'fi var peyamberin
- 50b
1. Rikat ile itdiler ah-ı hazīn
Oldı aşhāba bükā-‘arız hemīn

2. Ol bükā ḥaḳḳı ki oldı ol zamān
Ḳıl bizi yā Rabb beḳāda şādumān
 3. Çün nazār itdi şefi'ü'l-müzribīn
Kim şahābe oldı giryān u ḥazīn
 4. Didi biliñ ey müselmanlar ki ben
Bu yakında eylerem terk-i vaṭan
 5. Eylem size vaşiyet kim müdām
Nehyiden ḥavf eyleñ oluñ emre rām
 6. Ma'şiyetden ictināb üzre oluñ
Şerri terk eyleñ şevāb üzre oluñ
 7. Rāh-ı dīn üzre oluñ dā'im metīn
Ḳavf-ı Ḳaḳḳ'dan dā'imā olmañ emīn
 8. Emr-i Ḳaḳḳ'a inḳıyād eyleñ müdām
Birliğine i'timād eyleñ müdām
 9. Dā'imā eyleñ ri'āyet dīnime
Ḳürmet eyleñ şer'ime āyīnime
 10. Dīniñizdür rüz u şeb beş vaḳt namāz
Kim edā eylerse olur serfirāz
 11. Kim kılar beş vaḳtini leyl ü nehār
Eyler ol cennāt-ı 'adn içre ḳarār
 12. Kim ki kılmazsa işi düşvār olur
Rüz-ı maḥşerde maḳāmı nār olur
- 51a
1. Farz u sünnet vācibāt u müsteḥab
Eyledim bu aña dek i'lām hep

2. Hacc u şavm u hem ğazā vü hem zekāt
‘Ādet olsun tā ki irince memāt
3. Eyledikde ben cihāndan intikāl
Arañızda olmasun aşlā cidāl
4. Siz Ebū Bekr'e muṭī' oluñ müdām
Emr-i Hakk ile size olur imām
5. Dā'imā Qur'an'a eyleñ iştiğāl
Zikr ü tā'at üzre oluñ mäh u sāl
6. İşbu vech üzre o sultān-ı cihān
Dīn-i İslām şartların itdi beyān
7. Bu sözi çün kim şahābe etdi güş
Dillerinde baħr-i firkat kıldı cüş
8. Her biri giryān u nālān oldılar
Bu haber birle perişān oldılar
9. Didiler hep yā resūla'l-lah sañā
Nice kez yüz kerre biñ cānlar fedā
10. Biz birer 'abd-i kemīne kemterüz
Siz gidince biz hayātı neylerüz
11. Zār u zār ağlaşdı aşhāb-ı kibār
Gözlerinden itdiler yaşlar nişār
12. Eyledi tekrār o kām-ı merħamet
Hātır-ı 'atırlarını tesliyet
13. Didi ğam çekmeñ budur hük-m-i Celāl
Eylerem lā-büd beķāya intikāl

51b

1. İşbu dünyā bir kebūter hānedür
Evveli ma'mūr soñı vīrānedür
2. Niçe biñ biñ enbiyā vü aşfiyā
Geldi vü itdi yine 'azm-i beķā
3. Atam Ādem Şit Anūş Kaynān Nūh
Eylediler cümlesi teslīm-i rūh
4. Ceddim İsmā'īl ü İbrāhīm ķānı
Hep türāb oldu olaruñ meskeni
5. Ben daħi dünyāyı terk etsem gerek
Rabbime rāci' olup getsem gerek
6. Siz daħi bir bir idüp 'azm-i beķā
Cümleñiz vāşıl olursuz hep baña
7. Sizlere lāzım olan budur müdām
Rūhıma viriñ şalavāt şubħ u şām
8. Dīn-i İslām şartların bir bir beyān
İtdi tekrār ol ħabīb-i Müste'ān
9. Ħamd ü şükr itdi Ħudā'ya bī-şumār
Gitdi andan etdi dārında ķarār
10. 'Āyişe dārında ol aħsen nihād
Olur idi gün-be-gün za' fi ziyād
11. Ehl-i evlād-ı 'izāmı kim ki var
Şem'ine cem' oldılar pervāne var
12. Bildiler kim ħastadur ġāyet Resūl
Oldılar her biri maħzūn u melūl

13. Geldi yanına Hüseyn ile Hasan
Anları artık severdi cümleden

52a

1. Tesliyet virdi resül-i lâ-yezâl
Didi ğam çekmeñ budur emr-i Celâl
2. Ol iki şehzâde-i pākīze rāy
Eylediler firķat ile ah u vay
3. Cümle ehl-i beyte tekrār Resül
Didi Allah emridir olmañ melül
4. Anlara itdi vaşiyetler Resül
Menfa'at-āmīz naşīhatlar Resül
5. Ehl-i ālīnūñ firāķı hürmeti
Kıl bize yā Rabb şefī' ol Hāzreti
6. İşbu vech üzre resül-i lâ-yenām
İtdi her aḥvāli inhā bi't-tamām
7. Emr ü nehyi cümle i' lām eyledi
Nitekim aşhāba ifhām eyledi
8. Oldı 'arız anlara ol dem bükā
Didiler hep fūrķatā vā-veyletā
9. Oldı giryān ol iki şehzādegān
Eylediler nāle vü āh ü fiġān
10. Vāķıf oldı çün bu hāle Fāṭıma
Kim Resül'üñ 'ömri irmiş ḥātime
11. Didi ey atam du'ā et kim baña
Cümleden evvel olam vāşıl saña

12. Һaddizātında ҡamudan evvel ol
Eyledi sulṭān-ı kevneyne duḡūl

52b

1. Ehl-i beyt-i ḡazret-i sulṭān-ı dīn
Oldılar teslīm-i Rabbū'l-'ālemīn

2. Һazreti 'Azrā'il'e ol dem hemān
Oldı emr-i pādīṣāh-ı ins ü cān

3. Didi var benden ḡabībime selām
Eyle hem ҡıl rıfķ ile i'zāz u tām

4. Dāḡil olduḡda ḡabībim Muṣṭafā
Her ne kim emr eylese rām ol aña

5. İtdi 'Azrā'il o dem 'azm-i zemīn
Gördi ṭurur anda Cibrīl ü emīn

6. İtdi 'Azrā'il Cebrā'il su'āl
Kim ne emr etdi Һudā-yı lā-yezāl

7. Didi budur emri Rabbū'l-'izzetūn
Ḳabz idem rūḡ-u ṣerīfin Һazret'in

8. Böyle fermān eyledi Rabbim baña
Girmezem lākin icāzetsiz aña

9. Aḡlayu aḡlayu peyk-i lā-yenām
Girdi dār-ı Һazret'e virdi selām

10. Ṣordı Cibrīl-i emīne ol seḡī
Kim sebep ne aḡlamaḡa ey eḡī

11. Didi ḡazır ҡapuda peyk-i memāt
Anın için aḡlaram ey pāk zāt

12. Ger olursa aña destūruñ bu dem
Üstüne girmeklige eyler himem
13. Eyledi ‘Azrā’īl ol dem daḳḳ-ı bāb
Didi destūr var mı ey ‘ālī-cenāb

53a

1. Fāṭıma didi ki kimsin ḳıl beyān
Kim nedür ḥācet ki geldīn bu zamān
2. Didi var benden Resūl'e it selām
Kim buluşup söylerem birkaç kelām
3. Didi şimdi ḥastadur ḡāyet Resūl
Vaḳti iki it sözüme eyle ḳabūl
4. Didi elbette görüşmek isterem
Kim Resūl ile buluşmaḳ isterem
5. Ḥavfe düşdi Fāṭıma ol dem hemān
Atasına itdi aḥvāli beyān
6. Didi var ḥālā ḳapuda bir ‘Arab
Kim saña eyler buluşmaḡa ṭaleb
7. Ḥācetim var dir gelüpdür kapuña
Gitmezem dir girmeyince ṭāpuña
8. Didi sen anı ‘arab itdiñ ḳıyās
Oldurur hep ḳātil-i küllü ünās
9. Oldurur hep ḥalkı bīcān eyleyen
Ḳabri ihyā ḳaşrı vīrān eyleyen
10. Dilleri mecrūḥ-ı firḳatnāk iden
Şād olan göñülleri ḡamnāk iden

11. Vālideyni giryenāk iden odur
Cümle eṭfāli helāk iden odur
12. Pādişāhlar tahtını vīrān ider
Sāmları Rüstemleri bīcān ider
13. Enbiyā vü evliyā vü ‘ālimān
Pençesinden bulmamışlardır emān

53b

1. Dirler anuñ ismine peyk-i memāt
Kimse destinden anuñ bulmaz necāt
2. Şimdi anuñ kaşdına gelmişdurur
Hakḳ'dan aña böyle emr olmuşdurur
3. Var kapuyı aç icāzet vir aña
Çün buluşmaq kaşd ider gelsün baña
4. Fātıma bu sözleri itdikde gūş
Eyledi ḳalbinde firḳat baḫri cūş
5. Ḳapuyı etdi küşād ol mehliḳā
Görmedi lākin yüzini şüretā
6. Girdi ‘Azrā’īl o dem didi hemīn
Esselām ey fātiḫ-i ebvāb-ı dīn
7. Esselām ey māh-ı ‘ālem esselām
Esselām ey şaḫ-ı a’zām esselām
8. Rūḫ-u Ḥazret ḫaḳḳı ‘Azrā’īl-rā
Mevti āsān it baña yā Rabbenā
9. Çün Resūl ‘Azrā’īl'e itdi nigāh
Eyledi i’zāz-ı tām ol pādişāh

10. Didi Rabbim ey arındaşım seni
abza mı gnderdi gh it beni
11. Didi geldim hem ziyret eyleyem
Hem dai rh-ı şerfin abz eyleyem
12. Lk gyet san mşfik mihribn
Olmışam ey server-i hzamn

54a

1. Hk Te'l byle fermn eyledi
Kim hbbim emrine rm ol didi
2. Emrine fermn-berim el'n senn
Her ne kim drsen emr-i fermn senin
3. Ger dilersen abz-ı rh idem şeh
Y ziyret eyleyp gidem şeh
4. Luf ile i'zz ile ikrm ile
Hrmet itdi ol şeh-i dn-dile
5. Didi peygmber budur senden dilek
Ban mhlet vir kerem ıl y melek
6. Ehlimi evldımı abbımı
ryrımı kmu aşbmı
7. Eyleyem anlarla idp ictim
Hem vaşiyet hem naşhat hem ved
8. Cebra'l gelsn şoram mmetlerim
Rabbime 'arz eyleyem minnetlerim
9. Oldı 'Azr'l ann emrine rm
Didi olsun y resla'l-lah selm

10. Ol maḥalde Ḥazret-i sulṭān-ı dīn
İtdi cem' evlādın evvācın hemīn
11. Her birisine vaṣiyyetler idüp
Menfa'at-āmīz naṣīḥatlar idüp
12. Didi Allah'a muṭī' oluñ müdām
İctināb eyleñ nehiyden emre rām
13. Rūḥıma viriñ ṣalavāt dā'imā
Sünnetim icrā idiñ farzı edā

54b

1. Hıfz idiñ İmānıñız şeytāndan
Kim bulasız mağfiret sulṭāndan
2. Eylemeñ dehr-i denīye i'timād
Olmañ aṣlā devlet-i dünyāya ṣād
3. Bī-vefādur gāyet ile bu cihān
Ummasun hergiz vefā 'āqıl olan
4. Niçe biñ biñ enbiyā vü evliyā
Geldi gitdi bulmadı aṣlā vefā
5. Ben daḥi emre iṭā'at eylerem
Ḳurb-u Mevlāya 'azīmet eylerem
6. Terk-i dünyā 'azm-i 'uḳbā eylerem
Arzū-yı ḳurb-ı a'lā eylerem
7. Siz benimçün ḳalbiñiz etmeñ melūl
Ḥaḳḳ'ıñ emrin cān ile eyleñ ḳabūl
8. Ol iki şehzādeye itdi nigāh
Öpdi ḳuçdı aḡladı vü itdi ah

9. Didi duyunca nazār eyleñ baña
Ceddiñiz zīrā ider 'azm-i beķā
10. Bu cevābı çün imāmeyn itdi gūş
Dillerinde baħr-i firķat ķıldı cūş
11. Didiler vā-firķatā vā-veyletā
Miħnetā vü kürbetā vā-ħasretā
12. Ağlaşup feryād-ı zāri ķıldılar
Ėüzn ile nālān u giryān oldılar
13. İtdi feryād 'Āyişe vü Fātıma
Bildiler kim 'ömri irmiş Ėātıme

55a

1. Eyledi cümle muķarrebler fiğān
Ėopdı gūyā kim ķıyāmet ol zamān
2. Didi tekrār ah u zāri terk idüñ
Emr-i Ėaķķ'a ķalbiñizi berkidiñ
3. Hep vaşıyyet sözlerini söyledüm
Cümle kez Ėaķķ'a sipāriş eyledüm
4. Nuş u pendim budur elĖāşıl kelām
Rām oluñ emrine Allah'ın müdām
5. Didiler çün böyledür emr-i İlāh
Çāre yok biñ kerre etseñ ah u vah
6. Çün naşīħat sözleri oldu tamām
Geldi 'Azrā'ıl yine virdi selām
7. Emr idüp ol pādişāh-ı Girdigār
Geldi yanınca melekler bī-şumār

8. Bildiler kim abz olur r-u resl
Her birisi oldu giryn u mell
9. Told mbeyn-i semvt u zemn
Didiler hep esselm ey h- dn
10. Virdiler evvel selm andan alt
Didiler o el-firk ey pk zt
11. Sen de ey dil eyle 'arz- itiyk
Di mdm el-firk el-firk
12. Didi 'Azr'l ey sultn- dn
ald bir s'at adar 'mri hemn

55b

1. Didi bir midr emn vir gel baa
Cebra'l gelsn su'lim var aa
2. Ol maalde etdi Cebra'l nzl
Gzleri giryn idi albi mell
3. Didi irdi ey e yevme'l-firk
Nin olursun bugn benden irk
4. Didi h kim olam senden cd
Lk albim dnmez ey kn- vef
5. Saa yigirmi yedi bi kez nzl
Eyledim bu aa dek ben y Resl
6. Gelmiem s'irlere  bi tamm
Gelmezem ayru zemne ey hmm
7. Didi vir imdi hber y Cebra'l
Kim ne va'd etdi baa Rabb-i Cell

8. Didi Rabbiñ eyledi saña selām
Hātırıñ şordı vü itdi ihtirām
9. Hep seniñçün zīnet oldı cennetān
Hep küşād oldı der-i heft āsumān
10. Rūhına ta'zīm içün ehl-i semā
Şaf şaf oldı muntazırlardur şehā
11. Ol şerīf rūhıña rıdvān muntazır
Hūri vü ğilmān u vildān muntazır
12. Yevm-i maḥşer Hāzret-i Mevlā seni
Cümleden evvel ide ihyā seni
13. Mürselīn ü enbiyā vü evliyā
Yevm-i maḥşer hep saña muhtāc ola

56a

1. Olasın mālīk livāü'l-ḥamde sen
Hem şerīfsin hem laḫīfsin cümleden
2. Didi Hāzret bunları etmem su'āl
Ümmetinden eylerem teftiş-i ḥāl
3. Didi Cebra'ıl eyā şāh-ı güzīn
Ümmetiñ çün eyleme ḳalbiñ ḥazīn
4. Hāzretiñdür kā'inātıñ eşrefi
Ümmetiñdür ümmetāniñ elḫafı
5. Zī-sa'ādet kim Hudā virdi saña
Zī-fesāḫat kim saña oldı 'aḫā
6. Ümmetiñüñ ḫayr u şerrin sen su'āl
İdisersin eyleme ḫab'ıñ melāl

7. Cümleden öñ sen girürsin cennete
Cümleden öñ sen irürsin ni' mete
8. Ümmetiñde her ne deñli seyyi'ât
Var ise Hakk 'afv idüp virdi necât
9. Didi sulţân-ı risâlet ey eñî
Bundan artuğ yok murâdım bir dañi
10. Yine tekrâr ehl-i beyt ile vedâ'
Etdi ol şâhensh-i merd-i şucâ'
11. Hâzret-i Bû Bekr'i da'vet eyledi
Hem vaşiiyet hem naşîhat eyledi
12. Didi ey yâr irdi 'ömrüm gâyete
Eylerem hâlâ icâbet da'vete
13. Böyledür emr-i Hudâ-yı lâyenâm
Sen olursın yirime kaimağâm

56b

1. Ehlime evlâdıma aḥbâbıma
Kıl ri'âyet cümle-i aşḥâbıma
2. Şer'imi icrâ idüp leyl ü nehâr
Dîn ü âyînimle eyle iftiḥâr
3. Oldı şiddîka bükâ-'arız hemîn
Ağlayup didi eyâ şâh-ı güzîn
4. Düşdi çün kim aramuza iftirâk
El-firâk ey şems-i kevneyn el-firâk
5. İrdi ol dem kim ḥabîb-i Gird-gâr
Rûḥ-ı pâkin eyleye irsâl-i yâr

6. Cebra'îl ile vedâ'laşdı hemîn
Ehl-i beyti çıkdı yanından hazîn
7. Āşikār oldu yine peyk-i memāt
Didi hâzır ol bu dem ey pāk zāt
8. Oldı Rabbiñ şimdi müştākıñ saña
Muntazırdur cennet ü hūra saña
9. Gel buyur 'azm-i cinān eyle hemîn
Muţma'îñ rûhuñ revān eyle hemîn
10. Saña ġāyet müşfik ü hem mihribān
Olmışam ey server-i āhırmam
11. Vaktidir gel vāşıl-ı cānān ol
Andadur sulţān-ı 'ālīşān ol
12. Didi kalmadı bahānem bir daġı
Ĥaqq'ıñ emrine muţı'em ey eġı
13. Virdi 'Azrā'île destūr ol hümām
Oldı Ĥaqq'ıñ emrine teslīm ü rām

57a

1. Kıl habıbiñ hürmetiçün yā Ġanī
Emrine teslīm olanlardan beni
2. İrdi ol dem kim idüp tayy-i mekān
Ola ma'sūk 'āşıkā vāşıl hemān
3. 'Āyişe hāzretlerinden mā'adā
Yoġ idi kimse katında āşinā
4. Ehl-i beytin eyledi da'vet yine
Fāţıma evvel irişidi yanına

5. Söyledi gūşına sırran bir kelām
Ol kelāmdan ol Zührā şādġām
 6. Eylediler şoñra Zehrādan su'āl
Kim ne buyurdu resūl-i bī-mişāl
 7. Didi müjde eyledi baña Resūl
Cümleden evvel ide aña vuşūl
 8. Anuñ için şād olup güldüm bu dem
Ĝam maħallinde ferāħ oldum bu dem
 9. Cümle ehl-i beyti tekrār ol zamān
Eylediler zār u feryād u fiġān
 10. Yine ol sultān-ı kān-ı mekremet
Eyledi ħāṭırlarımı tesliyet
 11. Didi olsun cümleñize elvedā'
Bağdı 'Azrā'ıl'e ol merd-ü şücā'
 12. Didi gel imdi icāzetdür saña
Emr-i Ḥaḫḫ'la şun ecel cāmın baña
- 57b
1. Didi 'Azrā'ıl eyā şāh-ı cihān
Ger dilerseñ vireyim saña emān
 2. Nūḫ peygamber gibi biñ yıl tamām
'Ömrüñ olsun dir Ḥudā-yı lāyenām
 3. Didi çün şimdi budur fermān-ı Rab
Şoñ yine müncer olur aḫvāl 'aceb
 4. Didi şoñra 'ākıbet irer memāt
'Ömriñ āḫır olur eylersin vefāt

5. Didi yā 'Azrā'īl imdi it şürū'
Kim beni Allah'ıma itdir rücū'
 6. Ol maħalde aña 'Azrā'īl hemān
Cennetiñ taybın koķutdı ol zamān
 7. Muţma'in nefsi olup lertzān o dem
Geldi cism-i pākine ğāyet elem
 8. İtdi ayağına rūhı intikāl
Oldı a'zā-yı şerīfi bī-mecāl
 9. Sāķına irdikde ol rūh-ı şerīf
İztırāba düşdi ol cism-i laţīf
 10. Şadrına itdi çü rūhı intikāl
Māh-ı 'ömri oldı ğāyetle hilāl
 11. Dāne-i lü'lü' gibi derler revān
Olmış idi cebhesinde rāyigān
 12. Fāţıma didi dirīğā yā Resūl
Ķor gider misin bizi şimdi melūl
 13. Yine Zehrā'ya tecellī eyledi
Ķalb-i ğamnākin tesellī eyledi
- 58a
1. Didi 'Azrā'īl'e mevtiñ şiddeti
Her kişiyeye böyle midür zaķmeti
 2. Didi ey şehenşāh-ı vech-i ħasen
Rıfķ ile tutdım seni vallah ben
 3. Gūş kıl imdi eyā şāh-ı cihān
Şiddet-i mevti idem saña beyān

4. Oldı nā-sā'ir nāsa mevtiñ şiddeti
Biñ kılıç urmaqdan artuq zaḥmeti
 5. Ḥaḳ Te'ālā'dan o dem itdi recā
Didi yā Rabb mevti müşkil it baña
 6. Tek za'ıf ümmetlerime kıl kolay
Budurur maqşūdum ey Bār-ı Ḥudāy
 7. Evvel ü āḥir murādım minnetim
Ümmetimdür ümmetimdür ümmetim
 8. Bāreka'l-lah zī-resül-i bā-şafā
Ol maḥalde ümmetin ide recā
 9. Ḥāḫırı ḥavf-ı ölümdeñ pāk idi
Līk gāyetle ḥāraretnāk idi
 10. Derlemişdi vech-i pāki cā-be-cā
Şu ile alnın silerdi dā'imā
 11. Vird idi dā'im dilinde gāh gāh
Dir idi vir baña kuvvet yā İlāh
 12. Ḥālet-i nez'a gelince tā Resül
Ümmetin itdi recā oldı qabül
 13. Zī-sa'ādet zī-kerāmet ümmete
Cān u dilden ümmet ola Ḥazrete
- 58b
1. Ol zamānda ol Resül-i nīk nām
İrmiş idi altmış üç yaşa tamām

2. Şoñ cevâbında didi ey pāk zāt
Eşşalātü veşşalātü veşşalāt
 3. Oldı elhâşıl kelām ol dem hemân
Raḥmetu'l-laha sa'âdetle revân
 4. Rûḥ-u pāk-i Muştafâ-râ fâtiḥa
Pâdişâh-ı enbiyâ-râ fâtiḥa
 5. Cân u dilden diyelim her şubḥ u şâm
Eşşalātü eş-şalātü ve's-selâm
 6. Eş-şalātü ve's-selâm ey pāk zāt
Rûḥına yüz biñ selâm hem şalavât
 7. Rûḥ-u pâkin ḥürmetiçün yâ Resûl
Eyle ḥaḳkıñda olan medḥim ḳabûl
 8. Eylerem minnet cenâbıñdan faḳîr
Ümmetiñden 'ad idüp ol dest-gîr
 9. Ḥâlimi 'özrile küstaḥâne ben
Etdim inhâ sen şeh-i zî-şâna ben
 10. Rabbim eylerse 'inâyet yâ Resûl
Umaram senden şefâ'at yâ Resûl
 11. Ben kimem kim eyleyem vaşfiñ beyân
İt ḳabûl 'özrim eyâ şâh-ı cihân
 12. Ḥazret-i Bâr-ı Ḥudâ ḥaḳkı için
Zât-ı pāk-i Kibriyâ ḥaḳkı için
- 59a
1. Cürmimiz it Rabbü'l-'izzetden recâ
Eyleme sancığıñ altından cüdâ

2. Çün vefât etdi resül-i Müste'ân
İtdi rûhın raḥmetu'l-laha revân
3. Hızmetin çün itdi 'Azrâ'îl edâ
Aldı rûhın eyledi 'azm-i semâ
4. Rûhına ta'zîm için biñ şaf tamâm
Ol melekler itdiler i'zâz-ı tām
5. 'Arş u kürsî vü cennet ü heft âsumân
İtdiler ta'zîm ü tekrîm ol zamân
6. Rûhını a'lâya vâşıl itdiler
Raḥmet-i Mevlâ'ya vâşıl itdiler
7. Bâ-ḥaber oldı çün aşḥâb-ı güzîn
Kim cihândan göçmüş ol sulṭân-ı dîn
8. Geldi evvel ehl-i beyt itdi naẓar
Gördiler kim etmiş 'uqbâya sefer
9. Eylediler mâtem ü ah-ı enîn
Kim kıyâmet ḳopdı güyâ kim o ḥîn
10. Ol iki şehzâdeler zârî eyledi
Hicr ü firḳat anlara kâr eyledi
11. Didiler vâ-ḥasretâ vâ-firḳatâ
Muḥtenâ ḥuznâ figânâ veyletâ
12. Bir fâşıl feryâd u zâr kıldılar
Emrine teslîm ü râzı oldılar

13. Ağlamakdan oldılar gāyet zebūn
Didiler “İnnā ileyhi rāci‘ūn”*

59b

1. Çāriyāra cümle aşhāb-ı güzīn
İtdiler defn itmege niyyet hemīn

2. Didiler yok ağlamakdan fā’ide
Defne iqdām eylemekdür kā’ide

3. Eylediler ah u feryāddan rücū’
İtdiler techīz ü tekfīne şürū’

4. Emri ile hazret-i peygamberi
İgtisāl itdi ‘Alī hazretleri

5. Fazl Bin ‘Abbās şu koydı üstüne
Nūru berk urdı ‘Alī’nūñ destine

6. Ğasl olunurken o sulţān-ı cihān
Bir şadā irdi semādan nāgehān

7. Rıfķ ile tutuñ ki ol cism-i laţīf
Hem laţīf ü hem zarīfdür hem şerīf

8. Nürdan ol cism-i şerīf olmaz[d]ı fark
Oldı Fazlī vü ‘Alī nūr içre ğarķ

9. Eylediler çün ğasl emrin tamām
Karşusunda itdiler cüz’ī kıyām

10. Hazret-i Cibrīl hunuţ ile kefen
Hāzır itdi vü şarıldı o beden

* Bakara 156. ayet. Ayetin tamamının meali “Onlar başlarına bir musibet geldiği zaman: "Biz Allah'a aidiz ve sonunda O'na döneceğiz." derler.” şeklindedir.

11. abrini h zır m heyy  kıldılar
C mle m 'minler gel p cem' oldılar

12. Didi Cebr ' l nam za eş-Őal 
Ha sel m itdi Res le iptid 

13. Evvel  geldi melekler fevc fevc
Yir   g k arası oldı urdı mevc

60a

1. İbtid  anlar nam zın kıldılar
Őonra m 'minler gel p cem' oldılar

2.  ç g n  ç gice nam zını ed 
Eylediler itdiler hayr u du' 

3. Cism-i p kin itdiler medf n-ı h k
Defn olındı h k ile ol cism-i p k

4. T bi' n   c mle aŐh b-ı kir m
Didiler hep eş-Őal t  ve's-sel m

5. On ikisinde reb ' 'l-evveli 
Rihlet itdi  fit bı ' lemi 

6. Yevm-i d Őenbe idi vaqt-i duh 
Getdi 'uqb ya Muhammed Muştafa

7. Eyle r h-ı p kine d 'im dil 
Hem sel m u hem du'  v  hem Ően 

8. Vaqtid r ey h me it fery d u z r
Firat ile [eŐk-i eŐmi ]* ıl niŐ r

* Terkip metinde "iŐk-i iŐmi " Şeklinde harekelendirilmiŐtir.

9. Bir faşıl merşiyeyin taḥrīr kı̄l
Medḥ-i zāt-ı pākini tekrīr kı̄l
 10. Emr-i Ḥaḳḳ'la eyledi ṭayy-i mekān
Kim ola bir niçe gün gözden nihān
 11. Mevti tāriḥin ōranlar Ḥāzret'iñ
On birincisinde idi hicretiñ
 12. Ey dirīgā ol ḥabīb-i ber-kemāl
Eyledi dār-ı beḳāya intiḳāl
- 60b
1. Fūrḳatā vā-veyletā vā-ḥasretā
Kim cihāndan getdi ol bedr-i dūcā
 2. Zāt-ı pāki a'zame'l-esmāyıcı
Bī-bedel bir nūṣṣa-i kübrā idi
 3. Bir mu'azḳam baḥr idi pāyānı yok
Bir ulu sulṭān idi iḥsānı çok
 4. Kā'ināta server-i sālār idi
Şems-i 'ālem seyyidü'l-ebrār idi
 5. Tenlere cān cānlara cānān idi
Mişli yok bir bī-bedel sulṭān idi
 6. Böyledür dehr-i denīniñ 'ādeti
Kim bozar her laḳza biñ cem'iyeti
 7. Ger beni vü ger velī ger ḥāndur
Cümlesi yanında hep yeksāndır
 8. Bī-vefādur gāyet ile bu cihān
Kimseye etmez vefā virmez emān

9. Bedr-i 'ālem şadr-ı mevcūdāt iken
İftihār-ı küllī maḥlūqāt iken
 10. Öyle bir sulṭāna kılmadı vefā
Ḥāke medfūn itdi bu çarḥ dü-tā
 11. 'Āqıl olan olmasun dünyāya şād
Etmesün dehr-i denīyye i'timād
 12. İrdi çün etrāf u eknāfa ḥaber
Kim beḳāya eylemiş Ḥazret sefer
 13. Mātem itdi Mekke vü Şām u 'Irāq
Didiler hep el-firāk u el-firāk
- 61a
1. Didiler kim ey dirīgā yā ḥabīb
Mülk-i meḥnetde ḳodm̄n bizi ğarīb
 2. 'Arş u kürs ü yir ü gök ins ü melek
Āfitāb u māh-ı tāb u nüh felek
 3. Didiler hep el-firāk u el-firāk
Kim Resūl itdi cihāndan iftirāk
 4. Ṭurma ey dil sen daḥi leyl ü nehār
Firḳatiyle ağla dā'im zār u zār
 5. Dilde vird eyle şalavātın müdām
Rūḥ-ı pākine hemīşe it selām
 6. Böyledür aḥvāl-i 'ālem tā ezel
İrişür āḥir emān virmez ecel
 7. Enbiyā vü evliyā vü etkīyā
Bulmadılar çerḥ-ı kec-revden vefā

8. Faḥr-i 'ālem seyyid-i kevneyn iken
Zāt-ı pāki a'zam iken cümleden
 9. Etmedi dehr-i deniyye i'tibār
Eyledi dār-ı beḳāyı ihtiyār
 10. Ger murād etseydi ol vech-i ḥasen
Tā kıyāmet ola idi saḡ esen
 11. Umarız kim Ḥazret-i Bār-ı Ḥudā
Şoñ nefesde etmeye andan cüdā
 12. Fātıma hakkında etmişdi du'ā
Kim aña ol vāşıl ola ibtidā
 13. Geçdi çün mevt-i Resül'den altı ay
Ḥastalandı ol zen-i pākize rāy
- 61b
1. Va'de etmişdi aña Ḥaḳ sَابıḳā
Ola nisvāna şeff' ol mehlikā
 2. Virmiş idi aña bir ḥüccet Ḥudā
Şaḳlar idi cānı gibi dā'imā
 3. Eyledi inhā 'Alī'ye Fātıma
Didi ben getsem gerekdir atama
 4. İşbu şanduk içre ol ḥüccet ki var
Mihrim için virdi Rabbim yādigār
 5. Eylerem saña vaşıyyet kim beni
Ḳabre ḳodıḳda bile defn it anı
 6. Hem Ḥüseyn ile Ḥasan saña müdām
Olsun Allah'dan emānet yā imām

7. İşbu vech üzre naşihat eyledi
Māh-ı kevneyne 'azīmet eyledi
8. Yine tekrār ol iki şehzādeler
Firḳate düşdi o serv-āzādeler
9. Ah u mātem eyler iken Hāzret'e
Ugradılar firḳat üzre firḳate
10. Didiler çün bu imiş emr-i Hudā
Ḥaḳ Te'ālā raḥmet ide dā'imā
11. Eyledi rihlet beḳāya çün Resūl
Ehl-i beyt aşḫāb ḳaldı hep melūl
12. Etmiş idi çün vaşiyet ol hümām
Kim Ebū Bekr ola aşḫāba imām

62a

1. Emri üzre ol emīr-i nāmudār
Eyledi taht-ı hilāfetde ḳarār
2. Hāzretüñ āyini üzre 'adl u dād
Eyleyüp küffār ile itdi cihād
3. Küfri ḥor İslām'ı i'zāz eyledi
Nāmını 'adl ile mümtāz eyledi
4. Dīn yolında idüp sa'y-ı belīg
Müşrikīne çekdi 'asker urdı tīg
5. Çok kimesne aña bi'at itdiler
Dīn-i İslāma ri'āyet etdiler
6. Hākim idi 'ālim ü dānā idi
Ġāyet ile mü'min ü etḳā idi

7. İki yıl dört ay hilâfet eyledi
Şer' ile hük-m-i hükümet eyledi
 8. Altmış üç yaşında etdi intikāl
Ola andan rāzī Hayy-ı zū'l-Celāl
 9. Çün vefāt etdi o sultān-ı güzīn
Oldı devletle 'Ömer mesned-nişin
 10. Ol daḥī itdi 'adāletle müdām
Ḥazretüñ āyīnin icrā şubḥ u şām
 11. Ateşī-ṭab' idi ol merd-i cihān
Ḥavf iderdi şiddetinden düşmenān
 12. Mülk-i a'dāya çeküp leşker müdām
Feth olındı devletinde Mısr u Şām
- 62b
1. Olmuş idi hem gāzūb u hem şedīd
Lerzenāk olurdu düşman hem-çü bīd
 2. Ḥalkā 'adl u dād idüp leyl ü nehār
İtdi on bir yıl hilâfetde qarār
 3. Ol daḥī altmış üçe irdi tamām
Buldu 'ādillikle şöhret şubḥ u şām
 4. İrdi pes 'ömr-i şerīfi gāyete
'Āzim oldı rūḥ-ı pāki Ḥazret'e
 5. Bir ḥābiş ibn-i Yezīd ibn-i Pelīd
Ġāfilen itdi namāz içre şehīd
 6. İde Ḥaḫ ruḥ-ı şerīfin şādumān
Ola rāzī menzili ola cenān

7. Cāmi'ü'l-Ḳur'ān emīrū'l-mü'minīn
Ya'ni dāmād-ı şefī'ü'l-müznibīn
 8. Ol daḥi taḥt-ı ḥilāfetde ḳarār
Eyleyüp 'adl eyledi leyl ü nehār
 9. Kātib-i şāhinşeh-i kevneyn idi
Nāmı hem 'Oşmān zū'n-nūreyn idi
 10. 'İlm ü hem ḥilm ü ḥayā vü hem zekā
Cānib-i Ḥaḳḳ'dan şunılmışdı aña
 11. Şem'-i bezm-i ḥazret-i sultān idi
Bir mu'azzam şāh-ı 'ālī-şān idi
 12. Degdi çün aña ḥilāfet salṭanat
İtdi kāmil on iki yıl ma'dilet
- 63a
1. Eyleyüp dā'im ri'āyet dīnini
İtdi icrā Ḥazret'iñ āyīnini
 2. İrdi çün seksen iki yaşa tamām
Pīr olup gāyetle oldu ḳaddi lam
 3. Anı da Ḳur'ān oḳurken bir 'anīd
İtdi dārında 'Ömer gibi şehīd
 4. Ola Ḥaḳ andan daḥi rāzı müdām
Rūḥ-ı pāki ola dā'im şādgām
 5. Emr-i Ḥaḳ ile 'Alī ḥazretleri
Oldı aşḫāb-ı güzīnūñ serveri
 6. Mālik ü düldül ü Ḳanber zül'-gıfār
Fātihü'l-ḥayr-i şecī' ü nāmudār

7. Hem şecā'at hem 'adālet hem seḫā
Olmış idi cānib-i Ḥaḫḫ'dan 'aṭā
 8. Ol daḫi beş yıl ḫilāfet eyledi
Emr-i şer' üzre 'adālet eyledi
 9. Var idi bir ḫāricī bedbaḫt-ı şūm
Eyledi bir gün namāz içre ḫücūm
 10. İbn Mūlcem ana nām olmuş idi
Ni'met ile perveriş bulmuş idi
 11. İtdi ol sulṭānı ol nādān şehīd
Nitekim oldı 'Ömer 'Oşmān şehīd
 12. Anlara dā'im şefī'ü'l-müzṇibīn
Dir idi sızsiz emīrū'l-mü'minīn
- 63b
1. Dördü otuz yıl ḫilāfet sürdiler
'Āleme 'adl ile revnak virdiler
 2. Tṭdılar hep mülk-i bāḫīde maḫām
Cümlesinden ola Ḥaḫ rāzī müdām
 3. Çarıyārān ḫürmetiçün yā Mucīb
Ḳıl şehādet rütbetin baña naşīb
 4. Ḳurratü'l-'ayneyn-i molla'l-'ālemīn
Zāde-i Zührā Ḥasan ile Ḥüseyn
 5. Yādigāreyn-i 'Aliyyü'l-Murtażā
Ol iki şehzāde-i pākize-rā
 6. Çün 'Alī itdi cihāndan irtiḫāl
Anlara itdi ḫilāfet intikāl

7. Olmuş idi ol iki sultānlaruñ
Şer' ile haqq-ı hilāfet anlaruñ
 8. Uydı şeytāna hurūc itdi Yezīd
Oldı da'vā-yı hilāfetde 'ānīd
 9. Hāzret'uñ itdi tarīkından rücū'
İtdi ol sultānları katle şürū'
 10. Sābıkān ol pādīşāh-ı lemyezel
Böyle taqdīr etmiş idi tā ezel
 11. Kim Hāsan mazlūm ola zālim Yezīd
Zehr içürüp zulmen öle ol şeh şehīd
 12. Eyledi çün kim Yezīd ol şāha kaşd
Ya'nī evlād-ı resūlu'l-laha kaşd
- 64a
1. Zehr içirdiler Hāsan oldı şehīd
Rūh-ı pākin şād ide Rabb-i Mecīd
 2. Oldı serdār-ı şehīdān ol civān
Oldı dāhīl Hāzret'e buldı cinān
 3. İşbu vech üzre Yezīd-i bed-likā
Eyledi ol hāzrete zulm ü cefā
 4. Eyleyüp zulmen hilāfetde qarār
Zulm ile hükm eyledi leyl ü nehār
 5. Aradan itdi toquz yıl çün mürūr
Kim Hüseyn andan hemīşe oldı dūr
 6. Olmadı rām aña bey'at etmedi
Emrine aşlā itā'at etmedi

7. Üstüne 'asker çeküp ol bed-fi'âl
Başına kaçd eyledi itdi cidāl
 8. Kerbelā şahrası içinde Yezīd
Eyledi bir niçe gün ceng-i şedīd
 9. Cümle-i evlād u ensāb ol zamān
El-'aış diyü iderlerdi fiğān
 10. Gerçi kim var idi ol vādīde şu
Līk zabı etmişdi virmezdi 'adū
 11. Eyledi bir niçe gün merdāne cenk
Oldı ol vādī ser-i 'advāna teng
 12. Pes Hüseyn oldı şusuzlıktan zebūn
Kıpladı eṭrāfını a'dā-yı dūn
 13. Oldı çün gāyet zebūn ol meh-cebīn
Yıkdı rahşından Hüseyn'i bir la'īn
- 64b
1. Kıalb-i nā-pākinde ĩmāndan eşer
Yoğ idi ol kāfirin aşıla meger
 2. Ol mübarek başımı tenden cüdā
Eyleyüp kıldı aña zılm ü cefā
 3. Vaşş-ı şayr ins ü melek itdi fiğān
Lerzenāk oldı zemīn ü āsumān
 4. Mātem itdi āfitāb u māh-i tāb
Tıtdı rüy-ı 'ālemi ebr u seḫāb
 5. Hey ne aḫmak kāfir imiş ol la'īn
Eyledi āl-i resūlu'l-laha kīn

6. Böyle bir bed fi'le hürmet eyledi
Âl ü aşhāba ihānet eyledi
 7. Tolmuş idi albine kibr ü gurūr
Oldı rahmetten iki 'ālemde dūr
 8. Vāi' oldı çün imāmeayne bu hāl
Dil-küşā oldı Yezīd-i bed-fi'āl
 9. Pāk pākīze şehīdeyn oldılar
Vāıl-ı sulān-ı kevneyn oldılar
 10. Oldılar hem 'ādileyn ü 'ālimeyn
Oldılar hem kāmileyn ü fāzīleyn
 11. Hem hasībeyn ü nesībeyn oldılar
Hem sa'īdeyn ü şehīdeyn oldılar
 12. Oldılar mazlūmeyn ü matūleyn hem
Oldı merhūmeyn-i mabūleyn hem
 13. Oldı anlar hem belāü'ş-şābireyn
Oldı anlar hem azā'ü'r-rāzīyeyn
- 65a
1. Seyyidü'ş-şebbān-ı ehlü'l-cennet hem
urratü'l-'ayneyn-i ehlü's-sünne hem
 2. Dār-ı dünyāda imāmeyn oldılar
Dār-ı 'ubāda hümāmeyn oldılar
 3. Ol iki ibn-i emīrū'l-mü'minīn
Oldılar mabūl-i Rabbū'l-'ālemīn
 4. Oldı çün anlar şehīd-i kerbelā
İkisinden de ola rāzī Hūdā

5. Anlarıñ rûh haqqıçün yâ Mu'îñ
Kıl bizi a'dâ nifâkıñdan emîn
 6. Hâmd ü minnet Hâzret-i Haqq'a müdâm
Bu cerîdem nazm olup buldı nizâm
 7. Ben ki bir bîkes kemîne kemterem
Bir günahkâr 'âşî mücrîm çâkerem
 8. Ben ne hâkim kim kaşâş te'lîf idem
Enbiyâ ahvâlini tavşîf idem
 9. Şâ'irâne şî're taqlîd eyleyem
Nazm ile tahmîd ü tevhîd eyleyem
 10. Yücedür gâyetle şî'riñ pâyesi
Dâd-ı Haq birle 'ilimdür mâyesi
 11. Güş iderse ger bu faşlı ihvetân
Rütbe-i şî'ri idem cüz'î beyân
 12. Şî'r gâyet rütbe-i 'uzmâdurur
Mâlik olan 'âlim ü dâñadurur
- 65b
1. Şâ'ire eṭlâf-ı Yezdân'dır şî'r
Hem sühan haylîne sulṭandır şî'r
 2. Şî'r odur kim ola tevḥîd-i Hudâ
Ya ola na't-ı Resûl-i Kibriyâ
 3. Şâ'ir oldur kim ola şî'rîn zübân
Çâriyâr evşâfını ide beyân
 4. Enbiyâ ahvâlini tavşîf ide
Hüb zîbâ nüshalar te'lîf ide

5. Şā'ir-i nādān odur kim her zamān
Ola meddāḥ-ı cemāl-i dilberān
6. Ḥamdüli'l-lah kim beni Perverdigār
İtdi meddāḥ-ı resül ü çāriyār
7. Şā'irāne şî're taḳlīd eyledim
Bir faşıl Mevlā'ma taḥmīd eyledim
8. Gerçi 'ilmim yoḳ benim ey yār-ı cān
Olmuşam lākin muḥibb-i 'ālimān
9. Pādişāhlar pādişāhından mūdām
Eylerem 'arz-ı ricā her şubḥ u şām
10. Şî'r-i pākiyle beni her dā'imā
İde vaşşāf-ı gürüh-ı enbiyā
11. Enbiyā vü evliyā vü aşfiyā
Şî're raḡbet eyler imiş sābıḳā
12. Şeyḫ İbrāhim Efendi nām 'azīz
Böyle i'lām itdi ol ehl-i temiz
13. Hōce-i 'ālim resül-i bā-şafā
Ya'nī Bu'l-kaşım Muḥammed Muştafā

66a

1. Ḥaz idüp şî'r-i ḥaḳıḳīden Resül
Eyler idiler şunıldıḳca ḳabül
2. Var idi meclislerinde şā'irān
Medḫini eylerler idi her zamān
3. Birisi Ka'b u biri Ḥassān nām
Zāt-ı pākin vaşf iderlerdi mūdām

4. Bir kaşīde* şundı bir gün Ka'b aña
Bir mübārek hırkasın etdi 'aṭā
5. Ol kaşīde haqqı kim oldı kabūl
K'anda nazm olmuş idi medḥ-i resūl
6. Ben daḥi sa'y eyledim şubḥ u mesā
Buldı haqqında kitābım intihā
7. Ger kuşūrı var ise ma'zūr ide
Bu faķiri ḥurrem ü mesrūr ide
8. Ḥazreti medḥ eyledikce şā'irān
Nefḥ idermiş ş'i'ri peyk-i Müste'ān
9. Şā'ire bahşāyiş-i Ḥaķ'dur ş'i'r
Her niçe medḥ olsa elyāķdur ş'i'r
10. Şi'r bir deryā-yı bī-pāyāndur
Anda bir gencīne-i [pinhāndur]*
11. Baḥr-i nazm itdi aña nām 'ārifān
Oldı ğavvāş u şināver şā'irān
12. Kilk-i ṭab'-ı pāk ile ol gence dest
İrgürüp kuflım ider şā'ir-i şikest
13. Dane dane eyleyüp dürrler şikār
Silk-i ṭab'a nazm idüp eyler nişār

66b

1. Şā'irān o genci çün eyler küşād
Her ne deñli olsa ḥarc olur ziyād

* Kaside-i Bürde

* Metinde kelime "pinhadur" şeklinde nun harfi eksik yazılmış.

2. Oldı ŧi'riñ pāyesi ğāyet kebīr
Oldı mālīk ḥamdūli'l-lah bu faḳīr
 3. ŧi'ri zemm eyler niçe ḥār nābekār
Za'ferān ḳadrin neden bilsün ḥimār
 4. Ma'rifet rütbet sa'ādetdür ŧi'ir
Kimyādur hem kerāmetdür ŧi'ir
 5. Ḳonyada medfūn olan Monla-yı rūm
Ḥoş dimiş bu beyt ol ehl-i 'ulūm
 6. "Ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā
Evvelā ŧi'r-i ŧet-i āḥir kimyā"
 7. Her ne deñli geldi ise ŧā'irān
Eyleye Ḥaḳ rūḫlarımı ŧādumān
 8. ŧā'irān ervāḫı ḫaḳḳı ḳıl 'aḫā
Rütbe-i ŧi'ri baña yār Rabbenā
 9. Ḥamdūli'l-lāh kim du'ām oldı mücāb
Buldı ğāyet bu kitāb-ı müstetāb
 10. Ḥazret'üñ vaŧfını icmāl eyledim
'Özr ile i'lām-ı aḫvāl eyledim
 11. Çāriyārānın idüp medḫ ü ŧenā
Oldı rūḫeyn-i imāmeyne du'ā
 12. Enbiyā ḫaḳḳı ger taḳrīr eyledim
Evliyā ḫaḳḳı ger taŧīr eyledim
- 67a
1. ŧems-i kevneyniñ cemāli ḫürmeti
Rif'at ü ḳadr ü kemāli rif'ati

2. 'İzz ü şānı rūḥ-ı pāki ḥürmeti
Ravza-i pākinde ḥāki ḥürmeti
3. Āl ü aşḥāb-ı i'zāmı ḥürmeti
Çārıyārān-ı kirāmı ḥürmeti
4. Kıl bize Kur'an'ı dünyāda refīk
Raḥmetiñe eyle 'uḳbāda ġarīk
5. Vālideynim ihvetānım akrabam
Pīrim üstādım 'umūmen āşinām
6. Eyle Īmān ile Kur'an ila ḥaşr
Şālihān u ehl-i Īmān ile ḥaşr
7. Evvel ü āḥir budur yā Rabb recā
Etme maḥşerde ḥabībīñden cüdā
8. Tevbe yā Rabb seyyi'ātım çok benim
Zātıña lāyık şalātım yok benim
9. Gerçi çokdur bende 'işyān u ḥaḩā
Sen Kerīm'sin 'afva ḳādırsin şehā
10. Her ne deñli çoğ ise bende günāh
Raḥmetiñden çok degildür yā Īlāh
11. Biñ bir ismiñ ḥürmetiçün yā Kerīm
Hem ḥabībūñ 'izzetiçün yā Raḥīm
12. Tevbe vü tevfiḳ müyesser kılb müdām
Vir bize Firdevs-i a'lāda maḩām
13. Bu du'āmı gūş iden ihvān hemīn
Diye āmīn yā ilāhe'l-'ālemīn

67b

1. Bu kitāba her kim eylerse niġāh
Bāy u ger dervīş ü yahūd pādişāh
2. Destini būs eyleyüp andan recā
Eylerem kim rūḥuma ide du‘ā
3. Bu recāmı her kim eylerse ḳabūl
Ḥaḳḳ anıñ biñ ḥācetin ide ḥuşūl
4. Eyleye dūnyāda dā‘im şādumān
İde hem ‘uḳbāda şāh-ı kāmurān
5. Her kimin ki k’ola dil ü ḳalbi faşīḥ
Ger ḳuşūrı var ise ide taşīḥ
6. Eylerem kātib efendiden recā
Etmeye yazdıḳda vezninde ḥaḫā
7. Sini şın u rayı za yazmaya hem
Ḳāfīye vü veznini bozmaya hem
8. Eyleye ol kātibe raḥmet Ḥudā
Kim taşīḥ ide var ise kem edā
9. Ḥamdüli’l-lah kim beni etdi Ḥudā
Menḳıbet-küy-ı gürūh-ı enbiyā
10. Bundan aḳdem bir ḳaşaş te’līf idüp
Enbiyānuñ cümlesin tavşīf idüp
11. Heft bāb üzre idüp resmin anıñ
Eyledim Cāmi‘ Ḳaşaş ismin anıñ
12. Oldı ebyātı sekiz biñe ḳarīb
Umarım maḳbūl ide Rabb-ı Mucīb

13. Fażl-ı Hakk'la bu dađı buldı nizām
Müstahađdur ola fażlu'l-lāh nām

68a

1. Kırk birer beyt kırk u bir faşl oldu bu
Tab'ıma ğāyetle çesbān geldi bu

2. İki de zāde-i şab'im durur
Nūr-ı çesmim hāşıl-ı 'ömrüm durur

3. Bu iki zībā kitābeynim benim
Oldı hālā nūr-ı 'ayneynim benim

4. Rabbenā yā Rabbenā yā Rabbenā
İt mübārek bu kitābeynim baña

5. İtdim otuz gün kadar iqdām-ı tām
Luşf-ı Hakk'la bu kitāb oldu tamām

6. Hicretiñ biñ altmış altısında hem
Māh-ı zilka'de beşinci günde hem

7. Yevm-i şenbede 'aşır vağtı mürür
Eyledikde kalmadı aşlā kuşūr

8. Buldı ol dem bu cerīdem intihā
Umaram kim ola maķbül-i Hudā

9. Sa'y u diķkat eyledim Allah için
Hem cihān fağri habību'l-lah için

10. Rabbenā hakk-ı resül ü çarıyār
Hürmet-i evlād u aşhāb-ı kibār

11. Bīn bir ismiñ hakkı yā Rabbe'l-enām
Kıl bize rahmet kabül eyle du'am

68b

Tāriḫ-i bi't-tamām hezā'l-kitāb

1. Ḥamdüli'l-lah irdi luṭf-ı lā-yenām
Na't-ı sulṭān-ı resul oldu tamām
2. Çarıyār evlād u aşḫāb-u güzīn
Cümle enşār u muḥācir tābi'īn
3. Nāmı zıkr oldıkca bu sulṭānlaruñ
Rūḫlarına kııl du'ālar anlaruñ
4. Diye dā'im kārī'īn ü sāmi'īn
Raḫmetu'l-lāhi 'aleyhim ecma'īn
5. Oldı tāriḫ işbu mışra' Fazliyā
Cümlesiniñ rūḫları şādān ola

Temmetü'l-kitāb bi'avnillahü'l-Meliki'l-Vehhāb

SONUÇ

17. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun bozgun, yenilgi ve iç karışıklıklarla siyasi ve ekonomik gücünü giderek kaybetmeye başladığı duraklama dönemidir. Askerin bazı güçsüz padişahlar karşısında her fırsatta kazan kaldırması, rüşvet olaylarının yaygınlık kazanması, Celalî isyanları adı altında devlete karşı çeşitli ayaklanmaların düzenlenmesi gibi belli başlı olaylar, yüzyılın portresini meydana getirir. Bu yüzyıl aynı zamanda tekke mensupları ile medreselilerin birbirini suçlayarak hararetli münakaşalara giriştikleri bir dönemdir. Bu münakaşalar tarihte Kadızadelerle Sivasîzadeler mücadelesi adıyla bilinmektedir.

Böylesine tekke-medrese çatışmasının yaşandığı bir dönemde tasavvufî kimliği ve özellikle de vahdet-i vücud meşrebiyle tanınan Atpazarî Osman Fazlî'nin Cāmi-i Kasas adlı manzum siyerini incelemeye çalıştık.

Yapmış olduğumuz incelemede aşağıdaki neticeler elde edilmiştir:

1. 17. yy'da yaşayan Atpazarî Osman Fazlî Efendi, Celvetilik esaslarına göre sülükunu tamamlamıştır. Sadreddin-i Konevî gibi devlet erkani üzerinde oldukça fazla etkiye sahiptir. Kendisi 17. yüzyıl tekke edebiyatında çok parlak bir zat olmamasına rağmen talebesi İsmail Hakkı Bursavî nedeniyle tarikat silsilesinde adı anılır olmuştur.
2. Atpazarî Osman Fazlî Efendi, edebiyat tarihlerinde yer alacak bir edebî şahsiyet değildir. Sayısı on beşi bulan eserlerinin hemen hemen tamamı ilmî ve tasavvufî konularla ilgilidir. Ayrıca edebî kişiliğini geri planda bırakan tasavvufî kimliği nedeniyle kaynaklarda Divan'ına ve Cāmi-i Kasas adlı mesnevîsine rastlanmamaktadır.
3. Manzum Siretü'n-Nebî'ler mevlid olarak da adlandırılmaktadır ve yüzyıllar içerisinde Ahmediye, Muhammediye gibi değişik adlar altında varlığını sürdürmüştür. İlk olarak H.604 yılında okunan ve Hz peygamberin doğumunu gösterişli bir şekilde anlatan bu geleneğin önemli bir örneği de 17. yy'da Cāmi-i Kasas'tır.

4. Prof. Ahmet B. Ercilasun Türk Dili Tarihi kitabında, eserimizin yazıldığı 17. yüzyıl Türk dili tarihi hakkında özetle, Eski Anadolu Türkçesinin 13-16. yüzyıllar arasında sınırlı kalmayıp Osmanlı Türkçesinin hüküm sürdüğü 16-19. yüzyıllara da sarktığı şeklinde bilgi vermektedir. Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri görülürken son asrında bugünkü Türkiye Türkçesinin ses ve şekil özellikleri görülmektedir. 16. asır sonlarıyla 18. asrın başları arasındaki dönem ise bu ikisi arasında bir geçiş sürecinin yaşandığı dönemdir

17. yüzyılda Atpazarî Osman Fazlî tarafından kaleme alınan bu manzum siyer yazması, taşıdığı ses, şekil ve imlâ özellikleri ile bazen Eski Anadolu Türkçesi bazen de Osmanlı Türkçesi dönemi dil özelliklerini yansıtan bir eserdir.

KAYNAKLAR

- BANARLI, Nihat Sami (2001), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt II MEB Yay. İstanbul.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi (2002), *Büyük İslam İlmihali*, Akçağ Yay. Ankara.
- ÇAPAN, Pervin(2005), *Mustafa Safayî Efendi Tezkire-i Safayî*, AKM Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- CEVDET, Ahmet (2000), *Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefâ*, I. Cilt, Haz. Mahir İz, Kültür Bak. Yay. Ankara
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2001), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay. Ankara.
- DİA (Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi), “*Atpazarî Osman Fazlî*” maddesi, cilt IV, İstanbul.
- DİLÇİN, Cem (2000), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK, Ankara.
- EL-BUTİ, M. Said Ramazan(1986), *Fıkhu's-Siyre, Peygamberimiz(sav)'in Uygulamasıyla İslam*, Çev. Ali Nar, Orhan Aktepe, Gonca Yay., İst.
- ERAYDIN, Selçuk (1994), *Tasavvuf ve Tarikatler*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi VakfıYayınları, İstanbul.
- GÜZEL, Abdurrahman(2000), *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay. Ankara.
- EVLİYALAR ANSİKLOPEDİSİ (1992), C.3, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul.
- İBN-İ HİŞAM (1971), *Hız. Muhammed'in Hayatı (Es-Siretun-Nebi)* Cilt 1, Çev., İzzet Hasan, Neşet Çağatay, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- İNCE Adnan (2005), *Tezkiretü's-Şuara Salim Efendi*, AKM Başkanlığı Yay., Ankara.
- İPEKTEN, Haluk (2000), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay. İstanbul.
- KANDEHLEVİ, Muhammed Yusuf (1980), *Hayatü's-Sahabe (Hadislerle Peygamber ve Ashabının Yaşadığı İslamiyet)*, 4 Cilt, Divan Yay. İstanbul.
- KESKİOĞLU, Osman(1996), *Hatemü'l-Enbiya Hazreti Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başk. Yay., Ankara.
- KILIÇ, Filiz (2005), *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara.
- KUTLUK, İbrahim (1981), *Kınalı-Zade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuarâ*, II.cilt, TTK Yay., Ankara.

- MACİT, Muhsin (2006), *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, TC Kültür ve Turizm Bak. Yay. İstanbul.
- MEYDAN LAROUSSE(1973), “*Şumnu*” Maddesi, İstanbul.
- PALA, İskender (2002), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul.
- PARLATIR, İsmail (2006), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay. Ankara.
- PEKOLCAY, Necla (1996), *İslami Türk Edebiyatı*, Kitabevi, İstanbul.
- SOLMAZ, Süleyman (2005), *Ahdî ve Gülşen-i Şuarası İnceleme-Metin*, AKM Yay., Ankara.
- ŞAMİL İA (İslam Ansiklopedisi), (1990), 6 Cilt, Şamil Yay. İstanbul.
- TATÇI, Mustafa (1997), *Yunus Emre Divanı*, Cilt I, MEB Yay. İstanbul.
- TDK (Türk Dil Kurumu), (1986), *Türk Siiri Özel Sayısı 2 (Divan Siiri)*, Sayı:415-417/ Temmuz-Agustos-Eylül, Ankara.
- AÜDTCF(Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi) (1993), *Türkoloji Dergisi*, Sayı: 11, s. 51-59
- VASSAF, Hüseyin (1999), *Mevlid (Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-Necatı)*, Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Akçağ Yay., Ankara.
- VASSAF, Hüseyin(2006), *Sefine-i Evliya*, Cilt III, Haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi Yay., İstanbul.
- YILMAZ, H. Kâmil(1982), *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı*, Erkam Yay., İstanbul.
- YILMAZ, Necdet (2001), *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf, Sûfiler, Devlet ve Ulemâ (XVII.yüzyıl)*, Osav Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1982 Tokat'ta doğdu. İlkokulu Bozçalı İlkokulu'nda bitirdi. Orta okulu Reşadiye Orta Okulu'nda okuduktan sonra 1996'da Tokat Anadolu Öğretmen Lisesi'ni parasız yatılı olarak kazandı. Burada bir yılı yabancı dil hazırlık olmak üzere dört yıl eğitim gördü. 2000 yılında Ankara Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde Edebiyat Öğretmenliği bölümüne başladı. Buradaki öğreniminde “Şeyh Hüsameddin-i Uşşakî Divânı”nı lisans tezi olarak hazırladı. Beş yıllık eğitim hayatından sonra 2005 yılında Sakarya Akyazı Şehit Yüzbaşı Halil İbrahim Sert Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atandı. 2007'de vatanî görevini Çanakkale'de kısa dönem er olarak yaptı. 2009 yılı haziran ayında Ordu/Aybastı İmam Hatip Lisesi'ne mecburi hizmetini yapmak üzere atandı. 2010 yılı mart ayında Aybastı Anadolu Öğretmen Lisesi'ne geçti. Halen bu okulda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktadır.